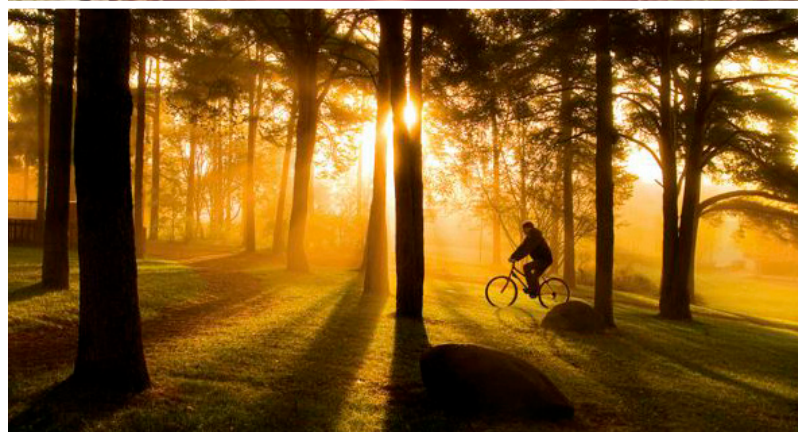

• • • Utvecklingsplan Centrum

VISION & RIKTNINGAR

Ger en bild av det samhälle vi vill nå och visar de strategier som är avgörande för Luleå halvvägs till visionens år 2050.

PROGRAM & UTVECKLINGSPLANER

Tydliggör Luleå kommuns vilja och innehåller angreppssätt och principer för alla verksamheters arbete för att nå visionen. Program och utvecklingsplaner är också kommunens översiktsplan.

PLANER & RIKTLINJER

En plan visar enskilda nämnders långsiktiga ambitioner, insatser och förhållningssätt. En riktlinje visar på en hållning i en fråga som rör samhällets utveckling och ger vägledning i arbetet.

Dokumenttyp: Utvecklingsplan

Dokumentnamn: Utvecklingsplan Centrum

Dokumentansvarig: AnneLie Granljung

Senast reviderad: -

Fastställt: Ej fastställt

Beslutinstans: Kommunfullmäktige

Giltighetstid: 2021 - 2041

Dokument gäller för: Alla förvaltningar

Omslagsfoto: Peter Rosén

Utskriftsformat: A3

LULEÅ KOMMUN

972 38 Luleå
0920 - 45 30 00
lulea.kommun@lulea.se
www.lulea.se

Centrum. Foto: Peter Rosén.

Förord

Luleå växer och utvecklas, det gäller både stad och landsbygd. Invånarna blir allt fler och kommunen har som mål att närma sig 100 000 personer till år 2050. Det är också en spännande tid för Norrbotten med stora investeringar i regionen och företag som tar riktiga kliv mot en grön omställning.

Centrum har en nyckelroll i kommunens utveckling och attraktionskraft. Det är många som vill bo och arbeta här med närhet till kommunikationer och till stadens utbud och puls. Centrum är en unik stadsdel just för att det är vårt centrum, det är den stadsdel som ska vända sig till oss alla och erbjuda möten, folkliv, evenemang och kultur. Centrum är till för alla kommunens invånare. Unga och gamla, besökare och bofasta, alla är välkomna.

För att kunna forma det Centrum som vi vill ha har den här utvecklingsplanen tagits fram i dialog med medborgare och samhällsaktörer. Centrum ska vara en trygg och hållbar stadsdel med fler arbetsplatser, mötesplatser och bostäder, med levande handel, kultur och grönska. Planen vägleder och pekar ut en riktning för hur stadsdelen och stadskärnan ska utvecklas under de kommande 20 åren. Ett Centrum att vara stolt över och trivas i.

Fler människor i alla åldrar ska kunna bo här. Genom utbyggnad och förtätning möjliggörs 4000 nya bostäder samt nya arbetsplatser. I en tätare stad blir det ännu viktigare att utveckla och nyttja våra torg och parker, men också att skapa nya möjligheter till rörelse och rekreation. Resorna till och från Centrum ska kunna ske på ett hållbart sätt.

Arbetet med utvecklingsplanen har pågått sedan 2015 och nu i slutskedet är vi mitt i en pandemi orsakad av ett Coronavirus. Vi har fått ställa om på många sätt som påverkar arbetslivet, vårt sociala liv, handeln och företagen. Bland det svåraste är, utöver att det är en dödlig sjukdom, att vi inte kan träffas på samma sätt som vi är vana vid.

Något som blivit tydligt under pandemin är just vårt behov att mötas. Men också nödvändigheten av att ha allmänna platser, parker, grönområden, torg, strandpromenader och en isbana som andrum i en robust stad som klarar kriser. Hur samhället ser ut post-Corona vet vi inte ännu. Men vi vet att vi vill bygga ett Centrum som ger oss möjlighet att mötas och som klarar även framtida utmaningar.

Nu är det upp till oss alla, tillsammans, att göra verkstad av planerna.

Carina Sammeli
Kommunstyrelsens ordförande/kommunalråd

”Centrum ska vara en trygg och hållbar stadsdel med fler arbetsplatser, mötesplatser och bostäder, med levande handel, kultur och grönska.

Centrum. Foto: Peter Rosén.

Innehåll

Förord	3	Stadsstruktur	59
Läsanvisning	5	Friytor	61
		Klimatanpassning	62
		Luft och buller	63
1. Inledning	6		
		3.6 Kuststad	64
Bakgrund och syfte	7	Siktlinjer och vattenkontakt	65
Dialoger	8	Porten till skärgården	66
För att nå Vision 2050	9	Bad i det fria	66
Geografisk avgränsning	12	Strandskydd och bebyggelse i strandnära läge	67
Historia och nuläge	13		
		3.7 Spara viktiga värden	68
2. Utvecklingsinriktning	15	Grönstruktur	69
		Kulturmiljö	70
Fler bostäder och arbetsplatser för framtiden	17	Tysta miljöer	72
Levande stadsliv och mötesplatser för alla	20	Stränderna och strandskydd	72
En hållbar livsstil och ett hållbart resande	22		
		3.8 Smarta resor	73
3. Generella riktlinjer	24	Smarta resor	74
		Gående	75
3.1 Start och uppväxt för alla	25	Cyklister	77
3.2 Alla tillsammans	27	Kollektivtrafik	80
3.3 Liv mellan husen	30	Biltrafik	84
Centrums offentliga rum	31	Godstrafik	88
Stråk	35		
Lek och fysisk aktivitet	38	3.9 Hålla energin	89
Grön och vattennära stad	39	Energi	90
Vinterstad	42	Avfallshantering	91
Ljussättning	43		
Offentlig konst	43	3.10 Rent vatten	92
3.4 Levande stadsliv	44	3.11 Planera för säkerhet	94
Mötesplatser för alla	45	Översvämning	95
Evenemang och kultur	47	Farligt gods	96
Aktiva bottenvåningar	48	Föroreningar	97
Handel	49		
Offentlig service	49	4. Genomförande	98
3.5 Bästa boendet i Centrum	51	5. Sammanfattning av MKB	101
Tät och blandad stad	52		
Arkitektur och gestaltning	54		
Stadsbild och byggnadshöjder	55		

Luleå - staden vid vattnet. Foto: Henric Nilsson

Läsanvisning

Utvecklingsplanen innehåller utvecklingsinriktningar, den avsedda användningen av mark och vatten samt de hänsyn som ska tas till allmänna intressen och riksintressen. Innehållet redovisas i digital form och följer Boverkets ÖP-modell. I detta dokument som är en del av planförslaget beskrivs utvecklingsinriktningen och vad som krävs för att nå den önskvärda utvecklingen. Dessa anges som riktlinjer och är övergripande och generella insatser som krävs för att Centrum ska utvecklas ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart. Riktlinjerna visar Luleå kommuns förhållningssätt till olika frågor och områden samt vilken utveckling vi önskar för Centrum. Riktlinjerna följer Program till Vision Luleå 2050s upplägg och struktur. Användningen av mark och vatten anges med rekommendationer för hur ett område ska utvecklas och hur värden i ett område ska bevaras och utvecklas. Rekommendationerna ger anvisningar för planering och byggande.

1. Inledning

Här beskrivs behovet av en utvecklingsplan, samt bakgrund, historia och syfte. Avgränsningar utifrån geografi, befolkningsmängd och tema beskrivs, samt planens förhållande till andra kommunala och övergripande planer. Avsnittet beskriver också utvecklingsplanens arbetsmetod och process.

2. Utvecklingsinriktning

I utvecklingsinriktningen ges en kort introduktion till stadsutvecklingens byggstenar, de verktyg som utvecklingsplanens strategier baseras på, samt hur kvalitet kan uppnås för dessa. Därefter presenteras Utvecklingsinriktningen för Luleå Centrum med karta, illustrationer och text.

3. Generella riktlinjer

De generella riktlinjerna gäller för hela planförslaget och redovisas i 11 delkapitel. Riktlinjerna tillsammans med den digitala mark- och vattenanvändningskartan och dess rekommendationer ska vara vägledande för alla kommunala verksamheter. Principerna i gällande översiktsplan ska läsas tillsammans med Utvecklingsplan Centrum.

4. Sammanfattning av Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Utvecklingsplanens konsekvenser (gentemot nollalternativet i Program till Vision Luleå 2050), redovisas i en miljökonsekvensbeskrivning och en samlad hållbarhetsbedömning som sammanväger ekonomiska, sociala och ekologiska aspekter.

Ansvarig nämnd för riktlinjer

KS	Kommunstyrelsen
BUN	Barn- och utbildningsnämnden
KFN	Kultur- och fritidsnämnden
MBN	Miljö- och byggnadsnämnden
SBN	Stadsbyggnadsnämnden
LUMIRE	Luleå miljöresurs AB

Ordförklaringar och hänvisningar till andra styrdokument återfinns i sidomarginalen.

1. Inledning

I en viljestark och växande region ska Luleås centrum vara en attraktiv plats och ett fönster mot världen. Vi strävar efter att vår stadskärna ska vara ett administrativt och kulturellt centrum med ett ständigt flöde av människor och idéer. Det ska vara tätt, charmigt och levande med en dynamisk och harmonisk blandning av arbetsplatser, handel, bostäder, nöjen, kultur och natur. Arkitekturen kopplar samman historia med framtid och i det vackra rymms också det annorlunda.

Utvecklingsplan Centrum är en fördjupning av Program till Vision Luleå 2050 och ett strategiskt dokument för kommunens verksamheter. Det innebär att utvecklingsplanen ska vara vägledande för hur Centrums byggda miljö ska användas, utvecklas och bevaras på lång sikt. Den är ett verktyg för att underlätta kommunens planering och samtidigt spegla den politiska viljan i kommunen. Viljeinriktningen omsätts sedan i de kommunala verksamheternas planer och riktlinjer, men också i detaljplaner, bygglov och andra tillstånd för mark och vatten.

Bakgrund och syfte

I Centrum råder ett högt bebyggelsetryck. Kommunen vill utveckla Centrums kvaliteter för de som bor och arbetar i stadsdelen samt för de besökare som vistas och möts i Centrum.

Den 23 november 2015 beslutade kommunfullmäktige att ge i uppdrag åt Samhällsutvecklingskontoret (numera Samhällsutvecklingsenheten) att upprätta en utvecklingsplan för centrum. I det inledande skedet avgränsades utvecklingsplanen till tre olika delområden: Mötesplatser, Bebyggelse och handel samt Trafik. Dessa delområden har sedan vidareutvecklats till att formulera vad utvecklingsplanen ska ge för resultat, alltså planens utvecklingsinriktning.

Syftet med utvecklingsplan för Centrum är att fördjupa intentionerna i Program till Vision Luleå 2050 och visa vilka prioriteringar som behövs för att Luleå Centrum ska närma sig en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar stadsdel.

Detta görs genom riktlinjer och rekommendationer för Centrums utveckling och genom att beskriva hur det unika och positiva kan stärkas samt genom att visa avvägningar mellan olika intressen och motiven för dessa. Det handlar framförallt om Centrum som mötesplats, att stärka Luleå som kuststad samt att Centrum ska vara en välfungerade stadsdel med utrymme för fler bostäder och arbetsplatser.

En utvecklingsplan ska hantera de frågor som är mest avgörande för utveckling inom det geografiska området och utgöra ett underlag för att rikta och samordna Luleå kommuns arbete. Centrums utvecklingsområden har främst tyngdpunkten på den fysiska planeringen, men alla kommunens förvaltningar behöver samverka för att nå den utveckling som planen ska leda till.

Utvecklingsplan Centrum har ett tidsperspektiv på 20 år.

Planen ska resultera i:

FLER BOSTÄDER OCH
ARBETSPLATSER FÖR FRAMTIDEN

ETT LEVANDE STADSLIV
OCH EN MÖTESPLATS FÖR ALLA

EN HÅLLBAR LIVSSTIL
OCH ETT HÅLLBART RESANDE

Vad är en översiktsplan?

Enligt plan- och bygglagen (PBL) är målsättningen med den fysiska planeringen att sträva efter en hållbar samhällsutveckling genom hushållning med mark och vatten. I Program till Vision Luleå 2050 som utgör den kommunövergripande översiktsplanen, formulerar Luleå kommun strategier för en långsiktigt hållbar utveckling. Här redogörs grunddragen för den avsedda användningen av mark- och vattenområden, hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras, vilka hänsyn som ska tas till allmänna intressen och hur riksintressen och miljö kvalitetsnormer ska tillgodoses. Programmet har därför en central roll i kommunernas arbete för en hållbar utveckling och ska ses över av kommunfullmäktige minst en gång per mandatperiod. Av programmet ska också framgå hur kommunen tänker ta hänsyn till nationella och regionala mål samt olika planer och program av betydelse för en hållbar utveckling.

Vad är en utvecklingsplan?

Program till Vision Luleå 2050 kan ändras, kompletteras eller förtydligas genom fördjupningar och tematiska tillägg. Utvecklingsplaner är en fördjupning av översiktsplanen enligt PBL och också ett strategiskt dokument för hela kommunens verksamhet. En utvecklingsplan kan omfatta en stadsdel, samlande by eller annat avgränsat geografiskt område inom kommunen. När den antas ersätter den delar av gällande översiktsplan. Utvecklingsplaner har en högre detaljeringsgrad än den kommunövergripande översiktsplanen med syftet att belysa specifika frågor för området och att konkretisera programmet med ett tidsperspektiv på 20 år. Den tas fram i samverkan med det civila samhället och andra viktiga aktörer.

Dialoger

Vad är en medborgardialog?

En medborgardialog är ett samtal om samhällsfrågor där medborgare och förtroendevalda är delaktiga och där allmänintresset, det som är viktigt för alla, står i centrum. En medborgardialog omfattar inte bara de som bor i Luleå utan kan även inkludera till exempel unga som går i kommunens skolor eller näringsidkare som verkar i Luleå.

I början av arbetet med utvecklingsplanen genomfördes två medborgardialoger där politiker träffade medborgare. Vid den första dialogen som ägde rum var temat kulturmiljöer. Det handlade om vilka miljöer och platser som kännetecknar Centrum och vilka byggnader som medborgarna anser är historiska och viktiga att bevara. Cirka 50 personer deltog vid dialogen.

Vid det andra dialogtillfället diskuterades hur Centrum kan utvecklas och vilken utveckling medborgare ser för Gültzaudden. Synpunkter om bebyggelse, evenemang och grönområden lyftes fram. Drygt 100 medborgare samtalade med politiker i köpcentrumet Smedjan. Medborgardialogernas syfte var att väcka intresse kring utvecklingsplanen och samla in spontana synpunkter. En av de synpunkter som kom fram under dialogtillfället var vikten av Rådhuset och att det behöver tillvaratas. Detta har beaktats i planförslaget.

Förutom medborgardialoger där politiker mött medborgarna har tjänstpersoner genomfört ett flertal dialoger och informationsmöten under perioden december 2015 - mars 2016 med medborgare, boende i Centrum samt näringsliv och föreningar som är verksamma i Centrum. Samtliga dialoger har dokumenterats och finns tillgängliga på webben. De synpunkter som kommit fram har sammanställts och synpunkterna har utgjort ett underlag i arbetet med att ta fram förslaget till utvecklingsplan.

Samråd om planförslaget skedde under tiden 23 januari - 20 mars 2019. Samtliga synpunkter som inkom har sammanställts och bemötts i en samrådsredogörelse. Under samrådstiden har samrådsmöten skett med länsstyrelsen, ungdomar, kulturföreningar, näringsliv och boende i Centrum. Anteckningar från dessa möten redovisas i samrådsredogörelsen.

För att nå Vision 2050

Förhållande till Visionen

Förändringar kommer vare sig vi vill eller inte, på både gott och ont. Vi lever i en global värld och påverkas av vår omgivning. Valet står mellan att låta saker bara hända, eller själva välja vägen för de nya möjligheterna och utmaningarna.

Det är viktigt att Luleå ska kunna utvecklas så att det också i framtiden upplevs som en attraktiv plats att bo på, arbeta i och besöka. Ett attraktivt Luleå ska också vara hållbart över tiden. Hållbarhet är en överlevnadsfråga som i sig ger trygghet och framtidstro. En hållbar utveckling bygger på tre ben; ett socialt, ett ekonomiskt och ett ekologiskt. De tre benen är lika viktiga och ömsesidigt beroende av varandra. Minskar hållbarheten i en av de tre så påverkas även de andra negativt.

Vision Luleå 2050 baseras på viljan att samhällsutvecklingen ska ske med ett helhetsperspektiv och beskriver hur vi vill att det ska vara i Luleå i framtiden. Visionen är mycket långsiktigt och säger inte allt om hur vi vill att det ska vara i Luleå år 2050. Den har därför kompletterats med fem framtidsbilder: Levande och växande, Utrymme med närhet, Se möjligheterna, Naturligt färgstark samt Lokalsinne och världsvana.

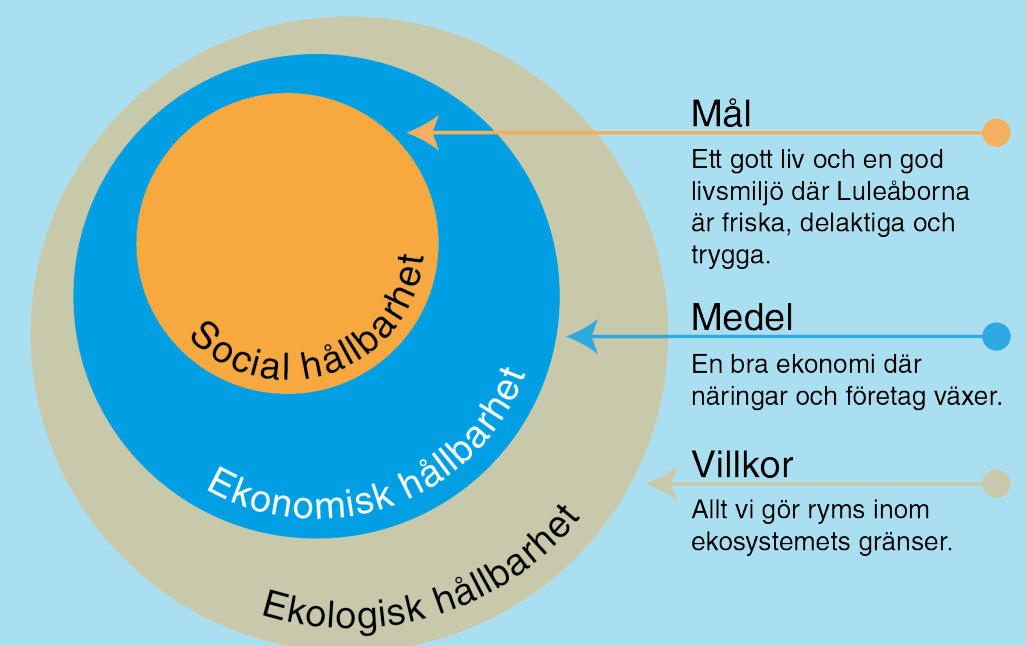

Övergripande mål och Agenda 2030

Luleå kommuns nio övergripande mål som antogs av kommunfullmäktige 2019 visar Luleå kommuns långsiktiga uppdrag i förhållande till visionen. De övergripande målen har tydliga kopplingar till Agenda 2030. Uppföljning av målen sker utifrån indikatorer som därmed kommer att visa hur vi bidrar till att nå även de globala målen.

Hållbar utveckling

För Luleå kommun innebär hållbar utveckling att se till att våra barn kan leva i en jämlik och växande kommun, i harmoni med naturen. Hållbarhet är också att ha ett långsiktigt perspektiv så att vi inte gör något idag som försämrar för framtidens generationer. Hållbar utveckling brukar delas in i tre delar som är beroende av varandra. Det är ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Kommunens mål är att de som bor i Luleå ska ha ett gott liv utan att göra det sämre för andra människor eller naturen. Luleå ska vara en stark kommun som kan ta hand om sina invånare.

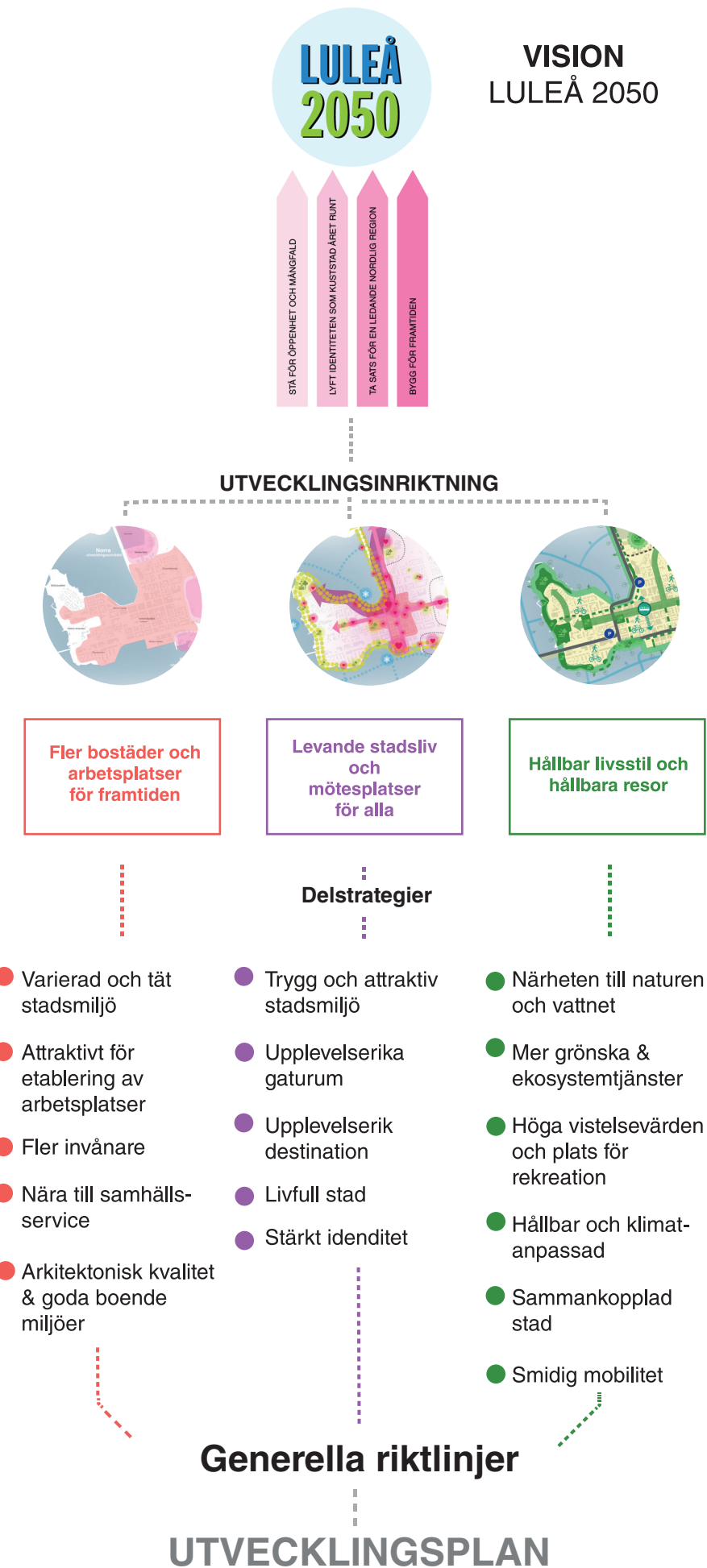
Förhållande till Program till Vision Luleå 2050

När arbetet med utvecklingsplanen inleddes har Program till Vision Luleå 2050 som är Luleå kommuns översiktsplan från 2013 varit gällande. Den anger övergripande riktlinjer för samhällsutvecklingen i Luleå och har varit styrande för arbetet med utvecklingsplan för Centrum. Beslut om att revidera den kommunövergripande översiktsplanen togs av kommunfullmäktige i maj 2017 och innebär att översiktsplanen omarbetas för att tydliggöra kommunens ställningstaganden. Inriktningar och förhållningssätt har däremot inte förändrats nämnvärt, utan vägledningen för Centrum är mer eller mindre densamma. Översiktsplanen anger bland annat att:

- Centrum ska prioriteras som den viktigaste platsen för handel, möten och kultur med mera. Vi ska verka för fler bostäder och lokaler i Centrum.
- Det ska finnas en blandning av bostäder, olika upplåtelseformer och olika storlekar samt bostäder för särskilda grupper i det ordinarie bostadsbeståndet.
- Planering och byggande ska skapa förutsättningar för bibehållen och utvecklad service.

I gällande översiktsplan anges att Luleå Centrum ska vara platsen för flera viktiga funktioner för både Luleåbor och regionen. I centrum ska arbetsplatser, mötesplatser och andra gemensamma funktioner finnas som också gör Luleå Centrums utveckling till en viktig drivkraft för den regionala utvecklingen. Centrum ska förtätas och få ett ökat antal invånare.

Principerna i gällande översiktsplan ska läsas tillsammans med Utvecklingsplan Centrum. Rekommendationerna för mark- och vattenanvändningen för centrumområdet i gällande översiktsplan ersätts av Utvecklingsplan Centrum.

Förhållande till andra planer och program

Luleå i ett regionalt perspektiv

Luleå är residensstad i Norrbotten sedan 1856. I staden finns många funktioner som är viktiga för hela regionen. Luleå Hamn är en s.k. TENCore-hamn, en hamn av särskild vikt för det transeuropeiska transportnätet. Projekt Malmporten som innebär en breddning och fördjupning av farlederna samt anläggande av en ny djuphamn kommer att ytterligare öka hamnens betydelse och effektivitet. Också järnvägen, en del av Bottniska korridoren, är en viktig del i det europeiska stomnätet för transporter TEN-T core network. Luleå-Kallax, Sveriges sjätte största flygplats sett till antalet passagerare, är dels hemmabas för flygflottiljen F21, dels in- och utreseflygplats för tio av Norrbottens fjorton kommuner. Luleå tekniska universitet engagerar 15 000 studenter och 1600 anställda i utbildning och forskning i nära samarbete med näringslivet. Här i Luleå finns också ett länssjukhus som är kompetenscentrum för sjukvården i hela Norrbotten, ett diversifierat näringsliv, Norrbottensteatern och mycket mer. Som residensstad och universitetsstad har Luleå en viktig roll som motor i den regionala utvecklingen.

Även om Luleå växer så är urbaniseringstrenden i Sverige tydlig – många unga flyttar till storstadsregionerna. De vill bo i urbana miljöer och ta del av dess mångfald och kultur. Genom universitetet kommer varje år nya studenter hit för att utbilda sig, men en stor andel studenter flyttar från kommunen efter avslutad utbildning. Om fler skulle stanna i Luleå och i Norrbotten skulle tillgången till kvalificerad arbetskraft öka vilket är positivt för hela regionen.

Att Centrum utvecklas med fler arbetsplatser och attraktiva boenden och boendemiljöer är viktigt för hela regionen. Den urbana miljön med tillgång till goda kommunikationer och kultur tillsammans med viktiga och stora arbetsplatser så som universitetet och sjukhuset lockar nya företag och kvalificerad arbetskraft som blir en tillgång för Luleås tätortsutveckling och för hela länet.

RUS - Regional utvecklingsstrategi 2030

Den regionala utvecklingsstrategin beslutades 2019 och är ett övergripande styrdokument för Norrbottens utveckling och tillväxt.

De övergripande målen i RUS är att Norrbotten ska:

- Vara välkomnande, hållbart och attraktivt.
- Skapa hållbar tillgänglighet
- Ha en väl fungerande kompetensförsörjning
- Vara innovativt och konkurrenskraftigt.

Tillsammans med målen ska hållbarhet, jämställdhet, jämlikhet och mångfald vara i fokus.

Målen sammanfaller väl med kommunens Vision för Luleå 2050.

Utvecklingsplan Centrum tar fasta på flera delar av de perspektiv som beskrivs i RUS, bland annat att barnperspektivet bör få ett ökat utrymme i den översiktliga samhällsplaneringen, att vi behöver fler bostäder i Norrbotten och att krav på god arkitektur är nödvändig för att upprätta attraktiva boenden och miljöer.

Grönplan Luleå

Luleå kommuns grönplan (antagen i kommunstyrelsen 2020) bygger på Luleå Vision 2050 och utgör underlag för arbete med planering samt övrigt arbete med grön- och blåstrukturen i kommunen. Syftet med grönplanen är att bevara, stärka och utveckla attraktiva offentliga miljöer och tillgång till natur, parker och mötesplatser för en hållbar, trygg och klimatanpassad stadsbygd. Vidare ska grönplanen säkerställa förutsättningar för biologisk mångfald och bidra till att uppfylla nationella miljö- och folkhälsomål. Grönplanen är ett viktigt styrdokument för planering, byggande och förvaltning samt för drift och

utveckling av park och natur. Med fokus på ekosystemtjänster ger grönplanen ett fördjupat kunskaps- och planeringsunderlag för nuläget och utvecklingen över tid samtidigt som förståelsen för grönstrukturens kvalitet och värden ökar. Grönplanen ger vägledning för en välfungerande och mångfunktionell grönstruktur.

Dagvattenplan

Dagvattenplanen syftar till att ge verktyg för en mer hållbar och välfungerande dagvattenhantering. Fokus är vattenkvalitet och kvantitet samtidigt som dagvattenplanen ger riktlinjer för att hantera klimatförändringar i ett tätare Luleå. Syftet är också att tydliggöra ansvarsfördelning för dagvatten. Dagvattenplanen gäller vid all ny- och ombyggnation samt för åtgärder i den befintliga miljön.

Avfallsplan

Avfallsplanen utgör ett strategiskt styrdokument med syfte att utveckla avfallshanteringen och långsiktigt styra mot att de internationella, nationella och lokala miljömålen inom avfallsområdet uppnås. I Luleå kommun ska det vara nära och enkelt att bidra till en resurseffektivare kommun. I första hand ska vi motverka att avfall uppstår. Återbruket och återvinningen ska öka.

VA-plan

VA-planen utgör ett strategiskt styrdokument med syfte att säkerställa vatten- och avloppsförsörjningen för att Luleå ska kunna växa idag och i framtiden. I det ingår planering för ett utvecklat och förtätat Centrum.

Geografisk avgränsning

Den geografiska avgränsningen för utvecklingsplanen är stadsdelen Centrum, vilket inkluderar Östermalm. I planområdet ingår också omgivande vattenområden som har betydelse för verksamheter och mötesplatser i Centrum, exempelvis småbåtshamnar, isbanan och vattenområdet i Norra hamn.

Röd markering visar den geografiska avgränsningen för utvecklingsplanen. Ortofoto: Blom, Luleå kommun

Skepp och fartyg i Södra Hamn år 1915

Foto: Henny Tegström- Luleå kommuns historiska bildarkiv.

Smedjegatan år 1932

Foto: Erik Hallberg - Luleå kommuns historiska bildarkiv.

Historia och nuläge

Luleå stad fick sina stadsrättigheter år 1621 och grundlades kring medeltidskyrkan i Gammelstad. Luleå var en betydande handelsstad med fisk och skinn som huvudnäring. På grund av att landhöjningen hindrade sjöfarten flyttades staden 1649 en mil till sin nuvarande plats, på en halvö vid Luleälvens utlopp.

Utvecklingen gick sedan långsamt och ännu i slutet av 1700-talet var centrum mer en by. Luleå drabbades hårt av stormaktstidens krig, ryska härjningar och flera svåra bränder.

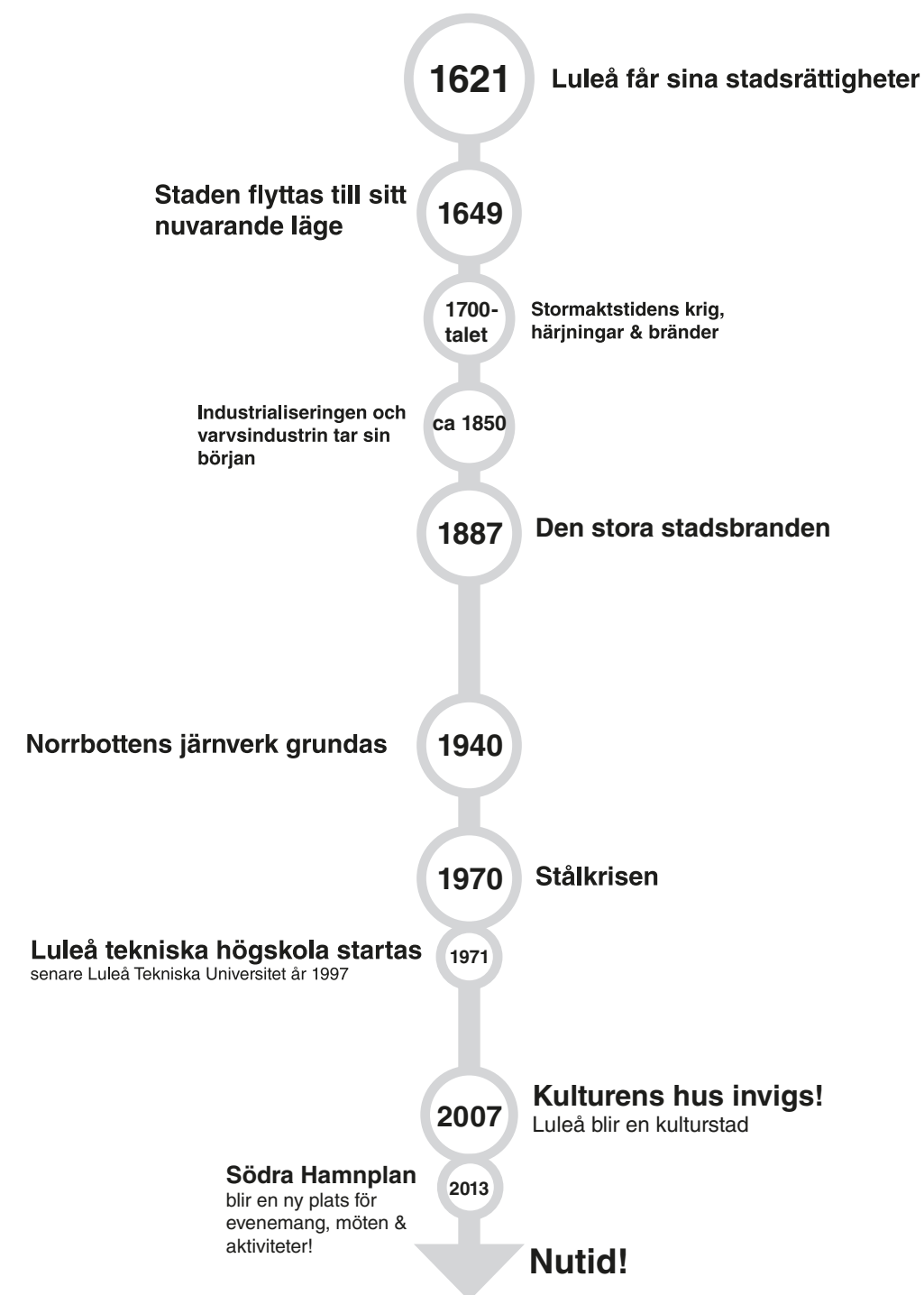
Industrialiseringen började med varvsindustrin. Under 1800-talets senare hälft inträffade en rad betydelsefulla händelser som påverkade Centrum. Länsstyrelse och landshövding flyttades till stadshalvön och det första lasarettet byggdes. Ett rådhus, bank och den första telefonledningen var en del i förvandlingen till stad. I slutet av 1800-talet fick Luleå järnvägsförbindelse och hade en reguljär ångbåtsförbindelse med Stockholm. Mellan 1850 och 1900 mer än fördubblades befolkningen.

På 1940-talet startades Norrbottens järnverk (NJA), numera SSAB. Det fick en avgörande betydelse för Luleå och hela länet. Luleå blev då allmänt känt som "stål- och hamnstaden". Stålkrisen under slutet av 70-talet påverkade Luleå kraftigt. Antalet anställda minskade från över 5 000 i mitten av 70-talet till att nu vara under 2 000.

Luleå tekniska högskola, som 1997 blev Luleå tekniska universitet, öppnade 1971. Förändringarna inom stålindustrin tillsammans med universitetets utveckling bidrog till att stadens karaktär har ändrats från en industristad till en tjänstestad.

Centrum får sin karaktär i stor utsträckning av närheten till vatten. Centrum har utblickar mot fjärdarna och präglas av kajer och hamnar både i norr och söder. Luleåborna söker sig gärna till vattnet både sommar- och vintertid.

Dagens Centrum är format av den stadsplan som upprättades efter stadsbranden 1887. Den hade en rätvinklig rutnätsstruktur med tre olika gatubredder.

Biltrafik på Storgatan år 1959. Foto: Okänd - Luleå kommuns historiska bildarkiv.

Syftet med de bredaste gatorna var att fungera som brandgator med dubbla trådrader. De skulle också ge ljus och luft till den trånga, mörka stadskärnan samt rymma den infrastruktur som behövde byggas ut för vatten, avlopp och energi. Under 1960-70-talen infördes en annan bred gatutyp som var anpassad för bilen, Bodenvägen, Skeppsbrogatan och Södra hamnleden.

Mellan åren 1961-1970, 1981-2000 förtätades centrum med sammanlagt 2 500 bostadslägenheter. 25% av bostäderna är byggda före 1950. Bebyggelsen visar en stor variation i ålder, placering på tomten, material, höjder och färgsättning. Det vanligaste är att placera byggnader längs med gatan i kvartersgräns. I den äldre bebyggelsens finns inslag av friliggande hus och öppningar in mot gårdsrummen. Domkyrkan från 1893 ger Luleås stadshalvö en karaktäristisk profil.

År 2020 hade Centrum 9 983 invånare. 91 % av hushållen består av enbart vuxna och 52 % av hushållen har bil, vilket är betydligt lägre jämfört med övriga kommunen. Befolkningsprognoserna visar på ökning i alla åldersgrupper förutom små barn och vuxna i åldern 25 till 39 år. Pensionärer utgör idag knappt en tredjedel av den totala befolkningen och beräknas bli något fler. Det finns ett behov av bostäder i centrum och ett intresse hos aktörer som vill bygga.

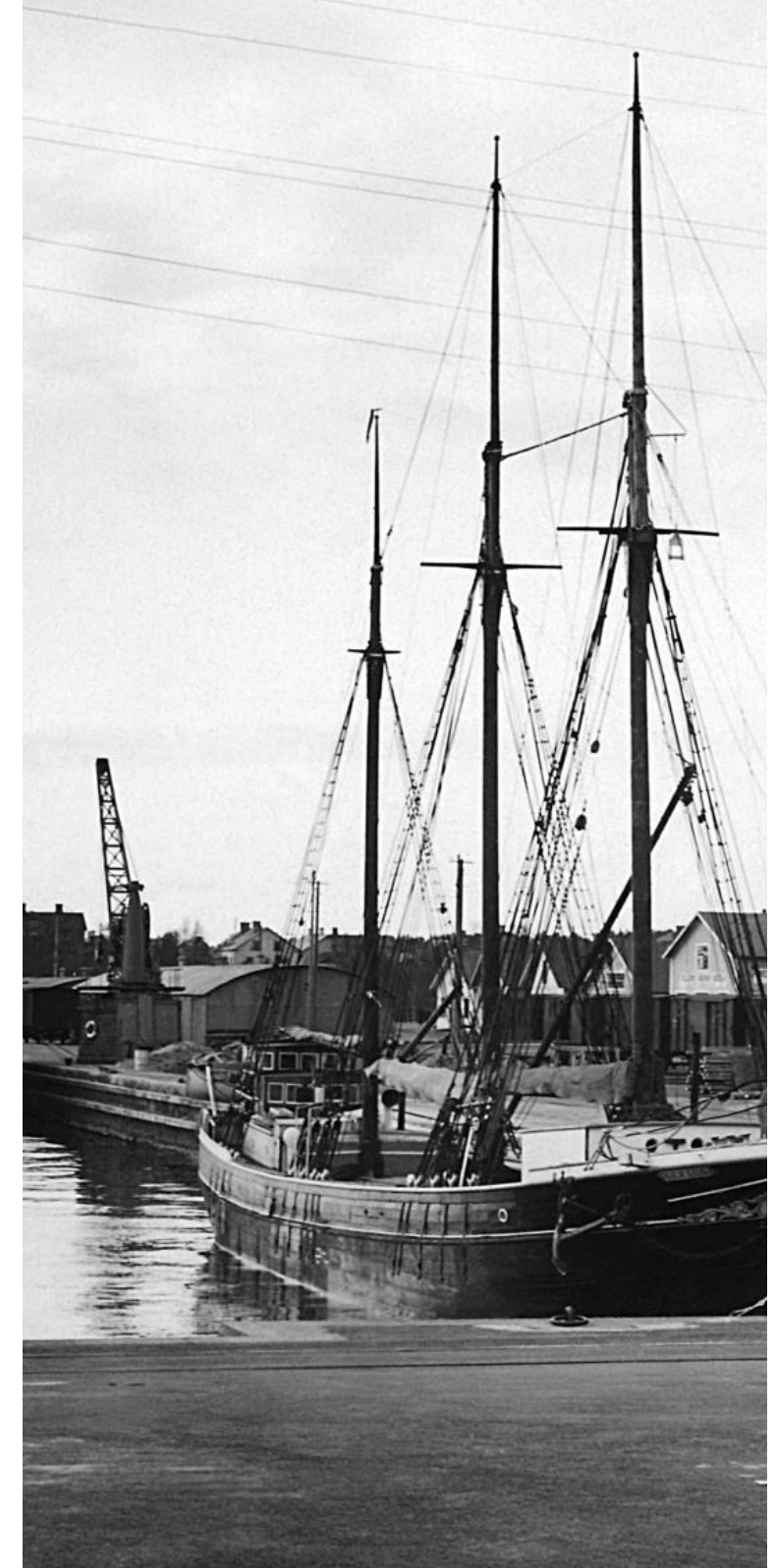

Dagens Luleå centrum. Foto: Peter Rosen

Flera administrativa verksamheter för kommun, stift, län och region finns i Centrum. I området även finns utbildning från förskola till gymnasieskola, teaterhögskola, vård- och omsorgsboenden, hälsocentral och tandvård. Centrum har också lokaler för ex bibliotek, konst, teater, musik, idrott, handel, nöjesliv, museum och religiös verksamhet. Fler mötesplatser behövs i centrum, allt från flexibel användning av lokaler till torg, parkytor och grönområden.

I Centrum finns 13 000 arbetsplatser. Ungefär 11 300 personer pendlar in till Centrum för arbete och studier och 2 800 personer pendlar ut. Goda kommunikationer med tåg, buss, bil, cykel och gång är mycket viktiga förutsättningar. Därför har Centrum järnvägsstation, busstation, centrumhållplats och förbindelser med bilvägar, broar samt gång- och cykelvägar.

Centrum har sedan staden bildades varit centrum för handel. Dagens handel förändras snabbt av bland annat ökad e-handel.

Segelfartyg i Södra hamn år 1919

Foto: Helmer Widlund- Luleå kommuns historiska bildarkiv.

2. Utvecklingsinriktning

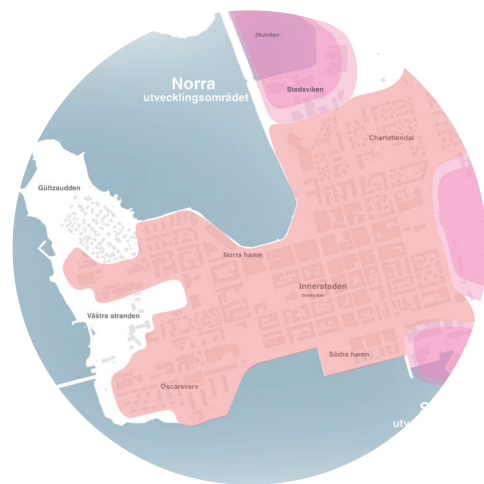

Vision Luleå 2050

”Vi lever ett rikt och utvecklande liv i en viljestark och växande region. Vid Bottenvikens kust finns plats för både och; närhet och utrymme, stad och land, bredd och spets, vita vidder och ljusa sommarnätter, naturens värden och dess möjligheter.”

Utvecklingsinriktningarna beskriver vilken övergripande utveckling som ska ske i Centrum för att nå Vision 2050 och för att Centrum ska vara en attraktiv plats att bo på, arbeta i och besöka.

Inriktningarna är att Centrum ska ha fler bostäder och arbetsplatser för framtiden, med ett levande stadsliv och mötesplatser för alla och att det ska möjliggöra en hållbar livsstil och hållbart resande.

**Fler bostäder och
arbetsplatser
för framtiden**

**Levande stadsliv
och
mötesplatser
för alla**

**Hållbar livsstil och
hållbara resor**

Fler bostäder och arbetsplatser för framtiden

Fler människor ska kunna bo och arbeta i Centrum. En täthet i stadsdelen är en viktig förutsättning för att främja stadsliv. Det är också en viktig princip att låta staden växa inåt, att förtäta och bygga ihop stadsdelarna för att möjliggöra en stad där många har tillgång till kollektivtrafik och där stadsstrukturen gör det både enkelt och trevligt att promenera och cykla samt att effektivt nyttja infrastrukturer.

Bostadsbehov

Det råder bostadsbrist i stora delar av landet och Luleå kommun är inget undantag. Boverket har i en analys av behovet av bostäder (Rapport 2018:24) bedömt att 93 000 bostäder per år behöver tillkomma i Sverige fram t.o.m. 2020, främst beroende på befolkningsökningen och på att byggandet de senaste åren inte ökat i tillräcklig omfattning för att svara mot behoven. I Luleå har det de senaste åren funnits ett underskott på bostäder, vilket har synliggjorts bland annat genom den årliga Bostadsmarknadsenkäten. Idag finns fortfarande ett underskott och en marknadsefterfrågan på bostäder i Luleå kommun, inte minst i Centrum. Det finns därför ett behov av att identifiera möjligheter till förtätning och utveckling av bostadsutbudet i Centrum.

Regionalt Centrum

I Regional utvecklingsstrategi Norrbotten 2030 (RUS) anges att vi behöver bli fler Norrbottningar. Länets aktörer behöver arbeta tillsammans för en bredare arbetsmarknad, ökad livskvalitet och attraktiva boenden. Den viktigaste målgruppen enligt RUS är kvinnor och män upp till 35 år.

I RUS konstateras att gemensamt för de snabbast växande regionerna är att de har ett regionalt centrum som erbjuder en stark arbetsmarknad, goda kommunikationer och infrastrukturer, mötesplatser, service och innovationskraft.

För att nå den viktiga målgruppen människor under 35, och främst unga kvinnor ska Luleå erbjuda attraktiva utbildningar, intressanta jobb, en stimulerande fritid och ett mer jämställt län.

Luleå kommun vill skapa förutsättningar för ett livskraftigt regioncentrum som kan bidra till en stark region. Detta uppstår inte av sig själv. För att skapa förutsättningar för fler unika butiker, restauranger, service, kultur, spännande arbetsplatser och innovation måste Luleå centrum kunna erbjuda fler bostäder och lokaler.

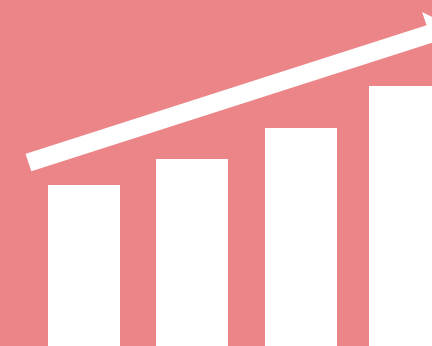
Fler bostäder och arbetsplatser för framtiden

Befolkningstillväxten har skett snabbare i Centrum än i övriga stadsdelar, vilket beror på stor efterfrågan på bostäder. Utvecklingsplanen möjliggör för 4000 nya bostäder, vilket i Centrum kan motsvara 6000 personer, genom förtätning och nya bebyggelseområden. Bostäder och arbetsplatser i form av kontor, service och annan verksamhet ska blandas i utpekade utvecklingsområden för att stadsdelen ska vara befolkad dagar såväl som kvällar och helger. Dessa utvecklingsområden är delvis omvandlingsområden, som redan är bebyggda men kommer att förändras till mer tätbebyggda och stadsmässiga områden. Utbyggnaden kommer sannolikt att pågå under hela utvecklingsplanens tidshorisont på 20 år, och fortsätta även efter denna.

De nya bostäderna ska ha goda boendekvaliteter i form av grön utemiljö, god arkitektur, tillgång till service och till mötesplatser.

Foto: Luleå kommun

Luleå växer

Luleå kommun har haft en befolkningstillväxt med i genomsnitt 400 personer per år de senaste tio åren. Åren 2014, 2016 och 2017 ökade befolkningen med ännu fler, 600-700 personer per år. Den ökade folkmängden beror främst på ett positivt flyttnetto. Det långsiktiga målet är att ha en befolkning som närmar sig 100 000 invånare år 2050. Detta innebär en genomsnittlig befolkningsökning på 500 personer per år framöver. Det innebär också att under utvecklingsplanens tidshorisont på 20 år är målet att Luleå har ökat med ca 10 000 personer.

Förtätning

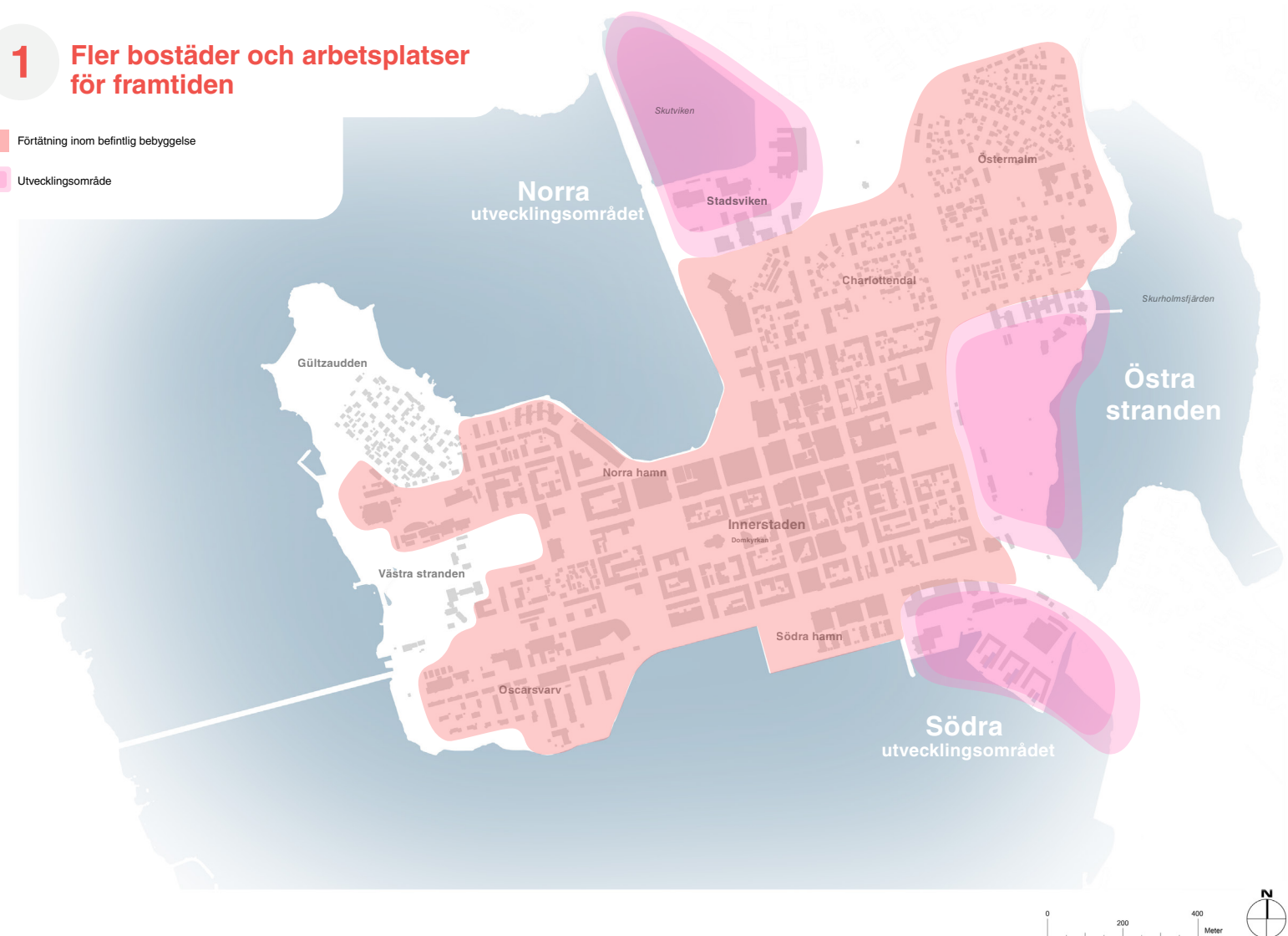
Luleå är en relativt gles och utbredd stad med många småhusområden som breder ut sig i stadsdelarna och med en stadskärna som ligger på en halvö i Luleälven. Centrums geografiska avgränsning utgörs av älvens vatten, havet och en innerfjärd, Skurholmsfjärden. Det finns idag en fungerande stadskärna och centrumhandel, i huvudsak koncentrerad till Storgatan. För att stärka befintliga funktioner och skapa möjlighet för nya så behöver Centrum växa och förtätas med målet att vara en levande stadskärna där handel och kultur kan spira och där det finns mötesplatser av olika slag. En tät stadskärna med en mångfald av människor och funktioner bidrar till en hållbar och attraktiv stad. Utifrån statistik och erfarenheter från tidigare förtättningsprojekt i Centrum bedöms att ca 50 bostäder per år, alltså 1000 bostäder på 20 år, skulle kunna tillkomma genom förtätning i befintliga strukturer. Till detta tillkommer bostäder i de större utpekade utvecklingsområdena.

Enligt det nationella miljömålet God bebyggd miljö ska byggnader lokaliseras så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas. Det innebär bland annat att staden och samhället måste utvecklas så att de resurser vi redan har i form av infrastruktur, bebyggelse och stadsvärden främjas.

Kommunen ser positivt på förtätning inom befintlig bebyggelsestruktur i hela stadsbygden och i Centrum. Förtätning kan ske exempelvis genom om- och tillbyggnader, att så kallade lucktomter bebyggs, att nya byggnader uppförs på mark som använts för exempelvis parkering eller genom att bebyggelse på lågexploaterade tomter rivs för att ge plats för högre exploatering. Det är naturligtvis viktigt att i dessa fall väga in andra intressen som t ex kulturmiljö, skuggning, behovet av friytor på kvartersmark, parker, gaturum och parkering. Förtätning ska ske med hänsyn till riksintressen, andra allmänna intressen och till människors hälsa.

1 Fler bostäder och arbetsplatser för framtiden

- Förtätning inom befintlig bebyggelse
- Utvecklingsområde

Utbyggnadsriktning och nya bebyggelseområden

Centrum ligger på en halvö med vatten i alla väderstreck. Läget medför stora kvaliteter bland annat i form av vattenspeglar, utsikt, ljus och närhet till vatten eller istäcke. Men läget innebär också utmaningar.

Den nuvarande stadsstrukturen speglar historien. Den täta strukturen med bostäder och lokaler för handel och kontor är lokaliserade till halvöns mitt och i centrumskanter finns glesare bebyggelsestruktur med bostäder och verksamheter. Omgivande verksamhetsområden i norr, söder och öster skapar glapp i stadens övergripande bebyggelsestruktur. För att skapa en trygg stad som uppmuntrar till hållbara resor och hållbar livsstil behöver vi bygga samman Centrum med omringliggande stadsdelar, med Skutviken/

Mjölkkudden i norr, med Malmudden i öster och med Svartösten i söder.

Tre större utvecklingsområden för bostäder och arbetsplatser pekas ut i utvecklingsplanen - Norra utvecklingsområdet, Södra utvecklingsområdet samt Östra stranden. Samtliga utvecklingsområden har möjlighet till god försörjning med kollektivtrafik och närhet till stadskärnan. Tillsammans utvidgar de Centrum och skapar en stadsstruktur som förbinder Centrum med omgivande stadsdelar. Med utvecklingsområdena expanderar den täta stadsstruktur som råder på centrumhalvön norrut och österut. Stadens centrum ska upplevas redan i korsningen Bodenvägen/Svartövägen. Befintligt verksamhetsområde i söder ska fortsätta att omvandlas till ett område med bostäder handel och service. Östra stranden skapar täthet kring den nod som Resecentrum och Norrbottenabanan kommer att utgöra i staden.

Norra utvecklingsområdet

Det norra utvecklingsområdet består idag av Skutvikens vattenområde och verksamhetsområdet Stadsviken. I framtiden kommer vattenområdet vara delvis utfyllt och befintligt verksamhetsområde har omvandlats till en plats med en blandning av bostäder, service och arbetsplatser. Utvecklingen av den norra delen bidrar till att bygga ihop Centrum med omkringliggande stadsdelar.

Det norra utvecklingsområdet planeras som en kvartersstad där bebyggelsen definierar kvartersgränsen med en blandning av halvslutna kvarter och friare bebyggelsestrukturer. Delar av vattenområdet bevaras och bildar tillsammans med tillkommande parkområde en viktig struktur för ekosystemtjänster bland annat i form av fördröjning av dagvatten, vattenrening av dagvatten, bullerdämpning, ett gott lokalklimat och hälsofrämjande rekreation.

Området gränsar mot småhusbebyggelse, storskaliga trafikrum och industriområde. För att tillkommande bebyggelse ska anpassas till omgivningen kan strukturen inom utvecklingsområdet variera. Mot områdets huvudgator ska bebyggelsen ha en stadsmässig karaktär med aktiva bottenvåningar mot gatan.

Utvecklingen i den norra delen av utvecklingsområdet kommer att pågå under en längre tid. Omvandling av befintlig bebyggelse kan påbörjas under utvecklingsplanens tidshorisont på 20 år men utfyllnad av vattenområdet för att skapa nya bebyggelseområden ligger kanske längre fram i tiden. När allt är utbyggt kan omkring 1 500 nya bostäder ha tillkommit i området.

Östra utvecklingsområdet

Östra stranden består framförallt av industrimark som har använts för järnvägens behov. Området har genom sitt centrala läge, vattenkontakt och närhet till kommunikationer goda förutsättningar för utveckling. I framtiden kommer området utvecklas till en ny del av Centrum med resecentrum som samlar alla transportslag, bostäder, arbetsplatser, handel och annan service.

Östra stranden planeras som en förlängning av rutnätet inom Centrum där gatorna knyter an till befintliga gator. Bebyggelsen kommer att ha kvartersstadsstruktur där byggnaderna definierar kvartersgränsen med en blandning mellan halvslutna kvarter och friare strukturer. Mot områdets huvudgator ska bebyggelsen ha en stadsmässig karaktär med aktiva bottenvåningar mot gatan. Strandområdet utvecklas till en plats för rekreation för alla och knyter ihop stråket runt Skurholmsfjärden. I området planeras även för en större park som blir en viktig del för ekosystemtjänster i området.

Utvecklingen bedöms kunna ske inom 20 år och när hela Östra stranden är bebyggt har omkring 1200 bostäder skapats.

Södra utvecklingsområdet

Södra utvecklingsområdet är i stort sett bebyggt och består av handel, kontor och tjänsteföretag. Området har en tydlig skärgårdskoppling med småbåtshamn, strandpromenad och turbåtstrafik. I framtiden kommer området att omvandlas till en blandning av bostäder, service, arbetsplatser och lokaler för handel.

Södra utvecklingsområdet planeras som en förlängning av rutnätet inom Centrum där gatorna knyter an till befintliga gator. Bebyggelsen kommer att ha kvartersstadsstruktur där byggnaderna definierar kvartersgränsen med en blandning mellan halvslutna kvarter och friare strukturer. Mot områdets huvudgator ska bebyggelsen ha en stadsmässig karaktär med aktiva bottenvåningar mot gatan. Kuststadskaraktären och kopplingen till skärgården förstärks genom att strandpromenaden utvecklas till ett offentligt stråk som både visuellt och fysiskt möjliggör vattenkontakt. I det södra utvecklingsområdet kommer det även finnas inslag av träd och grönska samt minst en park som blir viktiga för ekosystemtjänster i området.

Omvandlingen av området har redan startat i och med utbyggnaden av Kuststad och kommer att pågå under en längre tid. Om 20 år kommer stora delar av området vara helt förändrat och inrymma omkring 700 bostäder.

Foto: Per Pettersson

Levande stadsliv och mötesplatser för alla

I Centrum är alla luleåbor och besökare välkomna! Centrum är hjärtat i staden och här ska finnas både rum och målpunkter för alla åldrar och för människor med olika bakgrunder och förutsättningar. Stadskärnan ska vara en plats för stadsliv, en attraktiv målpunkt för Luleåbor och besökare. Centrum ska erbjuda olika mötesplatser där det är möjligt för alla att få tillträde och ta del av aktiviteter, evenemang eller bara att uppleva stadsliv. Sociala relationer och socialt deltagande är betydelsefulla för människors hälsa. I förlängningen har öppna mötesplatser och ett öppet samhälle stor betydelse för demokrati, tolerans och för tillit.

Stadsliv

Framgångsfaktorer för att skapa attraktiva stadsrum där människor vill vistas är att det är en plats som är lätt att ta sig till, att det finns ett stort utbud och mycket att göra på platsen samt att det är tryggt, trevligt och en härlig upplevelse att vistas där.

Centrum ska vara lätt att nå med alla trafikslag, men viktigast är att det är enkelt resa dit med kollektivtrafik från alla delar av staden. Även tätheten i stadsdelen spelar roll, där hög täthet ökar möjligheten till stadsliv och attraktiva stadsrum. Människor dras till andra människor, varför attraktiva platser lättare kan etableras vid huvudstråk där många människor rör sig till fots.

Viktiga målpunkter, mötesplatser, service, evenemang av olika slag - ett brett utbud skapar besöksanledningar för många människor. För att de ska stanna kvar på platsen behövs sittplatser, uteserveringar, upplevelser och olika aktiviteter att göra.

Att utgå ifrån det mänskliga perspektivet är en av de viktigaste förutsättningarna för att skapa attraktiva platser och stadsrum. När det gäller att attrahera stadsliv, är de omgivande bottenvåningarna, som ska vara aktiva och detaljrika. De ska också ha god kontakt med gatan eller stadsrummet. Sol är en annan viktig kvalitet och självklart ska sittplatserna finnas på de bästa sollägena. Det ska finnas bilfria ytor, helst ska hela platsen vara bilfri för att upplevas som attraktiv.

Utvecklingsplanen styr mot aktiva bottenvåningar där det behövs, mot ökad kollektivtrafik, en ökad täthet i stadsdelen och ett brett utbud i Centrum, för att ge goda förutsättningar för ett levande stadsliv.

Mötesplatser

Flera av mötesplatserna i Centrum karaktäriserar Luleå - bland annat Isbanan, Pontusbadet, Kulturens hus, Shopping, Södra Hamn med hamnkranen och skärgårdstrafiken. I Centrum ska det finnas olika typer av mötesplatser - torg, parker, handel, restauranger och caféer, aktivitetsplatser, evenemang, kulturarenor och scener. Blandningen av mötesplatser skapar attraktionskraft samtidigt som de bildar kärnan i en levande stad. Mångfalden ger också en bredd i utbudet.

Mötesplatser utomhus består bland annat av torg, parker och andra allmänna platser. Det är viktigt att de fungerar såväl vinter som sommar. En av Centrums mest populära mötesplatser finns bara under vintertid - isbanan som plogas upp på Luleälven.

Storgatan, gågatan som utgör stadens främsta shoppingstråk, är också platsen med mest folkliv i staden, året om. Även Smedjegatan ska utvecklas till ett handelsstråk, med utökade möjligheter till stadsliv, som binder ihop Norra och Södra hamn. Längs med Norra Hamn, från Gultzaudden och bort till Skutviken ska ett sammanhängande evenemangs- och upplevelsestråk utvecklas. Befintliga arenor och platser ska kompletteras och sammanlänkas med fler mötesplatser och funktioner som gynnar folkliv och som bidrar till att evenemangsstråket stärks.

För många av mötesplatserna krävs samarbete. Allmänna platser som torg och parker planeras och anläggs oftast av kommunen. Däremot drivs handel, kulturevenemang, uteserveringar och andra mötesplatser av affärsidkare, föreningar eller andra företag och organisationer. Det finns därför ett intresse av att utveckla Centrum som mötesplats gemensamt för många parter. Samarbetet kring centrumutvecklingsfrågor ska stärkas.

2 Levande stadsliv och mötesplatser för alla

- Evenemangsstråk
- Centrumstråk
- Rekreatiionsstråk
- Isbana
- Mötesplats
- Parker och rekreationsområden
- Mötesplats på isen
- Utveckla stadskärnan som mötesplats
- Utveckla hela centrum som mötesplats
- Utvecklingsområde

...för alla

Det är många som ingår i gruppen alla, det är barn och unga, vuxna och äldre, människor med funktionsnedsättning, infödda Lulebor, inflyttade och besökare från andra delar av världen, kvinnor och flickor, pojkar och män, transpersoner och queera, föräldrar och hundägare, för att nämna några. Centrum ska ha mötesplatser för alla.

En grundläggande förutsättning för att möjliggöra deltagande är trygghet. Här finns det en skillnad mellan könen, där kvinnor upplever mer otrygghet än män. För att staden, med gator, torg, grönområden och platser, ska kunna vara en stad för alla så ska upplevelsen av trygghet stärkas.

Det är också viktigt att allmänna platser och publika byggnader är tillgängliga för funktionshindrade.

Tillgänglig gestaltning gynnar alla och ger ett mer inkluderande samhälle.

Vidare ska det finnas kostnadsfria evenemang och mötesplatser. Det tillåter bland annat barn och unga att självständigt kunna delta, men är en förutsättning också för personer med begränsade ekonomiska möjligheter.

Foto: Susanne Lindholm

En hållbar livsstil och ett hållbart resande

Centrum ska utvecklas till en mer hållbar stadsdel, där människor har ökade möjligheter till god livskvalitet och till att göra bra val för sig själv och för andra människor på planeten. Livsstil är något som varje människa själv väljer. Utvecklingsplan för Centrum ska ge goda förutsättningar och skapa sammanhang som underlättar ett gott liv, en hållbar livsstil och hållbara resor. En ökad andel resor med kollektivtrafik, till fots och med cykel är en förutsättning för att kunna genomföra en förtätning och utveckling av Centrum på ett hållbart och hälsosamt sätt.

Gröna tjänster för hållbar livsstil

En nyckel till hållbar livsstil i Centrum är den vardagsnära naturen. Ett tätare Centrum med bebyggda utvecklingsområden ska ge en stad som det är enkelt att gå och cykla i, där det är nära till allt, och där staden kan växa medan omgivande naturområden och odlingsmark får vara obebyggda. En hållbar och attraktiv stadsmiljö skapas genom en kompakt stad med ett levande centrum och gröna miljöer för invånarnas välbefinnande.

Naturområden, parker och planteringar ger förutsättningar för en god hälsa, utgör rekreativa miljöer och är en naturlig del i stadsdelens klimatanpassning.

I en allt tätare stad är det viktigt att de gröna strukturerna - naturområden, parker, isen och vattnet - fortsatt ska räcka till för människors behov av rekreation.

Forskning visar att människor mår bättre både fysiskt och psykiskt med grönska i omgivningen. Parker och grönområden ger utrymme för lek, motion, umgänge och stillhet. Grönområden kan också spela en stor roll i att skapa social interaktion, möten mellan människor och verka för en känsla av gemenskap i en stadsdel eller ett grannskap. Tillgång till grönska har dessutom visat sig utjämna

skillnaden i hälsa mellan socioekonomiskt svaga och starka grupper. Barn, unga, äldre och personer med funktionsnedsättning, alla kan ta del av och gynnas av den vardagsnära naturen.

I Centrum ska det finnas goda möjligheter för alla att röra sig och vara aktiva utomhus. Promenadstråk, lekplatser, aktivitetsplatser, naturområden och parker ska finnas tillgängliga för alla. Nya ska tillskapas i takt med att Centrum byggs ut. Isbanan utgör en viktig del i friluftslivet och ska fortsatt ha hög tillgänglighet.

Grönstrukturen har flera uppgifter i en hållbar stad. Naturen genererar vad som brukar kallas för ekosystemtjänster - funktioner hos naturen som ger nytta för människor. I Centrum är en av de viktigaste ekosystemtjänsterna rekreation och hälsa. Andra viktiga tjänster är biologisk mångfald, klimatreglering, rening av luft, bullerdämpning och kulturarv. Ekosystemtjänsterna gynnar människors välfärd och livskvalitet och är en vital del av ett hållbart samhälle.

Grönskan i staden skapar skugga och svalka när det är för varmt, och dämpar vindens kylande effekt när det är kallt. Den tar upp en del av luftföroreningar och partiklar så att den luft vi andas blir renare. Järnvägsparken liksom Seminarieparken är en del av Luleås kulturarv, där vi kan se spår av hur samhället såg ut förut. Gräsytor och vegetation skyddar mot

översvämning genom att låta vattnet infiltreras ned i marken. Alla dessa funktioner gör att samhället och staden fungerar bättre och blir mer hållbar över tid.

För hälsan, för klimatanpassningen och för alla andra ekosystemtjänster är det viktigt att grönstrukturen stärks och utvecklas i Centrum i takt med att invånarna blir fler och nya områden eller gamla kvarter bebyggs. De gröna områden som finns ska bevaras och utvecklas med fler mötesplatser. Bostadsgårdarna ska ge goda möjligheter till både lek och en rekreativ grön miljö. Promenadstråken i Centrum ska utvecklas med fler platser för vistelse och de ska bli grönare med en ökad andel träd och annan växtlighet. Särskilt viktiga för rekreation är strandpromenaderna längs med både älven och Skurholmsfjärden. När nya områden bebyggs ska också nya gröna områden, naturområden och parker, tillskapas för boende och för besökare.

Hållbara resor

Centrum ska vara tillgängligt och attraktivt för alla boende i stadsdelen, kommuninnevånare och besökare. Alla ska på ett hållbart och bekvämt sätt kunna ta sig till och från Centrum. Människor ska ha möjlighet att färdas till och inom stadsdelen oavsett ålder, funktionsnedsättning eller ekonomi.

Centrums förtätning och utbyggnad med fler bostäder och arbetsplatser samt dess funktion som mötesplats kommer att medföra fler transporter. Med fler invånare i både stadsdelen och i kommunen är det fler som kommer att resa till och från Centrum. För en hållbar utveckling är det viktigt att även transporterna kan ske på ett hållbart sätt för att skapa en mer levande och hälsosammare stad att leva och vistas i. Om biltrafiken skulle utvecklas i samma takt som utbyggnaden av Centrum så skulle de negativa konsekvenserna i form av bland annat buller och luftföroreningar bli för stora. Utvecklingsplanen styr mot att fler transporter ska ske till fots, med cykel och med kollektivtrafik. Biltrafiken är fortsatt viktig men andelen ska minska.

3 Hållbar livsstil och hållbara resor

- God tillgänglighet för gående och cyklister
- Resecentrum
- Bussnav
- Förbättrad tillgänglighet för buss
- Norrbotniabanan
- Isbana
- Huvudnät för fordonstrafik
- Nytt parkeringshus
- Rekreativ stråk
- Befintliga parker och grönområden
- Ny park / grönområde
- Ekologiska spridningsstråk
- Utveckling av spridningsstråk
- Utvecklingsområde

Infrastrukturen för gående och cyklister ska förstärkas genom tydliga, trygga och gena stråk. Det är fotgängarna i Centrum som utgör folklivet och det är naturligt att det är de som prioriteras i stadsdelen. Gång- och cykelstråk förbinder Centrum med omgivande stadsdelar, men det ska också vara enkelt att gå och cykla i hela stadsdelen, året runt.

Antalet resande med Luleå lokaltrafik till och från Centrum har dubblats de senaste femton åren. Lokaltrafiken är kapacitetsstark och ska ges möjlighet att utöka i takt med att Luleå växer. Hållplatsen på Smedjegatan möjliggör en smidig resa och ska fortsatt utvecklas för att ge plats för fler resenärer och hållplatslägen.

Ett resecentrum ska anläggas mellan Prästgatan och järnvägen både för buss- och tågtrafik. Här ska den regionala och lokala busstrafiken knytas ihop med tågtrafiken och Norrbotniabanan. Förbindelser till flygplatsen kopplar ihop staden och regionen med resten av världen.

Resan till och från Centrum för bilister ska förenklas genom tydliga och tillgängliga parkeringshus vid infarterna. Det ska vara lätt att hitta och enkelt att ta sig vidare till sin målpunkt.

3. Generella riktlinjer

Riktlinjerna beskriver den utveckling som Luleå kommun vill ska ske i Centrum samt de åtgärder och förhållningssätt som ska gälla för att nå den hållbara utveckling som Vision Luleå 2050 har beskrivit och som de övergripande målen tydliggör.

Riktlinjerna beskrivs i 11 delkapitel som sammanfaller med kapitel som finns i Program till Vision Luleå 2050. De gäller för hela planområdet, de ger anvisningar som uttrycks i text och kan också ha en koppling till mark- och vattenanvändningskartan. Riktlinjerna ska tillsammans med rekommendationerna i mark- och vattenanvändningskartan vara vägledande för alla kommunala verksamheter.

Foto: Susanne Lindholm

3.1 Start och uppväxt för alla

Hållbarhetsbedömning

Om hela utvecklingsplanen genomförs ger det:

- + Bättre förutsättningar för lärande
- + Främjar hälsa för barn och unga
- + Ökade möjligheter för delaktighet och inflytande
- + Ökad framtidstro

I Centrum ska det finnas goda livs- och boendemiljöer för barn. Stadsutvecklingen i Centrum ska tillgodose barns behov i den fysiska miljön där de kan röra sig, leka, uppleva och växa upp utan att utsättas för hälsorisker, otrygghet eller andra faror. Barnkonventionen, som numera ingår i svensk lag, stadgar att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn. Det innefattar de flesta av åtgärderna i Utvecklingsplan Centrum.

Foto: Luleå kommun

FN:s konvention om barnets rättigheter, kortform

Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde.

Artikel 3: Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.

Artikel 6: Alla barn har rätt till liv och utvecklig

Artikel 12: Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Start och uppväxt för alla

Centrum är den stadsdel i Luleå som har lägst andel barn och unga. Endast nio procent av alla som bor i Centrum är 18 år eller yngre jämfört med 20 procent för hela kommunen i genomsnitt. Eftersom stadsdelen har många invånare innebär det att det ändå bor cirka 850 personer som är 18 år eller yngre i området. Gymnasieskolan i Centrum samlar ungdomar från alla stadsdelar, byar och även från andra kommuner.

I gymnasietets närhet finns Residensskolan årskurs 7-9. I Centrum finns också Östra skolan årskurs f-6 och i omedelbar närhet till Centrum finns ytterligare två grundskolor för årskurs f-9. Det fria skolvalet har ökat elevers rörlighet och Centrum präglas tydligt av aktiva val till grundskola. I grundskolan går ungefär dubbelt så många elever som finns folkbokförda i området. Med ny planerad bebyggelse och förtätning kan behovet öka ytterligare.

I Centrum finns tre förskolor varav en är en väsentligt tvåspråkig förskola i minoritetsspråken meänkieli, samiska och finska. Dessutom finns den samlade OB-omsorgen i Centrum. Både flerspråkig förskola och OB omsorg bedöms vara växande verksamheter.

Skolvägarna i Centrum bedöms vara bra och ge möjligheter för barn att självständigt kunna färdas till skolan.

Forskning visar att goda skolresultat är den mest avgörande och starkaste skyddsfaktorn för barn och ungas hälsa och framtida möjligheter till arbete. Barn som lever i socioekonomisk utsatthet lyckas sämre i skolan och har sämre hälsa än barn som växer upp

med bättre socioekonomiska förutsättningar. Skolan har en skyldighet att se till att alla elever ges goda förutsättningar att tillgodogöra sig sin utbildning, men alla verksamheter ska verka för att ge alla barn och unga goda förutsättningar.

Centrum är en mötesplats för alla. Barn från hela kommunen och besökande från andra platser vistas tidvis i Centrum. Allmänna platser som gator och torg samt gång- och cykelstråk ska utformas med barns behov i åtanke. Tillgänglighet och trygghet är viktiga aspekter. Säkra trafikmiljöer och stadsrum anpassade efter barnens förutsättningar är avgörande för att skapa attraktiva stadsmiljöer för barn och deras familjer. Det finns också ett stort värde i att barn och unga får möjlighet att vara med och påverka stadsmiljön. I Centrum finns även det samlade stödet till föräldrar, med bland annat Föräldrasupporten, som är lättillgängligt och kan nyttjas av många.

Utevistelse och motion är en viktig faktor för välbefinnande och hälsa. När barn lever i trångboddhet och saknar egna platser i hemmet blir utemiljön väldigt viktig. En utemiljö som stimulerar till rörelse och aktivitet är betydelsefull för alla åldrar. Barn som har tillgång till goda platser för lek visar färre symptom på stress, är mer rörliga och har bättre motorik. Goda lekmiljöer ger också plats för social och emotionell utveckling. Grönområden, den egna gården och allmänna lekplatser kompletterar varandra för att ge goda förutsättningar för olika sorters lek.

I Centrum finns jämförelsevis liten andel grönområden så när nya bostäder anläggs är det särskilt viktigt att den egna gården erbjuder goda möjligheter för barns aktiviteter. Flera kvalitetskrav för friyta vid bostäder ska ställas, vilket beskrivs under "Bästa boendet i Centrum." Lekplatser beskrivs mer i "Livet mellan husen."

Barn i skolan. Foto: Luleå kommun

Riktlinjer: Start och uppväxt för alla

- Det ska planeras för nya förskolor och skolor i takt med att nya bostäder byggs och barnantalet ökar. (SBN)
- Behovet av förskola och grundskola ska utredas och säkerställas vid planering för exploatering av större utbyggnadsområden. (SBN)
- Skolor och förskolor ska placeras och planeras utifrån barn och ungdomars behov av en trygg, utvecklande och hälsosam miljö för såväl inomhus- som utomhusaktiviteter. (SBN)
- Skolgårdar och skolans lokaler ska vara en resurs som mötesplats utanför skoltid. (SBN)
- Lekplatser och attraktiva miljöer ska skapas för barn och unga i alla åldrar. (SBN)
- Navet, mötesplatsen för unga och unga vuxna, ska vara motor för ungas delaktighet och fungera som en brygga till vuxenlivet. (KFN)
- Barn och unga ska kunna vara delaktiga i utsmyckning och utformning av det offentliga rummet. (SBN)

3.2 Alla tillsammans

Hållbarhetsbedömning

Om hela utvecklingsplanen genomförs ger det:

- + Ökad trygghet
- + Minskad risk för brott och våld
- + Ökad jämlikhet och jämställdhet
- + Ökad tillgänglighet
- + Ökad delaktighet
- + Mer levande Centrum

Centrum ska vara tillgängligt och attraktivt för alla människor oavsett inkomst, ålder, kön, funktionsnedsättning eller bakgrund.

Foto: Per Pettersson

Alla tillsammans

Mötesplatser för alla

Ett varierat utbud av mötesplatser möjliggör möten mellan individer med olika bakgrund och erfarenheter vilket bidrar till ökad förståelse för varandra. Centrum har och ska fortsatt ha en mångfald av mötesplatser i form av offentliga platser, arenor, evenemang, publika lokaler och scener. Variation bidrar också till att mötesplatserna stärker varandra och till att det finns en bredd i erbjudandet till besökare och invånare.

Det är viktigt att kostnadsfria aktiviteter och evenemang är en del av utbudet för att möjliggöra deltagande för alla. I Centrum finns bland annat biblioteket, isbanan, parker och lekplatser, fritt wifi och Navet - mötesplatsen för unga vuxna. Genom åren har olika evenemang som Hamnfestivalen, Ljusfestivalen, Kulturnatten och vinteraktiviteter i Södra Hamn varit kostnadsfria evenemang.

Trygghet

Det finns skillnader i hur kvinnor och män upplever Centrum. Trygghetsundersökningar visar att tryggheten i Centrum är lägre än genomsnittet i kommunen, även om utvecklingen är positiv. Undersökningarna visar också på skillnader mellan kvinnor och män, där kvinnor upplever större otrygghet. Otryggheten leder bland annat till att människor, framför allt unga kvinnor, ibland avstår från att gå ut ensamma pga. rädsla att bli överfallen, rånad eller ofredad.

"Sommargatan" på Storgatan. Foto: Frank Rizo

Trygghet och förekomst av våld i offentlig miljö har ett samband. Av det våld som förekommer i Luleå sker de flesta våldsbrott i offentlig miljö i Centrum under fredags- och lördagskvällar/nätter. Alkohol är en bidragande faktor. Att kommun, polis och krögare samverkar för en ansvarsfull alkoholservering är viktigt för tryggheten och för att minska våldet.

För att skapa en miljö där alla kan känna sig trygga att nyttja stadskärnan är det viktigt att offentliga platser har god belysning och hålls fria från skadegörelse och klotter. Publika verksamheter i gatuplan ökar känslan av trygghet. Det ska kännas säkert att ta sig till och från Centrum, vilket ställer krav på utformningen av hållplatser, parkeringshus och gång- och cykelstråk. Det är också viktigt att det finns en variation i utbudet i Centrum, med olika sorters verksamheter och aktiviteter under både dagtid och kvällstid som leder till att fler människor vistas i de offentliga rummen. Välbefolkade platser där vi ser och möter andra människor bidrar till en upplevelse av trygghet.

Tillgänglighet

I plan- och bygglagen ställs tydliga krav på tillgänglighet. Det är en självklarhet att offentliga platser, trafikstråk och lokaler ska utformas på ett sätt som möjliggör deltagande för alla på lika villkor. Likaså att information och tjänster ska kunna användas av alla. Människor ska ha god tillgänglighet i hela Centrum. Oavsett ålder, kön och fysisk förmåga eller funktionsnedsättning ska alla tryggt kunna röra sig i hela Centrum utan oönskade omvägar, nivåskillnader eller dröjsmål och utan källor till osäkerhet. I lagstiftningen finns föreskrifter om bland annat kontrastmarkeringar, ledstråk och om att nivåskillnader ska tas upp med hiss eller ramp. Funktionsnedsättningar eller funktionsvariationer kan vara både fysiska och intellektuella. För att tillgodose allas behov är det viktigt med tydlighet och att göra det lätt att hitta. I Centrum är det bland annat viktigt med tydlig skyltning för gående om var olika målpunkter finns.

Deltagande. Foto: Luleå kommun.

Fler trygga och säkra korsningspunkter med annan trafik ska åstadkommas. För att uppnå detta krävs ett systematiskt arbete där man ser till hela miljöns tillgänglighet vid om- och nybyggnad.

Tillgänglig gestaltning är bra för alla användare och ger ett mer inkluderande samhälle.

Deltagande

Tillhörighet och möjlighet att påverka utvecklingen i sin omgivning har stor betydelse för individens tillit till samhället och det demokratiska systemet. Det är därför viktigt att främja engagemang och initiativ som kommer från individer likväl som från det civila samhället. Valdeltagandet är lägre bland

unga och bland förstagångsväljare. Insatser för ökat deltagande riktat till unga har goda möjligheter att ge långsiktiga effekter på valdeltagandet. Centrum är en betydelsefull plats för dialoger om Luleås utveckling. Kommunen har ett lagstadgat ansvar att bland annat anslå mötesprotokoll och att ställa ut förslag i planprocesser. Ofta sker detta på flera olika platser. Det skulle vara värdefullt för samtalet mellan kommun och medborgare att ha en plats där anslag, utställningar och dialoger kunde samlas. Barnkonventionen fastställer barns rätt att bli hörda i frågor som berör dem och få sina åsikter beaktade.

Riktlinjer: Alla tillsammans

- Ett brett och mångfacetterat kultur- och fritidsutbud under hela året ska stödjas och uppmuntras. Stöd kan ges i form av finansiering, kunskap, erfarenheter, samt utbildning. (KFN)
- Vid planering och utformning av allmänna miljöer ska jämställdhetsperspektiv beaktas. (SBN)
- Offentliga platser ska ha en god utomhusbelysning och skötas så att de är hela och rena. (SBN)
- Ett förebyggande arbete mot nedskräpning och klotter ska bedrivas. Sanering av klotter ska ske snarast möjligt. (SBN)
- Bottenvåningar ska utformas för att ge liv till gatan. (SBN)
- Bottenvåningar i centrala lägen samt längs med viktiga huvudstråk ska ha verksamhetslokaler i bottenvåning mot gata. (SBN)
- Det förebyggande arbetet mot berusningsdrickande, droganvändning och våld ska samordnas med polis, näringsliv och civilsamhälle. (KS)
- Översyn av lokala ordningsstadgan ska göras i syfte att öka tryggheten på offentliga platser. (KS)
- Miljöer som är särskilt avsedda för barn ska vara alkohol- och drogfria. (KFN)
- Barn och unga ska kunna vara delaktiga i utsmyckning och utformning av det offentliga rummet. (SBN)
- Insatser ska genomföras för ökat valdeltagande med särskilt fokus på unga. (KS)
- En plats ska etableras för kontinuerliga medborgardialoger, utställningar och samråd. (KS)

Ur Program till Vision Luleå 2050 - Alla tillsammans

Den offentliga miljön ska utformas så att den är jämlik och tillgänglig för alla.

3.3 Liv mellan husen

Hållbarhetsbedömning

Om hela utvecklingsplanen genomförs ger det:

- + Mer levande Centrum
- + Stärker Luleås attraktivitet och identitet
- + Bättre förutsättningar för ekosystemtjänster
- + Mer möjlighet till fysisk aktivitet och rekreation för alla åldrar
- + Ökad trivsel och trygghet
- + Bidrar till bättre folkhälsa
- + Mer gemensamt ansvarstagande för den offentliga miljön

Stadsrummen och aktiviteterna mellan husen i staden, möjligheterna till upplevelser och spontana möten är viktiga för hur människor trivs i en stadsmiljö. Det är i mellanrummen som stadslivet uppstår. Centrums parker, torg, gator och stråk är delar i ett levande centrum med ett rikt utbud av handel, nöjen och service för alla. De är också delar i en hållbar stad som erbjuder rekreation, möten, hälsa och samvaro. Här finns puls men också vila. Olika stadsrum har olika tempo och fyller olika funktioner och behov. Storgatans folkliv står i kontrast mot Hermelinsparkens stillhet och båda behövs i Centrum.

Centrums offentliga rum

De offentliga rummen i Centrum är mötesplatser för människor och utgör arenor för demokrati, kultur, kreativitet och arrangemang av olika slag. De ska vara utformade på ett sätt som gör dem tillgängliga för alla människor, jämlika och trygga.

De omgivande bottenvåningarna ska interagera med stadsrummen. Det ska finnas gott om plats för människor och arrangemang, vindskyddade platser med ett behagligt mikro- och lokalklimat samt aktiviteter som fyller platserna med liv. Mer grönska i form av träd och planteringar ska anläggas på ett sätt som stärker platsens identitet, både för att öka trivselen och för att stärka grönstrukturen.

Storgatan

I Luleå finns inget stort, centralt torg, här är det i stället Storgatan som fyller den funktionen - som yta för marknadsstånd, för evenemang, aktiviteter och demonstrationer. Storgatan är både Centrums

Illustrationen visar ett av flera möjliga scenarion hur Storgatan kan utvecklas för ett ökat stadsliv, med aktiva fasader, utomhusserveringar, trädplanteringar etc.

mittpunkt och ett huvudstråk som knyter ihop många av stadens målpunkter. Storgatan är en yta för människor i alla åldrar att mötas på.

Delar av Storgatan ska fortsätta vara bilfri. Detta för att ge människan utrymme och skapa en trivsam och levande stadsmiljö. Gatan ska även fortsättningsvis ha en flexibel utformning med plats för olika typer av evenemang och aktiviteter året runt, exempelvis torghandel och uteserveringar. Fasaderna mot Storgatan ska vara aktiva och berika platsen med aktiva verksamheter och funktioner i bottenplan längs med hela gatan. Storgatan ska ses som ett offentligt rum där nya saker och idéer kan testas. Ytor för lek och spontan aktivitet ska utvecklas och kan med fördel integreras i stadsrummets möblering, gärna med uppsikt från uteserveringar och offentliga sittplatser. Vintertid kan snö och is användas för att skapa tillfälliga lekytor och offentlig konst. Sommartid placeras uteserveringar på platser längs med hela gatan där det finns goda sollägen.

Köpmantorget

Köpmantorget är ett litet stadsrum intill handelsstråket Storgatan. Torget är sydvänt, men skuggas till stora delar av den omkringliggande bebyggelsen. Torget har en hög utvecklingspotential.

På Köpmantorget, ett steg från Storgatans puls, finns förutsättningar för aktiviteter och vistelse med ett lugnare tempo till vardags. Vid evenemang som lockar många besökare kan karaktären förändras. Här finns goda förutsättningar för att genomföra evenemang och aktiviteter som pop-up-verksamhet eller som en del av ett större arrangemang.

Returpunkten, en mötesplats som främjar cirkulär konsumtion genom att hjälpa människor att återbruka och återvinna, har nyligen öppnat vid Köpmantorget.

Illustrationen visar en av flera möjliga scenarion hur Södra hamnområdet kan utvecklas med ett nytt grönstråk/park, ökad tillgänglighet för gående och cyklister genom att minska barriäreffekten från Södra hamnleden.

Södra hamnplan

Södra hamnplan är en väl använd aktivitetsyta både under sommar och vinter. Södra hamnplan fungerar som ett rekreativt stadsrum med en blandning av aktiviteter för kultur, lek, sport och rekreation som tar tillvara på närheten till vattnet.

Hamnplanen ska fortsatt utvecklas med utgångspunkt i att öka förutsättningar för olika sommar- och vinterevenemang samt utveckla platsen som porten till skärgården med angräning för turbotrafiken. På platsen kan ett nytt besöksmål i form av exempelvis ett Visitor Center eller naturum för Bottenvikens skärgård byggas. Framtida byggnader på hamnplanen ska bidra till helhetsupplevelsen och utformas så att trygghet, tillgänglighet och upplevelsevärden förstärks.

Södra Hamnplan ska knytas närmare till Storgatan och Norra hamn genom att Smedjegatan utvecklas till ett stråk med mer folkliv och Södra Hamnledens utformning ses över så att barriäreffekten minskar.

Strandstråket som passerar Södra hamnplan ska utvecklas, läs mer under rubriken Stråk i det här kapitlet. Det kommer att knyta ihop Södra hamnplan mer med Varvet och de västra delarna av Centrum.

Södra Hamnplan. Foto: Henric Nilsson

Illustrationen visar en av flera möjliga scenarion hur Norra hamnområdet och evenemangsstråket kan utvecklas med ökat tillgänglighet för gående och cyklister genom att minska barriäreffekten från Bodenvägen, Namnlösa gatan och Skeppsbrogatan. Trekanten omvandlas till torg med enstaka byggnader. Kontakten till vattnet ska stärkas.

Norra hamn - Trekanten - Entrékanten

Norra hamn är en viktig och attraktiv del av kuststaden Luleå. I hamnen ska båtlivet ta plats, med bland annat gästbrygga för fritidsbåtar och fast förtöjda båtar längs med kajen som innehåller restauranger och annan verksamhet som bidrar till ett ökat folkliv. Från hamnen utgår också kryssningstrafik till skärgården.

Norra Hamn-området är en central länk i evenemangsstråket från Gultauudden till Skutviken. Längs med hela stråket ska befintliga arenor och platser kompletteras och sammanlänkas med fler mötesplatser och funktioner som gynnar folkliv och som bidrar till att evenemangsstråket stärks.

Trekanten ska omvandlas till en torg- och evenemangsyta med plats för aktiviteter året om. Utformningen ska möjliggöra plats för salutorg och det ska finnas utrymme att ställa upp en scen. På Trekanten ska det finnas tillgång till el och andra faciliteter som underlättar för arrangemang. Platsen kan kompletteras med bebyggelse som stärker torgfunktionen.

Vattenkontakten ska stärkas, det ska vara enkelt att nå kajen och komma ned till vattnet.

Kajpromenaden ska fortsätta att utvecklas norrut mot Skutviken. Det finns och ska fortsatt finnas en tillgänglig angöring till isbanan under vintersäsongen.

Omvandlingen ska bidra till att stärka stadens entré mot norr.

Illustrationen visar en av flera möjliga scenarion hur kvarteret Loet kan utvecklas med ny bebyggelse och torg.

Kvarteret Loet

Länstrafikens busstation på kvarteret Loet ska flyttas till det nya resecentrumet. Delar av kvarteret Loet föreslås sedan omvandlas till ett nytt attraktivt stadstorg som knyts samman med Storgatan, Floras kulle och det nya resecentrumet. Bottenvåningarna runt det nya torget bör i första hand reserveras för butiker och restauranger och annan service som berikar gaturummet med förutsättningar till mer liv och rörelse som exempelvis uteserveringar.

Riktlinjer: Centrums offentliga rum

- Stadsplaneringen i Centrum ska skapa trygga miljöer runt områden där barn och elever vistas. (SBN)
- Minst en större aktivitetsyta ska finnas för större evenemang och små permanenta scener ska finnas för mindre kulturevenemang. (SBN)
- Information, kommunikation och marknadsföring kring evenemang ska samordnas. (KFN)
- Ett brett och mångfacetterat kultur- och fritidsutbud under hela året ska stödjas och uppmuntras. Stöd kan ges i form av finansiering, kunskap, erfarenheter, lokaler samt utbildning. (KFN)

- Planering och genomförande av evenemang ska ske i samverkan mellan kommunen, berörda myndigheter, det civila samhället och näringslivet. (KFN)
- Mötesplatsen för unga och unga vuxna ska vara motor för ungas delaktighet och fungera som en brygga till vuxenlivet. (KFN)
- Antalet torg ska öka. (SBN)

Stråk

Det finns stråk av olika typer och karaktär i Centrum som binder ihop stadens olika funktioner, mötesplatser och målpunkter. Flera befintliga gator i Centrum har potential att omvandlas från storskaliga bilvägar som idag utgör barriärer för oskyddade trafikanter till mer stadsmässiga gator eller stråk med ökade vistelsevärden och rum för mer stadsliv.

Stråken i Centrum ska ha höga vistelsevärden och en omsorgsfull gestaltning. De ska ha god tillgänglighet samt vara trygga att vistas på. Det behövs sittplatser och god belysning för att stråken ska vara tillgängliga för alla. Mer grönska i form av träd och planteringar ska anläggas i den omfattning det är möjligt, både för att öka trivselen och för att stärka grönstrukturen.

Nedan beskrivs de viktigaste stråken i stadsdelen. Andra stråk som är viktiga för fotgängare och cyklister beskrivs i kapitlet *Smarta resor*.

Smedjegatan

Gångstråket längs med Smedjegatan ska utvecklas till att bli ett tryggt och tillgängligt stråk med omsorgsfull utformning som kopplar ihop Norra och Södra hamn för fotgängare. Busstrafiken och hållplatslägena ska utökas, det ska ges plats för både resenärer och flanörer. Utvecklingen av gångstråket och en utveckling med fler handelslägen och aktiva bottenvåningar ska stödja varandra. Smedjegatan är en viktig länk för att skapa mer liv och rörelse mellan Norra och Södra Hamn.

Gaturummet ska spegla funktionen som handelsstråk, levande stadsrum och länk mellan hamnarna. Utformningen ska göras med människan i fokus med en hög ambitionsnivå vad gäller markbeläggning, trädplantering, belysning och skyltar.

Illustrationen visar en av flera möjliga scenarion hur Storgatan kan utvecklas för ett ökat stadsliv, med aktiva fasader, utomhusserveringar, trädplanteringar etc.

Storgatan

Storgatan är Centrums huvudstråk, och ett viktigt offentlig rum som börjar vid gymnasiebyn och går i östlig riktning mot järnvägsområdet. Storgatans karaktär av huvudgata ska bevaras och utvecklas till ett attraktivt, funktionellt och väl gestaltat stråk där människor gärna rör sig till fots. Stråkets funktion som upplevelse- och handelsstråk förstärks genom fler aktiva fasader med verksamheter i bottenvåningarna som tillför liv och rörelse i stadsrummet.

När resecentrum och Östra stranden anläggs ska stråket förlängas österut under järnvägen med en ny funktionell och väl gestaltad passage för fotgängare och cyklister som kopplar ihop Centrum med

resecentrum och östra utvecklingsområdet. Passagen som skapas under järnvägen ska vara tydlig, ljus och luftig med uppgångar till spåren och med entré till stationsbyggnaden. Storgatan kommer att vara en viktig länk mellan resecentrum och hållplatsen på Smedjegatan.

Storgatan fungerar både som stadsrum och som stråk. Det påverkar framkomligheten och medför att cyklister ska färdas i gånghastighet på de centrala delarna av Storgatan.

Rekreatiionsstråk

Stråket runt centrumhalvön

Rekreatiionsstråket som löper runt centrumhalvön är ett viktigt stråk för människors hälsa och välbefinnande. Stråket erbjuder idag möjligheten till ett aktivt utomhusliv och stadsnära naturupplevelser. I framtiden ska stråket kompletteras med nya attraktioner som exempelvis utomhusgym, kallbadhus, lek och vindskyddade sittplatser. Stråket bör även utveckla kontakten och närheten till Luleälven och isbanan. Älven blir på så sätt en allt tydligare del av stadens centrala offentliga rum.

”Strandpromenaden” - Södra Hamnleden

Strandpromenaden mellan Södra Hamnplan och Oscarsvarv är en viktigt länk i rekreatiionsstråket. Strandpromenaden ska utvecklas till ett park och gångstråk. Längs med stråket ska det finnas platser med god tillgänglighet till vattenytan. På dessa platser ska det vara möjligt att skapa nya anslutningar till isbanan och att komma ner till vattnet.

Isbanan

Vintertid är isbanan som löper runt centrumhalvön mellan Norra och Södra Hamn ett av Centrums viktigaste rekreatiionsstråk, en social mötes- och rekreatiionsplats med möjlighet till skridskoåkning och spark. För att underlätta för fler människor att ta sig ner på isen ska fler angöringar med god tillgänglighet skapas. Isbanan kan även få nya kopplingar till Norra, Södra och Östra utvecklingsområdet.

Illustrationen visar en av flera möjliga scenarion på hur gång- och cykelstråket längs med Bodenvägen kan utvecklas.

Mjölkuddsbanken/Bodenvägen

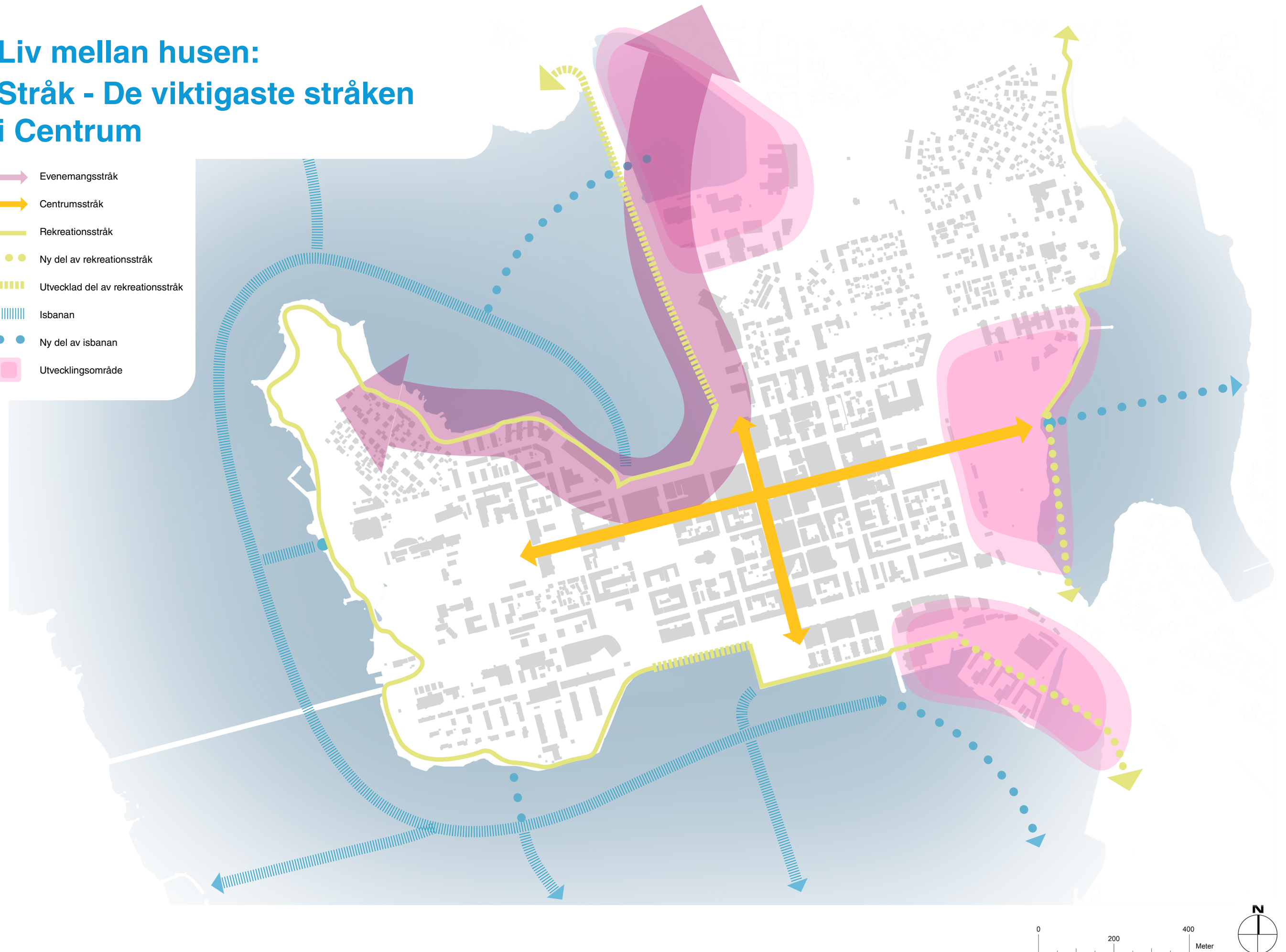
Mjölkuddsbanken/Bodenvägen är en del av rekreatiionsstråket och en viktig gångförbindelse mellan Centrum och de norra stadsdelarna. För att stärka vistelsekvaliteterna för fotgängare längs med stråket ska en framtida utveckling leda till att ljudmiljön kring stråket blir tystare, nya trädplanteringar, vindskyddade sittplatser samt att det på flera platser finns en god tillgänglighet till vattenytan och isen.

Riktlinjer: Stråk

- Promenadstråken runt stadshalvöns vattenlinje och mellan Norra och Södra hamn ska förstärkas. (SBN)
- Mer grönska och fler träd ska tillföras Centrum. Även mindre ytor kan ge värdefulla tillskott. (SBN)
- Smedjegatan ska bli navet mellan Norra och Södra hamn och stimulera till ökad handel längs stråket. (SBN)
- Trafikledernas barriäreffekter för fotgängare och cyklister som vill nå Södra och Norra hamn ska minska. (SBN)

Liv mellan husen: Stråk - De viktigaste stråken i Centrum

- Evenemangsstråk
- Centrumsstråk
- Rekreationsstråk
- Ny del av rekreationsstråk
- Utvecklad del av rekreationsstråk
- Isbanan
- Ny del av isbanan
- Utvecklingsområde

Lek och fysisk aktivitet

Lek

Det ska finnas plats för lek och aktiviteter i Centrum. Lekplatser är viktiga mötesplatser, och med rätt utformning och sammanhang främjar de möten över åldersgränserna.

Barn behöver bra utemiljöer som inbjuder till lek, både spontan och strukturerad lek. Lek är nödvändigt för utveckling, och det gäller människor i alla åldrar, även om man i första hand kallar det för just lek när det gäller barn. Att staden innehåller goda platser för lek är därför viktigt. När man planerar för lek bör man se till vilka platser som barn kan nå på egen hand, men även på vilka platser som kan fungera som mötesplatser för alla åldrar.

I Centrum finns olika sorters lekplatser. I Stadsparken och på Gültzauudden finns äventyrslekplatser som fungerar som utflyktsmål för människor från alla delar av kommunen. Områdeslekplatser utformade för barn i alla åldrar finns på Floras kulle och Östra Parkgatan. Varvsparkens lekplats ska också omvandlas till en områdeslekplats. Längs med Hälsans stig nedanför Seminariet finns en lek- och aktivitetsplats. Södra Hamnplan är också en viktig mötesplats, med funktion som lek- och aktivitetsplats som riktar sig till barn, unga och vuxna.

När de nya utvecklingsområdena bebyggs ska närlekplatser eller områdeslekplatser anläggas inom dessa.

Lek och aktivitet på Södra Hamn. Foto: Frank Rizo

Fysisk aktivitet i staden

Det finns mycket kunskap kring vilka aspekter och faktorer som skapar förutsättningar till ett friskare och aktivare liv. Attraktiva stadsrum med närhet till service, handel och andra noder, samt trygga och gena gång- och cykelvägar bidrar till att öka vardagsmotionen. Stadsrum med långa avstånd till service eller stadsrum som upplevs otrygga, exempelvis stråk med inaktiva fasader, hämmar rörelseaktiviteten hos befolkningen. Vid förtätnings- och stadsbyggnadsprojekt är det viktigt att varje enskild byggnad bidrar till att berika stadsrummet med höga vistelsevärden och gångavstånd till målpunkter och noder inom området. I stadsmiljön ska det även finnas tillgång till utegym och platser för spontan idrott.

Riktlinjer: Lek och fysisk aktivitet

- Lekplatser och attraktiva miljöer ska skapas för barn och unga i alla åldrar. (SBN)
- Det ska finnas minst en aktivitetsplats för unga vuxna som kan användas för lek/aktivitet och spel. (SBN)
- Allmänna lekplatser ska finnas inom 300 meters avstånd från bostaden, fri från barriärer. Motsvarande avstånd för aktivitetsplatser ska vara 500 meter. (SBN)
- I områden där det finns barriäreffekter bör allmänna närlekplatser iordningsställas för de minsta barnen. (SBN)
- Ytor för rörelse och aktivitet för alla åldrar ska finnas. Breddidrotten ska stimuleras genom tillgängliga idrottsanläggningar och näridrottsplatser. (KFN)

Grön och vattennära stad

Grönskan och vattnet är viktiga resurser att bevara och utveckla och de har stor betydelse för Centrums identitet, ekosystemtjänster, attraktionskraft och människors hälsa och välbefinnande. Grönstrukturen och vattenkontakten i form av utblickar och vattennära miljöer utgör idag värdefulla kopplingar mellan staden och det omgivande naturlandskapet. Dessa kopplingar är en värdefull kvalitet som erbjuder rekreativa naturupplevelser på nära håll. När Centrum växer och blir tätare ska dessa kvaliteter finnas kvar och utvecklas.

Stadsnära natur

På centrumhalvön förekommer grönområden som i högre grad har en naturkaraktär. Sådana områden är Göltauudden, parkområdet väster om länsstyrelsen samt några andra strandzoner. Dessa områden är uppskattade strövområden som ska bevaras. De kan utvecklas till exempel med ytterligare belysning och förbättrade gångstråk. Det är viktigt att låta Göltauudden och de andra naturområdena behålla sin naturkaraktär.

Vid framtida stadsutvecklingsprojekt i närhet till grönområden av naturkaraktär det viktigt att bevara deras ekologiska funktioner samtidigt som nya sociala funktioner kan tillföras såsom anlagda promenadstigar och sittplatser för att tillgängliggöra den stadsnära naturen för fler.

Isbanan. Foto: Frank Rizo

Parker

Det förekommer flera olika typer av parkmark på centrumhalvön. Några parker har som främsta funktion att vara mötesplatser och platser för olika aktiviteter. Till de parkerna hör Hermelinsparken, Stadsparken och Floras kulle. De här parkerna är viktiga offentliga rum i stadsmiljön. De används flitigt vilket innebär att de också kräver en hög skötselnivå. Stor omsorg bör visas vid val av växter och i utformningen av planteringar, liksom i valet av möbler och markbeläggingsmaterial i dessa parker.

När Centrum förtätas och får fler invånare och besökare ökar behovet av rekreativ miljö i Centrum varav parker utgör en viktig del. Nya parker och gröna miljöer ska skapas när bebyggelsen utvecklas. Parker och grönområden för rekreation bör placeras avskilt från större vägar för att skapa tysta miljöer för rekreation och återhämtning.

Gröna stråk

I Centrum finns några särskilt viktiga kopplingar som antingen har eller har potential att få en viktig sammanbindande funktion mellan blå och gröna miljöer. Kopplingarna är viktiga ur ett socialt perspektiv för att skapa promenadvänliga slingor och stråk, såväl som ur ett ekologiskt då de exempelvis har betydelse för dagvattenhantering eller för den biologiska mångfalden. Nya gröna stråk ska planeras utifrån ambitionen att skapa en sammanhållen stad och en sammanhängande blågrön struktur för att gynna ekologiska så väl som sociala aspekter.

Området Norra Hamn: Grönstrukturen i Norra Hamn utgör en svag men viktigt spridningskorridor för pollinerande insekter. Framtida förtätningsprojekt i området bör sträva efter att tillföra mer grönska inom den egna fastigheten som stärker spridningssambandet. Detsamma gäller för projekt på allmän plats.

Luleå kommun har tagit fram en **Grönplan** som tydliggör kommunens övergripande mål och principer för att bevara, stärka och utveckla grönstrukturen. Dokumentet finns att läsa på kommunens webbsida.

Porten till skärgården, Södra hamn. Foto: Henric Nilsson

Storgatan: Grönskan på Storgatan är viktigt ur både social och ekologisk synpunkt. Gatan bör kompletteras med mer grönska som stärker kopplingen mellan Seminarie-, Hermelins- och Stadsparken i väst till Järnvägsparken i öst.

Rekreatiionsstråket: Rekreatiionsstråket som löper runt strandlinjen bör kompletteras med mer grönska bland annat vid Södra hamn för att skapa ett mer sammanhängande grönt stråk med förstärkta ekologiska kvaliteter och sociala vistelsevärden.

Bostadsgårdar

Goda boendemiljöer inkluderar gröna bostadsgårdar som utgör kvalitativa vistelseytor för de boende där de kan leka, odla och mötas vilket skapar gemenskap, delaktighet, trygghet samt ökad trivsel bland de boende. Bostadsgårdarna i småhusområden är ofta artrika och lummiga och har stor betydelse för den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsterna i staden.

Vid förtätning inom befintlig bebyggelse är det viktigt att fler boende och verksamheter inom kvarteret inte ökar på ett sådant sätt att

bostadsgårdens kvalitet och funktion som vistelseyta går förlorad. Minskad andel gröna bostadsgårdar medför en negativ påverkan på människors hälsa och välbefinnande samt ökat slitage i de offentliga parkerna. Läs mer om bostadsgårdar och friytor i kapitel 3.5 *Bästa boendet i Centrum*.

Stadsodling

Det finns ökad efterfrågan på möjligheter att odla i Centrum. Stadsodling är en kunskapshöjande åtgärd för invånare att leva hållbart samtidigt som de utgör sociala mötespunkter för grannar och invånare att sköta om tillsammans.

Riktlinjer: Grön och vattennära stad

- Befintliga parker ska bevaras och i samband med större exploateringar skapas nya parker. (SBN)
- Mer grönska och fler träd ska tillföras centrum, även mindre ytor kan ge värdefulla tillskott. (SBN)
- Grönområden och friytor ska i möjligaste mån även utformas för fördröjning av vattenflöden. (SBN).
- Parker och grönområden för rekreation ska placeras avskilt från större vägar och störande verksamheter (SBN)
- En lokalt anpassad grönytefaktor för kvartersmark och allmän platsmark för att säkerställa grönskan i en allt mer tätbebyggd stad ska arbetas fram. (SBN)
- Promenadstråken runt stadshalvöns vattenlinje och mellan Norra och Södra hamn ska förstärkas. (SBN)
- I projekt som berör det offentliga rummet ska samverkan och samfinansiering med berörda fastighetsägare eftersträvas. (SBN)
- Mellan strandlinjen och bebyggelsen ska det finnas ett område som säkerställer allmänhetens tillgång till stranden och som ger goda förutsättningar för växt- och djurlivet. (SBN)
- Vid befintliga småbåtshamnar ska område för framtida behov av ytterligare båtplatser reserveras. Dispens från strandskydd och prövning enligt Miljöbalken krävs vid planläggning. (KS)
- Stadsodling ska främst ske på kvartersmark. (SBN)
- Ytor för tillfällig stadsodling ska om möjligt upplåtas. (SBN)

Liv mellan husen: Grön & vattennära stad

- Isbanan
- Ny del av isbanan
- Rekreatiionsstråk
- Ekologiskt spridningsstråk
- Förstärkning av spridningsstråk
- Ny park & grönområde
- Ny park
- Befintlig park & grönområde
- Vattenkanal
- Stärkt kontakt med is & vatten
- Utvecklingsområde

0 200 400
Meter

Vinterstad

Luleås nordliga läge ger speciella förutsättningar för stadsbyggandet. Stadens klimatförutsättningar är en central utgångspunkt i utformningen av stadsmiljön. Luleå präglas av vinter under en stor del av året. Snö, mörker och kyla ställer särskilda krav på stadslivet och stadsmiljön för att den ska fungera. Vinterns egenskaper som snö, is, kyla och mörker ska ses som en unik tillgång i utvecklingen och gestaltningen av stadsrummen i Centrum. Vid planering är det viktigt att tänka på hur solen rör sig för att maximera antalet soltimmar året om samt hur byggnadens höjd och orientering förhåller sig till vinden.

Snön, kylan och mörkret ändrar förhållanden mellan byggnader och offentliga rum, med förändrade upplevelser och ändrade rörelsemönster och användning. Det gör det viktigt att planera och gestalta offentliga rummen som främjar för ökad vistelse genom att skapa ett behagligt mikro- och lokalklimat som solen når året om, en god och upplevelserik belysning samt skydd mot vind. Lövfällande träd kan ge skugga under sommaren och sedan släppa igenom solen under vintern. Träden spelar en stor roll i att reglera platsens mikro- och lokalklimat, precis som ej lövfällande träd kan fånga upp vind året om.

Att uppmuntra till utomhusaktiviteter på vintern och öka möjligheter till att vistas i stadsrummen istället för att vistas inomhus har stor betydelse för invånarnas hälsa och välbefinnande. En medveten gestaltning, vinterskötsel och vinterunderhåll av de offentliga rummen kan bidra till att fler väljer att röra sig utomhus trots det kalla och mörka klimatet. Sjöisen utgör ett av de viktigaste offentliga rummen i centrum och används för utflykter, fiske, skidåkning, skotertrafik och skridskoåkning. De möjligheter som vintern ger skulle kunna utnyttjas ännu mer. En viktig åtgärd är att underlätta för människor att ta sig ner på isen på fler ställen än idag. Det kan åstadkommas genom att fler angöringar med god tillgänglighet skapas.

Vinteraktiviteter. Foto: Susanne Lindholm

Så här kan vi arbeta för uppnå en levande vinterstad

- Minimera vindens påverkan på stadens gatustruktur.
- Utforma byggnader med material och kulörer (exempelvis varma färger) som skapar en behaglig kontrast mot den vita snön.
- Bryt vindar genom varierad gatustruktur och insprängda fickparker, trädplanteringar som ger lä.
- Använd platsens förutsättningar, exempelvis skapa lä genom höjdskillnader.
- Maximera antalet soltimmar vintertid. Offentliga ytor i lä och solläge för att folk ska vilja använda dem. Anpassa gator och byggnader efter solens gång.
- Utforma offentliga platser och gaturum med kreativ och upplevelserik utomhusbelysning.
- Planera för vindskyddade sittplatser och ytor för umgänge. Materialval till sittplatser anpassas till vinterförhållanden.
- Använd snön som design- och arkitekturelement. Skär ut nya gångar och rum på offentliga platser. Skapa nya buller-och vindvallar av snön, kombinera med sittplatser och rekreation. Lek med det temporära och förgängliga i möjliga nya strukturer.
- Locka ut invånarna till offentliga platser med konstprojekt, installationer och events.
- Använd trädplanterade gator för snöupplag i ytan mellan bilbana och gång- och cykelbana (kan även användas till dagvattenhantering under andra delar av året).
- Ge utrymme för snöupplag utan att inkräkta på framkomligheten på gång- och cykelvägar.
- Skapa nya infrastrukturnät med snö och is för exempelvis skid- eller skridskopendling.

Ljussättning och offentlig konst. Foto: Frank Rizo

Ljussättning

Luleås stora kontraster mellan sommar och vinter, ljus och mörker, medför att belysningen blir särskilt viktig. Under vinterhalvåret är stadslivet beroende av belysning.

Huvudmålet för belysningen bör vara att man ser och syns. Det är viktigt både för att kunna orientera sig i staden, för att stadsmiljön ska kännas trygg och för trafiksäkerheten. Belysningen får inte blända, inte förvränga färger och det ska finnas tillräckligt med ljus på rätt ytor i omgivningen. Belysning i stadsmiljön kan också användas för att förstärka identiteten på platser och längs med stråk eller för att skapa upplevelser. Indirekt belysning av mörka områden är ett sätt att skapa trygga och livfulla miljöer.

Ljusskyltar i stadsmiljön tar mycket uppmärksamhet och ska behandlas restriktivt för att inte inverka negativt.

Offentlig konst

Konst, tillsammans med arkitektur, kulturmiljö och design är en del av vår gestaltade livsmiljö, som påverkar alla människor i deras vardag.

Konst på allmänna platser utgör ett värdefullt inslag i stadsrummet och har stor betydelse för att skapa offentliga rum med långsiktiga kvaliteter. Konstverk bidrar tillsammans med den övriga kulturmiljön till att skapa såväl historia som identitet i stadsmiljön. Kommunen ska verka aktivt för att god konstnärlig utsmyckning kommer till stånd där så är lämpligt.

I arbetet med det offentliga rummet kan samarbete med konstnärer tillföra viktiga aspekter. Vanligtvis tänker man på offentlig konst som skulpturer eller bilder som placeras ut och står under en lång tid på sin plats. Offentlig konst kan också vara tillfällig som exempelvis isskulpturer eller ljus-, ljud- eller videokonst.

Riktlinjer: Ljussättning & Offentlig konst

- Barn och unga ska kunna vara delaktiga i utsmyckning och utformning av det offentliga rummet. (SBN)
- Offentliga platser ska ha en god utomhusbelysning och skötas så att de är hela och rena. (SBN)

Offentlig konst. Foto: Luleå kommun

Ur Program till Vision Luleå 2050 - Liv mellan husen

Offentlig konst

En procent av den kommunala investeringsbudgeten vid nybyggnation och nyanläggning ska alltid avsättas för konst i offentlig miljö. Konsten kan placeras på andra platser än där nybyggnationen sker.

3.4 Levande stadsliv

Hållbarhetsbedömning

Om hela utvecklingsplanen genomförs ger det:

- + Stärker Luleås attraktivitet och identitet
- + Mer levande Centrum
- + Ökad trygghet och en mer jämställd stad
- + Enklare vardagsliv
- + Minskat bilberoende

Stadsliv uppstår när människor vistas i staden, möts, upplever och tar del av stadens utbud. För ett levande stadsliv året om, dag som kväll och vardag som helg behövs olika sorters mötesplatser och ett varierat utbud av upplevelser och målpunkter. Handel, kultur, evenemang, allmänna platser, restauranger och caféer samverkar och skapar möjlighet till folkliv. Människor dras till platser där andra människor finns.

Levande stadsliv. Foto: Frank Rizo

Mötesplatser för alla

Centrum som helhet är kommunens viktigaste mötesplats och ska vara tillgänglig för alla. Det ska finnas en variation av mötesplatser och upplevelser som kan möta olika behov och önskemål och som tillsammans utgör kärnan i en attraktiv stad. Det är viktigt att det finns ett utbud av kostnadsfria och tillgängliga arrangemang och aktiviteter som möjliggör deltagande för alla grupper.

En utemiljö som stimulerar till rörelse och aktivitet är betydelsefull för alla åldrar. För barn är utformningen av och tillgången till lekplatser central för lärande och utveckling. Lekplatser fungerar också som mötesplatser.

I en tätare stad blir mötesplatser såsom torg, parker, lekplatser och utegym allt viktigare för att åstadkomma vardagliga möten och arrangemang. I Centrum finns inga större torg men Storgatan/gågatan samt Norra och Södra hamn används som aktivitetsytor. Isen runt centrumhalvön är en unik rekreations- och evenemangsyta. Människor behöver få uppleva och vara engagerade i kultur- och fritidsaktiviteter för att mötas, utvecklas och trivas. Mötesplatser för detta ska finnas både inomhus och utomhus.

Fler invånare i Centrum innebär att parker och gröna områden behöver klara att fler använder dem. Centrum är den stadsdel som har minst andel gröna ytor i staden. När Centrum får fler boende och besökare är alla tillskott av grönska av stor betydelse.

Grönstrukturen och dess betydelse för den biologiska mångfalden är svag, men däremot är parkerna och grönområdena viktiga för människorna, som

Mötesplats. Foto: Frank Rizo

platser för rekreation, vistelse och möten. De mest betydelsefulla ekosystemtjänsterna är kulturella och berör både estetik och historisk förankring. Grönskan spelar också stor roll för klimatreglering och kan erbjuda svala platser när det är varmt och läade platser när det blåser.

När nya områden bebyggs ska också nya mötesplatser etableras. Nya torg ska tillskapas, liksom verksamhetslokaler, lekplatser och grönområden.

Riktlinjer: Mötesplatser för alla

- Mötesplatsen för unga och unga vuxna, Navet, ska vara motor för ungas delaktighet och fungera som en brygga till vuxenlivet. (KFN)
- Lekplatser ska finnas för barn i alla åldrar. (SBN)

Levande stadsliv: Allmänna mötesplatser tillgängliga för alla

- Evenemangsstråk
- Centrumstråk
- Rekreatiionsstråk
- Isbanan
- Ny del av isbanan
- Befintliga parker & grönområden
- Ny park & grönområde
- Ny park
- Nya & utvecklade torg
- Kombinerad skolgård & torg
- RC Nytt Resecentrum
- B Nytt Bussnav
- Kulturens hus
- Idrottsplats
- Ny platsbildning ex sittplatser m.m.
- Is & vattenrum
- Befintlig lekplats
- Ny lekplats
- Badplats
- Nytt kallbadhus
- Hamn
- Utvecklingsområde

Evenemang och kultur

Luleå ska vara en attraktiv evenemangsstad som lockar till stora evenemang. Det ska finnas utrymme för både små och stora evenemang på offentliga platser. Idag används Trekanten och Södra hamnplan för de största evenemangen. När nya torg och platser utformas är det viktigt att installera infrastruktur i form av bl.a. el och vatten för att göra det enkelt att till exempel arrangera en spelning, marknadsförsäljning, visning på storbildsteve eller möjliggöra att en food-truck kan ställas upp vid behov. Det spontana och det kreativa ska kunna ta plats i stadsrummen.

Arenor för evenemang ska finnas både utomhus och inomhus. Längs med Norra Hamn, från Göltaudden och bort till Skutviken ska ett sammanhängande evenemangs- och upplevelsestråk utvecklas. Befintliga arenor och platser ska kompletteras och sammanlänkas med fler mötesplatser och funktioner som gynnar folkliv och som bidrar till att evenemangsstråket stärks.

Det finns flera kulturscener i Luleå som används för arrangemang och utställningar, några drivs i kommunal eller regional regi, andra är privata. Ett rikt och spännande kulturliv ökar stadens attraktionskraft och skapar liv och rörelse i staden.

Musikfestival på Göltaudden. Foto: Frank Rizo

Riktlinjer: Evenemang och kultur

- Minst en större aktivitetssyta ska finnas för större evenemang och små permanenta scener ska finnas för mindre kulturevenemang. (SBN)
- Information, kommunikation och marknadsföring kring evenemang ska samordnas. (KFN)
- Ett brett och mångfacetterat kultur- och fritidsutbud under hela året ska stödjas och uppmuntras. Stöd kan ges i form av finansiering, kunskap, erfarenheter, lokaler samt utbildning. (KFN)
- Planering och genomförande av evenemang ska ske i samverkan mellan kommunen, berörda myndigheter, det civila samhället och näringslivet. (KFN)
- Isen runt centrumhalvön ska utvecklas för att möjliggöra evenemang för civilsamhället och näringslivet. (KFN)

Illustrationen visar aktiva bottenvåningar mot gata som det kan se ut längs med ett handelsstråk.

Aktiva bottenvåningar och handel, se illustrationskarta s 50

Aktiva bottenvåningar

Verksamhetslokaler som butiker, caféer och restauranger i bottenvåningen bidrar till ett levande Centrum. En sammanhängande fasad mot gatan ger området sin stadskaraktär.

Bottenvåningarna spelar stor roll för hur gator och platser upplevs. En uppglasad och aktiv fasad med skyltfönster fångar uppmärksamheten och sänker promenadtakten. Det är viktigt för de centrala handelsstråken med butiker, caféer och restauranger att fasaderna är obrutet aktiva, så att besökare leds vidare på ett naturligt sätt och att det är tydligt var handelsområdet slutar. Helt uppglasade fasader ger en tydlig centrumkaraktär och bidrar både till atmosfär och till upplevelsen av ett levande centrum. Aktiva bottenvåningar och entréer mot gatan ökar känslan av trygghet för de som passerar eller vistas i stadsrummet.

Aktiva bottenvåningar kräver också bra och tillgängliga ytor för gående. Ytan mellan biltrafikens körbana och husfasad är en förutsättning för att skapa attraktiviteten ihop med den aktiva fasaden. Det är viktigt att skapa ett samspel mellan byggnadens skala och gaturummet som helhet.

I Centrum ska entréer alltid förläggas mot gatan. I hela stadsdelen är det viktigt att bottenvåningarna mot gator och andra offentliga platser utformas med särskild omsorg för att forma en trygg och upplevelserik stadsmiljö. Det innebär att bottenvåningarna ska ges särskild omsorg avseende ljussättning och gestaltning samt att de ska vara så uppglasade och aktiva som möjligt. Framför allt ska verksamhet så långt möjligt lokaliseras i bottenvåning mot gata. I de fall det inte är möjligt att ha verksamhetslokaler kan exempelvis uppglasade gemensamhetslokaler, tvättstugor eller cykelrum bidra till att aktivera fasaderna. Bottenvåningar ska utformas, tex avseende våningshöjd, så att de möjliggör en konvertering till lokaler i framtiden.

Småhus med en lägenhet omfattas oftast inte av krav på entré mot gata eller lokaler i bottenvåningen.

I centrala lägen samt längs med viktiga huvudstråk ska det alltid finnas verksamhetslokaler i bottenvåningen.

Längs med viktiga gång- och cykelstråk samt i lägen där det redan finns lokaler i bottenvåningen ställs också höga krav på lokaler i bottenvåningen samt en öppen utformning av fasaden i markplan.

Riktlinjer: Aktiva bottenvåningar

- Entréer ska förläggas mot gatan. (SBN)
- Bottenvåningar ska utformas för att ge liv till gatan. (SBN)
- Bottenvåningar i centrala lägen samt längs med viktiga huvudstråk ska ha verksamhetslokaler i bottenvåning mot gata. (SBN)

Handel

Handel är en viktig del av stadskärnans roll som mötesplats och handeln i Centrum utgör 80% av shoppinghandeln i Luleå. Luleå har en tydlig roll som regionens centrum för handel där samspelet mellan shopping i Centrum och dagligvaruhandel och sällanköpshandel på de externa köpcentrumen ger Luleå en stark position.

Handelsplatser har alltid varit viktiga besöksmål och mötesplatser för människor. I Centrum bildar shoppinghandeln, restauranger, caféer och de möjligheter till möten och evenemang som finns grunden för ett attraktivt besöksmål. Storgatan är den dominerande handelsgatan och krysset Smedjegatan/Storgatan betraktas som Luleås absoluta centrum.

För en stark handelsutveckling och för en levande stadskärna är det viktigt att Storgatan bibehålls som ett attraktivt handelsstråk och att handelslägen även finns på övriga gator.

Handeln påverkas av både omvärldsfaktorer och hur lokala fastighetsägare förhåller sig till sina fastigheter. Alla parter som är verksamma i Centrum behöver jobba tillsammans för att möta förändringar och bibehålla en levande stadskärna. För en kraftfull och levande handel i Centrum behöver handlare, fastighetsägare, kommunen och näringslivsbolaget samverka.

Shoppinghandeln är en viktig del i att Centrum är ett attraktivt besöksmål. Samtidigt utgör dagligvaror, restauranger och caféer en växande del av omsättningen i Centrum. Branschen förändras hela tiden för att möta omvärldens och kundernas krav. Just nu växer e-handeln, lågprishandeln ökar och människors rörelsemönster förändras. Nya aktörer etablerar sig på marknaden medan andra försvinner. Idag står e-handeln för 10% av den totala försäljningen i Sverige men merparten av handeln kommer under överskådlig tid att ske i fysiska butiker. För detaljhandelsföretagen som idag agerar på en digitaliserad och global marknad kommer den fysiska butikens läge att bli allt viktigare. Sämre

Shopping galleria. Foto: Henric Nilsson

lägen tenderar att bli ännu sämre och värdet av de bästa lägena, med stora människoflöden, ökar.

Det viktigaste området för handel och shopping är Storgatan samt området mellan Köpmantorget, Smedjan, Kulturens hus och Shopping. Även Smedjegatan ska bli ett handelsstråk. Här ska bottenvåningarna vara helt uppglasade och rymma handel, restauranger, service, kulturella näringar och offentliga mötesplatser.

Riktlinjer: Handel och offentlig service

- Stadskärnan ska fortsatt vara den främsta platsen för shopping. (KS)
- Samverkan mellan kommun, fastighetsägare och butiksägare för att stärka handeln i Centrum ska utvecklas. (KS)
- Smedjegatan ska bli en aktiv länk mellan Norra och Södra hamn och stimulera till ökad handel längs stråket. (SBN)
- Vid omvandling av Centrums östra delar ska utrymme ges för handelslägen. (SBN)
- Service och dagligvaruhandel bör finnas inom 500 meter från bostaden.
- Gods och varutransporter ska i största möjliga mån styras till kvällstid och tidig morgon. (SBN)

Offentlig service

Centrum har ett brett utbud av offentlig service för medborgarna i form av kommunal förvaltning, vård, förskolor och skolor mm. Även statliga myndigheter som t.ex. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Polisen har sina besöksmottagningar här. Det är verksamheter som vänder sig till alla invånare i Luleå kommun och som stärker Centrums funktion som mötesplats.

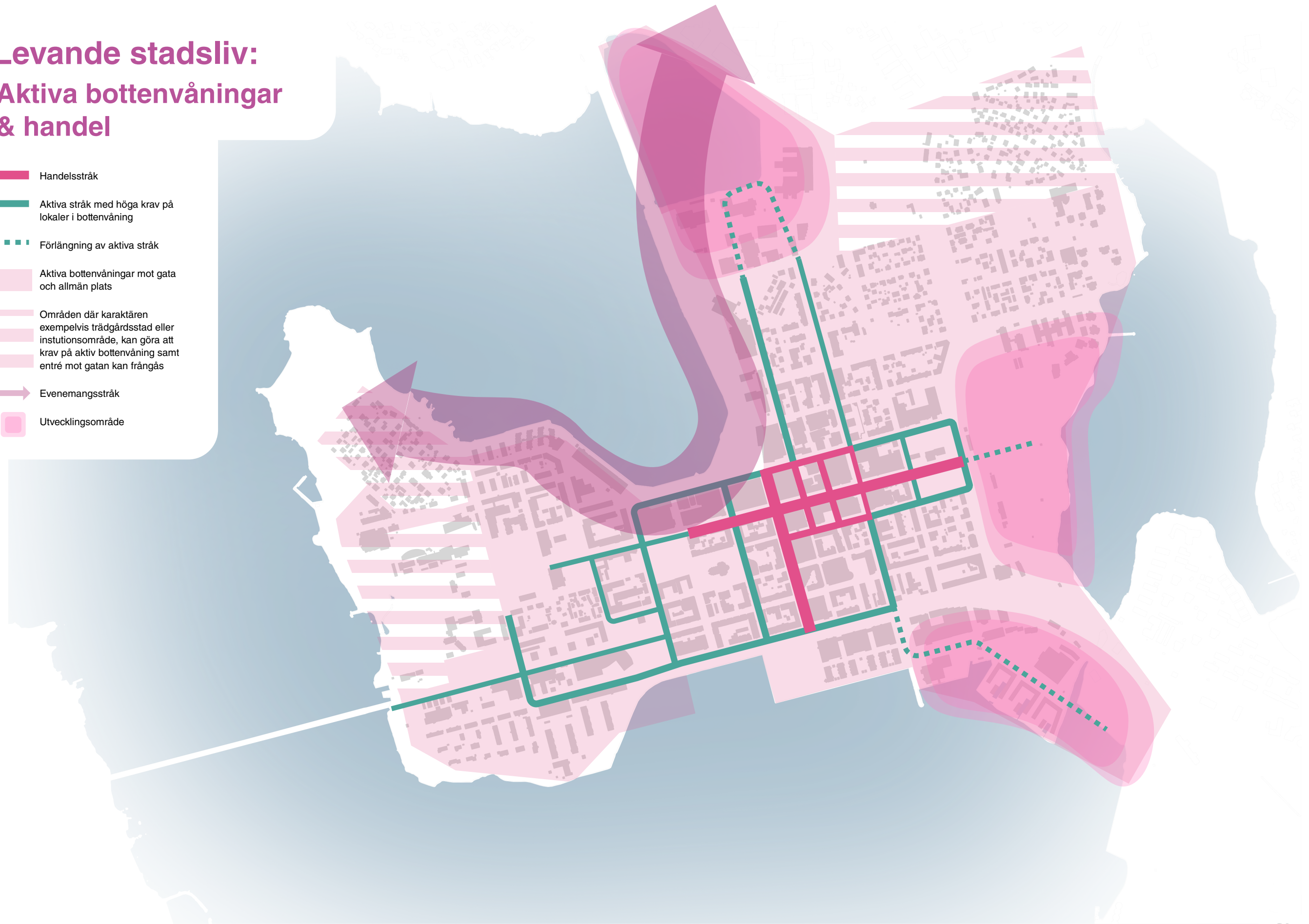
Skolor och förskolor i Centrum beskrivs i kapitel *Start och uppväxt för alla*.

Cirkulär ekonomi

Cirkulär ekonomi, med återvinning och återbruk av produkter och material, är en del av framtidens handel. I mars 2021 öppnade Returpunkt Centrum på Köpmantorget i Luleå. Här samlas avfallshantering, återbruk, cykelbibliotek, secondhandbutik och skrädderitjänster under ett och samma tak. Returpunkten är ett projekt vars syfte är att skapa en mötesplats i Centrum som främjar det cirkulära, här får Luleåborna hjälp att på ett enkelt sätt återvinna och återbruka istället för att slänga. Returpunkten skapar även möjlighet till hållbara resor genom att erbjuda lån av ett stort antal cyklar i Cykelbiblioteket.

Levande stadsliv: Aktiva bottenvåningar & handel

- Handelsstråk
- Aktiva stråk med höga krav på lokaler i bottenvåning
- Förlängning av aktiva stråk
- Aktiva bottenvåningar mot gata och allmän plats
- Områden där karaktären exempelvis trädgårdsstad eller institutionsområde, kan göra att krav på aktiv bottenvåning samt entré mot gatan kan frångås
- Evenemangsstråk
- Utvecklingsområde

0 200 400
Meter

3.5 Bästa boendet i Centrum

Hållbarhetsbedömning

Om hela utvecklingsplanen genomförs ger det:

- + Fler bostäder i attraktiva lägen och bättre boendemiljöer
- + Stärker Luleås attraktivitet och identitet
- + Mer levande Centrum
- + Fler som har god tillgång till kollektivtrafik
- + Mer effektivt nyttjande av markresurser
- + Bättre rekreativsmöjligheter i närmiljön
- + Stärkt samhällsekonomi
- Risk för bostadssegregation
- Ökad trafik
- Mer buller

Centrum ska växa på ett hållbart sätt och vara en stadsdel där människor vill bo, vistas och verka. I Centrum ska det finnas fler arbetsplatser, mer bostäder, gröna bostadsgårdar och attraktiva mötesplatser i en tät blandning. Det nya som byggs ska hålla hög kvalitet och bidra till att Luleå är en stad vi känner stolthet över och där både det gamla och det nya får plats. En god gestaltad livsmiljö är viktigt för att skapa livskvalitet samtidigt som det bidrar till att stärka Luleås attraktionskraft för boende, besökare och ett växande näringsliv.

Bästa boendet i Centrum. Foto: Henric Nilsson

Varvet Foto: Joakim Höggren

Tät och blandad stad

Fler människor ska kunna bo och arbeta i Centrum. En täthet i stadsdelen är en viktig förutsättning för att främja stadsliv. Det är också en viktig princip att låta staden växa inåt, att förtäta och bygga ihop stadsdelarna för att möjliggöra en stad där många har tillgång till kollektivtrafik och där stadsstrukturen gör det både enkelt och trevligt att promenera och cykla.

Inom Centrums befintliga bebyggelse, kan mindre förtätningar göras. Huvudinriktningen för ny bebyggelse är att arkitekturen ska berika platsen positivt samt att skalan och karaktären ska behållas. Högre bebyggelse är tillåtet på lämpliga platser där byggnaden kan bidra till ett positivt inslag i stadsbilden. Utvecklingsplanen möjliggör att Centrum kan förtätas med 4000 nya bostäder inom befintlig bebyggelse samt inom tre nya bebyggelseområden, Östra stranden, Norra utvecklingsområdet och Södra utvecklingsområdet.

Ett tätt och sammanhållet Centrum medför ett minskat transportbehov och förbättrade möjligheter att gå och cykla. Den nya bebyggelsen i Centrum har god tillgång till kollektivtrafik, såväl lokalbussar och länstrafik som tåg, och de nya invånarna bidrar också till att underlaget för kollektivtrafik stärks ytterligare. Befintliga resurser och infrastruktur, som gator, elsystem, vatten och avlopp och service kan användas av fler.

Centrum ska ha en blandning av bostäder, arbetsplatser, service och handel. Blandningen medför att människor vistas i Centrum under olika tider och bidrar till närvaro under större delar av dygnet än i exempelvis ett renodlat bostadsområde eller verksamhetsområde. Det i sin tur gynnar service och handel och bidrar till trygghet såväl som till stadsliv.

Det finns en stor efterfrågan på bostäder i Centrum. Luleå kommun har haft en stadig befolkningstillväxt de senaste tio åren och Centrum har ökat sin befolkning mer än övriga stadsdelar. Genom

ett varierat bostadsutbud med olika typer av bostäder, prisklasser och ägandeformer kan fler personer erbjudas boende och stadsdelen får en större mångfald av invånare där även unga och barnfamiljer får plats.

Att Centrum utvecklas med fler arbetsplatser är viktigt för hela regionen. Den urbana miljön samt tillgång till goda kommunikationer lockar nya företag och kvalificerad arbetskraft som blir en tillgång för den långsiktiga utvecklingen i Luleå såväl som i länet.

Grönstruktur, parker och gröna bostadsgårdar är en bärande del i en hållbar stadsdel. För att förtätningen ska vara hållbar behöver grönstrukturens rekreativa funktioner, dess klimatreglerande förmåga och andra ekosystemtjänster ingå i stadsstrukturen.

Centrum har god tillgång till service, bättre än andra stadsdelar, beroende på sin funktion som mötesplats för hela kommunen och besökare. När Centrums befolkning ökar kommer fler förskolor och skolor att behövas i stadsdelen.

Statistik för Centrum (2019-12-31)

Invånare	9 748 st
Bostäder	6 170 st
Arbetskraft	4 945 st
Arbetsstillfällen	13 388 st
Inpendling	11 260 st
Utpendling	2 817 st

Kvarteret Flundran vid Floras kulle. Foto: Henric Nilsson

Inom Centrums nya utvecklingsområden finns det en stor potential att förtätning kan ske utan att ta värdefulla grönytor i anspråk, bryta mot stadsdelens karaktär eller bygga bort viktiga och uppskattade kvaliteter. Inom samtliga utvecklingsområden ska bostäder och verksamheter finnas. De offentliga rummen ska erbjuda en stor variation av miljöer och funktioner för ett rikt stadsliv året runt. Nya parker, torg och gröna stråk ska tillskapas för att understödja ekosystemtjänster och främja människors hälsa. Gaturummen ska utformas med tillräckligt utrymme för vistelse, vegetation och övriga funktioner. Ny bebyggelse i strandnära lägen ska stärka strandstråkens sociala- och ekologiska funktion för att skapa offentliga miljöer med god tillgänglighet och rekreationsmöjligheter för allmänheten.

Riktlinjer: Tät och blandad stad

- Nybyggnation av bostäder och arbetsplatser ska ske genom förtätning inom befintlig bebyggelse samt genom att ta nya områden för bebyggelse i anspråk. (KS)
- Ny bebyggelse i centrala lägen ska ha verksamhetslokaler i bottenvåningen. (SBN)
- Byggnation inom strandskyddsområdet ska stärka stadens attraktionskraft, ge ett väsentligt tillskott av bostäder och ytan ska nyttjas effektivt. (SBN)
- Behovet av förskola och grundskola ska utredas och säkerställas vid planering för exploatering av större utbyggnadsområden. (SBN)
- Nya och befintliga parker, torg och gröna stråk ska tillskapas och utvecklas för att understödja ekosystemtjänster och främja människors hälsa. (SBN)
- Vid nybyggnation av bostäder, förskolor och skolor ska friytor skapas på kvartersmark. (SBN)
- På kvartersmark ska friytor prioriteras före parkeringsplatser. (SBN)

Bostäder för alla

Det är viktigt att det finns olika boendeanternativ för att möjliggöra att människor i olika åldrar, familjekonstellationer och med olika bakgrund att bosätta sig i Centrum. Variation kan innebära stora och små lägenheter, äldreboenden, hyresrätter, småhus, bostäder med utökad tillgänglighet, bostadsrätter mm. I Centrum bor det idag många äldre och få barn i åldern 0-19 år. Här finns knappt 300 småhus och knappt 6000 lägenheter. Av dem är 38% hyresrätter, 53% bostadsrätter, 3% äganderätter och 5% specialbostäder, tex bostäder för äldre. Något som ofta är exkluderande är priset eller hyran. Det är särskilt svårt i nyproduktion att tillskapa billiga lägenheter som många har råd med.

Riktlinjer: Bostäder för alla

- En variation i bostadsbeståndet ska eftersträvas. (KS)
- I kommunens riktlinjer för bostadsförsörjning ska mål och åtgärder för en blandad stadsdelsbefolkning ingå. (KS)

Kuststad. Foto: Henric Nilsson

Arkitektur och gestaltning

Arkitektur handlar om staden, byggnader och platser, om formandet av hela vår miljö. Gestaltningen av vår stadsmiljö bidrar till människors trivsel och välmående, påverkar stadens attraktivitet och är en viktig tillväxtfaktor. Bebyggelsen i Centrum är en blandning av varierande arkitektoniska stilideal från olika tidsepoker som skapar årsringar i stadsstrukturen. Tillsammans berättar byggnaderna en historia om hur tiderna och staden har förändrats. Ny bebyggelse ska medvetet utformas utifrån dagens behov där nutida tekniska funktioner, arkitektoniska kvaliteter och stadsbyggnadsideal tillämpas.

I Centrum ställs höga krav på arkitektonisk kvalitet. Byggnader och platser ska ha god funktionalitet, omsorgsfull gestaltning och bidra till en god stadsmiljö. Nya byggnader ska utveckla den aktuella platsens värden genom sin utformning, skala och färgsättning. De ska respektera den omgivande bebyggelsen och interagera med sin närmiljö för att skapa en trygg, tillgänglig och attraktiv stad. Genom att medvetet satsa på arkitektonisk kvalitet ökar Luleås attraktionskraft för boende, besökare och näringsliv.

Människorna och deras olika behov ska vara utgångspunkten när Centrum utvecklas. Nya byggnader och stadsmiljöer ska i skala, form, materialitet, kulör och detaljering gestaltas så att de bidrar till aktivitet och upplevelse av mänsklig närvaro i staden. Bottenvåningar som tillåter olika verksamheter och bidrar med öppenhet ger stadsrummen ökad trygghet och mångfald. Fasader och tak ska genom sin utformning bidra till stadens liv.

För nya byggprojekt ska de viktigaste stadsbyggnads- och arkitektoniska idéerna formuleras i ett tidigt skede. I beskrivningen ska ingå hur den enskilda byggnaden förhåller sig till staden och sin närmaste omgivning samt hur projektet bidrar till att stadsmiljön berikas.

Byggandet i Centrum ska ske på ett ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart sätt. Det som byggs kommer att stå i staden under lång tid framöver. Det är därför viktigt att använda material som är hållbara i ordets alla bemärkelser och som åldras vackert.

För att vi ska nå klimatmålen ska arkitekturen användas som verktyg för att minska användningen av material och energi. Nya och befintliga byggnader och platser ska anpassas för att skapa miljöer

som klarar ett förändrat klimat och bidrar till ett fungerande och hållbart liv för såväl människan som planeten.

Hållbarhet uppnås också genom att ta tillvara och förvalta stadens befintliga bebyggelse, utomhusmiljöer och material. Hållbar arkitektur innebär även att byggnaden står sig och är föränderlig över tid och använder ytor och energi effektivt.

Riktlinjer: Arkitektur och gestaltning

- Nya hus ska anpassas till den befintliga skalan och bebyggelsestrukturen. (SBN)
- Nya hus ska ha en sammanhängande fasad mot gatan och placeras i liv med gatan. För friliggande hus eller avvikande placering bör kvarterets gräns mot gatan vara markerad med staket, plantering eller plank. (SBN)
- För nya byggnader ska byggherren i tidigt skede, i detaljplan eller bygglovansökan, beskriva projektets arkitektoniska idéer samt hur projektet bidrar till stadsmiljön. (SBN)

Stadsbild och byggnadshöjder

Stadens fasad mot vattnet och byggnadernas siluett är det första man möter av Luleå centrum. I Centrum är en vanlig byggnadshöjd fyra till sex våningar. Några enstaka byggnader är upp till tolv eller femton våningar. Nya byggnader som förändrar stadens fasad eller siluett måste därför utföras med mycket stor omsorg och hög arkitektonisk kvalitet. Helhetsupplevelsen av stadsbilden är viktigare än den enskilda byggnadens uttryck. En förtätning i Centrum ska bidra till att skapa en helhet som tar hänsyn till omgivningens befintliga skala och miljö. I flera delar av Centrum kan det vara positivt med byggnader som avviker från omgivningen då detta kan bidra till att skapa en spännande och upplevelserik dynamik i stadsbilden.

Stadsbilden i Luleå centrum genomgår en ständig omvandling och är ett dokument över tidens gång och samhällets förändringar. Centrum har en blandad bebyggelsestruktur och identitet som härstammar från olika epoker och ideal som tydligt kan avläsas i stadens olika årsringar. Årsringarnas uttryck speglar olika skeden av stadens utveckling, samhällshistoriska perspektiv och estetiska ideal. Varje byggnad har sin typiska arkitektur och karaktärsdrag, ofta specifika för sin tidsperiod. Stadsbyggandet ska ta sin utgångspunkt i kunskap om stadsdelarnas olika karaktär, hur de samspelar med landskapets förutsättningar, deras olika stadsplanemönster och hustyper. Ett medvetet förhållningssätt till befintliga kvaliteter är därför viktigt för att förstå platsens unika värden, kulturmiljö och potential till utveckling. Detta innebär dock inte att alla nytillskott ska anpassa sig, nya byggnader ska även bidra till den framtida utvecklingen av en levande stad genom att skapa nya årsringar som avspeglar en modern samtida arkitektur och en dynamisk stadsbild. För att staden ska kunna fortsätta att utvecklas är det därför viktigt att både bevara delar av ursprunget och samtidigt ge möjlighet för det framtida byggandet att bidra till stadens utveckling och framgång.

Den övergripande strategin för hög bebyggelse i Luleå centrum bygger på att staden ska kunna inrymma både historia och utveckling, den historiska stadsbilden (Stadsbild Södra Hamn) ska vara synlig samtidigt som förtätningsprojekt som ska bidra till att skapa framtidens stadsbild av Luleå centrum (Stadsbild Norra Hamn) får ta plats.

Stadsbild Södra Hamn - på den södra sidan av centrumhalvön ska tillkommande bebyggelse framhäva landmärken och det historiska Luleå som sjöstad ska synliggöras. Domkyrkans gestalt lyfts fram i stadsbilden genom att låta tillkommande bebyggelse växa succesivt med kyrkan som mittpunkt. I stora delar av området tillåts en generell ökning av våningsantalet med några höga byggnader som skapar dynamik i stadsbilden.

Stadsbild Norra Hamn - på den norra sidan kommer domkyrkans gestalt att finnas kvar i bakgrunden och tillkommande bebyggelse i Norra hamn tillåts skapa en ny front vid stadens entré mot norr. Nya landmärken som representerar stadens förtätning står för en ny dynamisk siluett som representerar dagens stadsutveckling och framtidstro.

Landmärken

- Bryggeriet
- Bergnäsbron
- Domkyrkan
- Pontusbadet
- Shopping
- Hamnkranen
- Norrbottensteatern
- Kulturens hus

Högre byggnader som väsentligt skiljer sig från den generella byggnadshöjden kan placeras vid stora öppna rum som Östra stranden, Skutviken, Oscarsvarv, Norra- och Södra Hamn eller på platser där byggnaden kan framhäva stadsbilden och bidra till en uttrycksfull händelse i stadsmiljön, till exempel vid infarten till Centrum, vid Bergnäsbron eller som ett fondmotiv till en långsträckt gata. Byggnadens utformning och höjd kan även betona viktiga platser som till exempel ett resecentrum.

Vid planering av höga hus är det viktigt att särskild omsorg ägnas åt husets placering, utformning och de omgivande miljöerna. Genom sin höjd har byggnaden stor visuell inverkan på stadsbilden. Hushöjden kan bidra till ökad vind och skugga i närmiljön vilket kan skapa ett otrivsamt mikro- och lokalklimat som gör vistelse i gaturummet mindre trivsam. I Centrum bör toleransen för skuggning vara större, men höga hus får inte skugga så att en stor del av omgivningen påverkas negativt och skuggas under hela dagen. Extra stor hänsyn ska även tas till hur offentliga platser så som torg och parker påverkas. Byggnadens volym påverkar också skuggningen. Ibland kan ett högre men smalare hus vara mer lämpligt än ett lägre men bredare hus.

På mark- och vattenanvändningskartan finns rekommendationer för byggnadshöjd i olika delar av Centrum. I vissa områden kan undantag för högre byggnader göras efter särskild prövning. Nedanstående aspekter är avgörande för om undantag kan medges:

- Stadsbild - höga hus ska i första hand placeras i strategiska lägen där de kan framhäva stadsbilden och bidra till en uttrycksfull händelse i stadsmiljön.

- Gaturum - huvudprincipen för byggnadshöjder är gatubredden plus två våningar. Detta är en generell princip som granskas vid detaljplan. Enstaka högre byggnader kan tillåtas längs en gata. Den mänskliga skalan, upplevelsen i gaturummet får inte påverkas negativt. Högre hus som avviker från kvarterets generella hushöjd ska dras in från gatulivet.

- Mikro- och lokalklimat - omkringliggande bebyggelse och offentliga rums påverkan av skuggning och vind ska beaktas. Byggnadens höjd är inte det enda som påverkar, även volymen påverkar skuggning. För gator i öst-västlig riktning är norra sidan att föredra för högre bebyggelse för att minimera skuggning. För gator i nord-sydlig riktning är östra sidan att föredra för högre bebyggelse.

- Utemiljö - tillgången till lek- och vistelseytor i nära anslutning till bostaden är särskilt viktig för barn. Påverkan på friytor inom den enskilda fastigheten och i närområdet ska beaktas vid varje förtätningsprojekt.

- Viktiga offentliga platser - höga hus får ej placeras så att det medför en betydande negativ påverkan på närliggande offentliga platser, gaturum och bostadsmiljöer.

- God arkitektur - höga byggnader ställer särskilda krav på gestaltning och materialval eftersom de syns mer i stadsbilden. Byggnadernas avslutning uppåt bör ägnas extra omsorg eftersom de blir en dominant del av stadssiluetten. Bottenvåningarna är särskilt viktiga för upplevelsen på gatunivå och ska gestaltas med omsorg. Högre krav på gestaltning, utformning och god arkitektur kommer att ställas i detaljplanearbetet.

- Parkering - höga byggnader ställer särskilda krav på att hantering av parkering kan ske inom och utanför fastigheten på ett hållbart sätt.

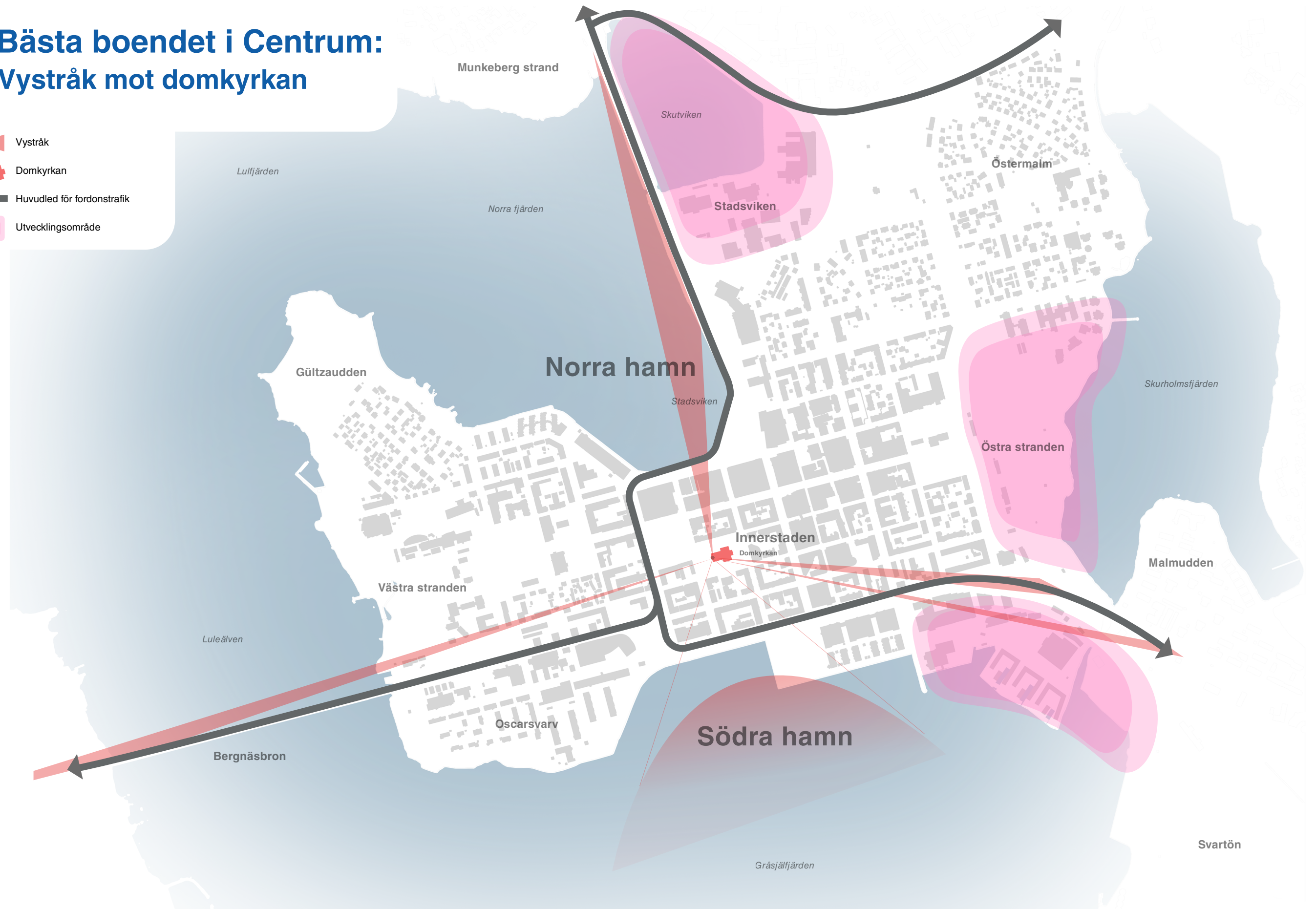
Höga hus. Foto: Henric Nilsson

Riktlinjer: Stadsbild och byggnadshöjder

- Högre byggnader kan placeras i större kvarter och på större fastigheter. (SBN)
- Högre hus som avviker från kvarterets generella hushöjd ska dras in från gatulivet. Indraget ska ske för den del av byggnaden som reser sig ovanför den generella byggnadshöjden. (SBN)
- Nya byggnader får inte medföra att en stor del av omgivningen skuggas under hela dagen. Extra stor hänsyn ska tas till hur offentliga platser så som torg och parker påverkas. (SBN)
- Högre byggnader får inte medföra att vindens påverkan ökar på gator och platser där människor vistas. (SBN)
- I området kring Domkyrkan ska särskild stor hänsyn tas till utformning, hushöjder och stadsbild med hänsyn till kulturmiljövärden. (SBN)
- Viktiga landmärken ska vara synliga från infarterna till staden via Bodenvägen och Bergnäsbron samt från Skurholmen och söderifrån. (SBN)

Bästa boendet i Centrum: Vystråk mot domkyrkan

- Vystråk
- Domkyrkan
- Huvudled för fordonstrafik
- Utvecklingsområde

Figur: Vystråk mot domkyrkan ska säkerställas vid infarterna till Centrum.

Norra Hamn > 10 våningar

I Norra hamnområdet föreslås den generella byggnadshöjden till 3 - 6 våningar. Bebyggelse längs med Bodenvägen, Skeppsbrogatan och Norra Strandgatan är ett förtätningsområde där högre bebyggelse kan växa fram. Högre hus ska placeras mot Bodenvägen & Skeppsbrogatan. Syftet med högre hus i detta område är att strategiskt placeras för att stärka en av entréerna till Centrum samt skapa förutsättningar för att förstärka evenemangsstråkets funktion. Området kan tåla byggnader som är över 10 våningar. Siktlinjer från Bodenvägen samt Mjölkudden mot domkyrkan ska säkerställas. På kvarteret Bävern är lämplig byggnadshöjd mellan 3- 6 våningar med enstaka hus upp till mellan 10 -15 våningar.

Gültzaudden 1- 3 våningar

Bostadsområdet på Gültzaudden utgörs av villor från olika tidsperioder, främst från sekelskiftet 1900. Bebyggelsen har ett högt byggnadshistoriskt värde då byggnaderna tillsammans visar på en trädgårdsstad med låga volymer, träfasader och färgsättning. Ny bebyggelse kan tillkomma i begränsad omfattning. I området rekommenderas en byggnadshöjd på 1-3 våningar, med undantag för kvarteret Svanen där det planeras för flerfamiljshus på 3-7 våningar vilket kan bidra till en större blandning av bostadstyper samtidigt som tätortens utveckling stärks.

Västra innerstaden 3 - 6 våningar

I Stadskärnan finns stora möjligheter till förtätning genom påbyggnad av befintliga hus och bebyggelse av obebyggd kvartersmark. Inom stadskärnan föreslås en generell byggnadshöjd mellan 3-6 våningar, med undantag att på enstaka kvarter efter särskild prövning tillåta enstaka byggnader upp till 15 våningar.

Kvarteren Vråken och Korpen kan genom ny bebyggelse få en stor betydelse för stadens långsiktiga utveckling. Lämplig hushöjd är mellan 4 - 6 våningar med enstaka hus upp till 15 våningar.

Inom området i Nordväst (Gymnasiebyn/Residenset) föreslås en generell byggnadshöjd mellan 6-7 våningar, med undantag för kvarteret Biet samt andra enstaka platser som efter särskild prövning tillåter att enstaka byggnader tillåts upp till 15 våningar.

Oscarsvarv > 10 våningar

Höga byggnader i området kring Oscarsvarv bidrar till att markera en av entréerna till Luleå. Högre bebyggelse bör i första hand lokaliseras mot Sandviksgatan med särskild hänsyn till att en god luftkvalitet kan säkerställas. Inom området föreslås en generell byggnadshöjd mellan 3-8 våningar, med undantag att på enstaka platser efter särskild prövning tillåta enstaka byggnader mellan 10 - 15 våningar. På kvarteret Fågeln är lämplig byggnadshöjd 4- 6 våningar med enstaka byggnader upp till 15 våningar.

Norra Utvecklingsområdet 3 - 7 våningar

Norra utvecklingsområdet är förutom Östra stranden det enda område där Centrum kan utvidgas i större skala med bostäder och verksamheter. Det framtida området kommer att sammanbinda Skutvikens handels- och arbetsplatsområde med stadens centrala funktioner och ge Centrum en naturlig örelseriktning norrut. Inom området föreslås en generell byggnadshöjd mellan 3-7 våningar, med undantag att på enstaka platser efter särskild prövning tillåta enstaka byggnader upp till 15 våningar.

Östermalm och Charlottendal 1- 3 våningar

En stor del av bebyggelsen på Östermalm och Charlottendal karaktäriseras av sekelskifteshus som har ett högt byggnadshistoriskt värde och ett kontinuerligt användande som trädgårdsstad med dess blandade och småskaliga bebyggelse. Karaktären och skalan av trädgårdsstad bevaras och utvecklas för att fortsätta fungera som lugna centrala boendemiljöer. Ny bebyggelse kan tillkomma i begränsad omfattning. I området föreslås en generell byggnadshöjd på 1-3 våningar för att anpassas till områdets kulturmiljö, med undantag i områdets syd-östra del vid Skurholmsfjärden där den generella byggnadshöjden föreslås till 3- 6 våningar med undantag för enstaka byggnader mellan 10 - 15 våningar kan placeras.

Östra Utvecklingsområdet >10 våningar

Den kommande ombyggnaden av bangården möjliggör utveckling öster om järnvägen, Östra stranden. Östra stranden ska vara en fortsättning på Innerstadens karaktär med byggnader i 6 - 7 våningar. Högre bebyggelse kan tillåtas i Storgatans förlängning mot Skurholmsfjärden där undantag på rätt ställe efter särskild prövning kan tillåta för enstaka byggnader mellan 10 -15 våningar.

Östra innerstaden 3-6 våningar

I östra delen av innerstaden finns stora möjligheter till förtätning genom påbyggnad av befintliga hus och bebyggelse av obebyggd kvartersmark. Inom stadskärnan föreslås en generell byggnadshöjd mellan 3-6 våningar.

Södra Utvecklingsområdet > 10 våningar

Södra utvecklingsområdet omvandlas med ett större inslag av bostäder, träd och grönytor. Inom området föreslås en generell byggnadshöjd mellan 4-6 våningar, med undantag att på ett flertal platser tillåta byggnader mellan 10 - 15 våningar. Högre bebyggelse ska placeras på strategiska platser som förstärker entrén till Centrum. Siktlinjer från Hertsövägen mot domkyrkan ska säkerställas.

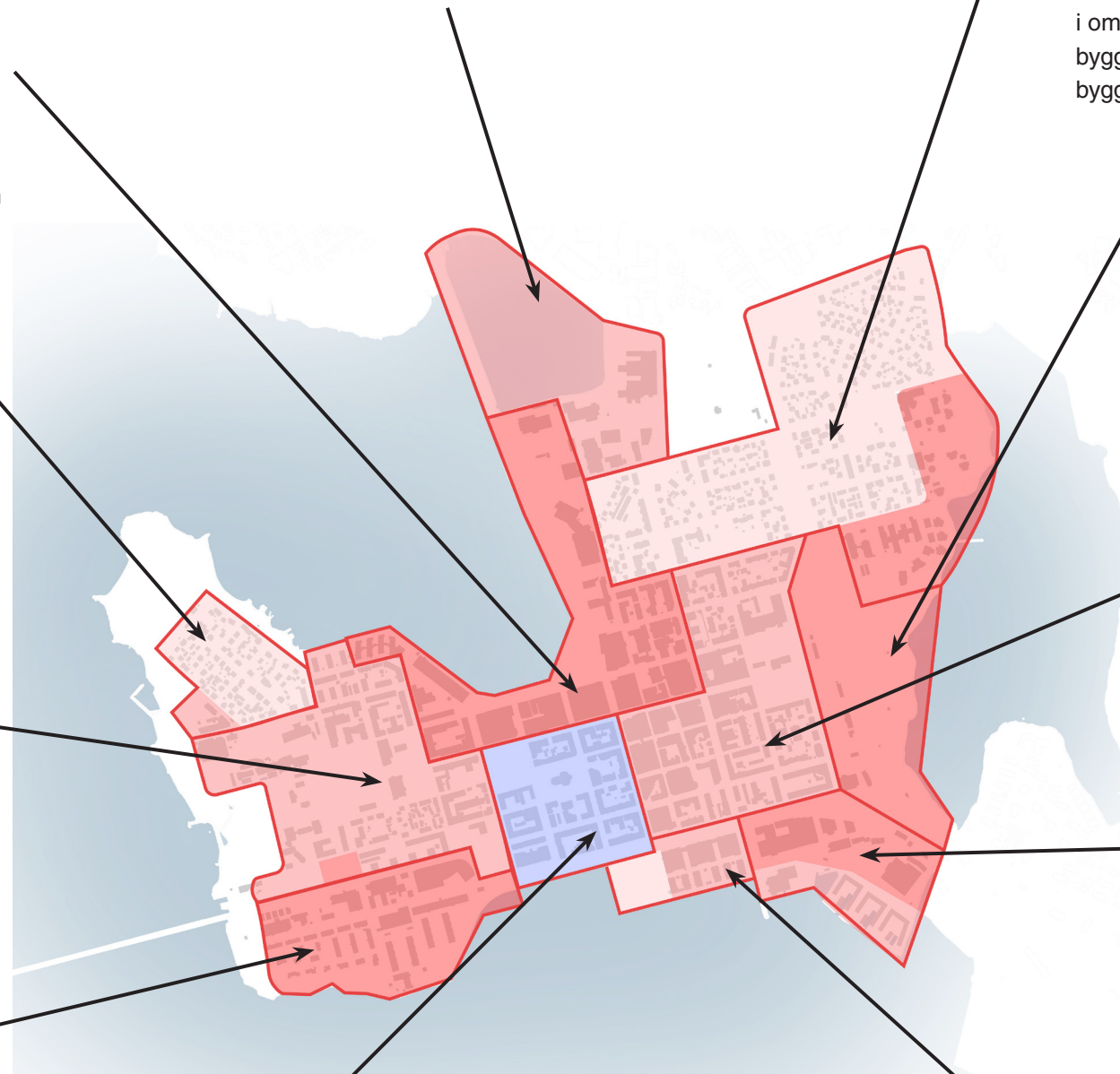
Södra Hamn 5-6 våningar

Generell byggnadshöjd inom området är 5-6 våningar med undantag för Södra hamnplan som ska vara en plats för evenemang samt utgöra ett besöksmål. Utrymme för exempelvis ett naturum och/eller ett centrum för Bottenvikens skärgård och skärgårdsturismen ska finnas. Lämplig byggnadshöjd på Södra hamnplan är 1-3 våningar.

Innerstaden kring kyrkan 3 - 6 våningar

Kyrkan har haft stor betydelse i Luleå som för alla städer och varit en traditionellt viktig punkt i stadsbilden. Kvarteren kring kyrkan har kommit att förändras kraftigt dels på grund av stadsbranden 1887, dels under en senare så kallad saneringsvåg.

I kvarten närmast kyrkan ska befintlig byggnadshöjd mellan 3 - 6 våningar bevaras för att synliggöra kyrkans gestalt i stadsbilden. Undantag kan efter särskild prövning göras i enstaka kvarter längs med Södra hamnleden där enstaka byggnader tillåts upp till 8 våningar.

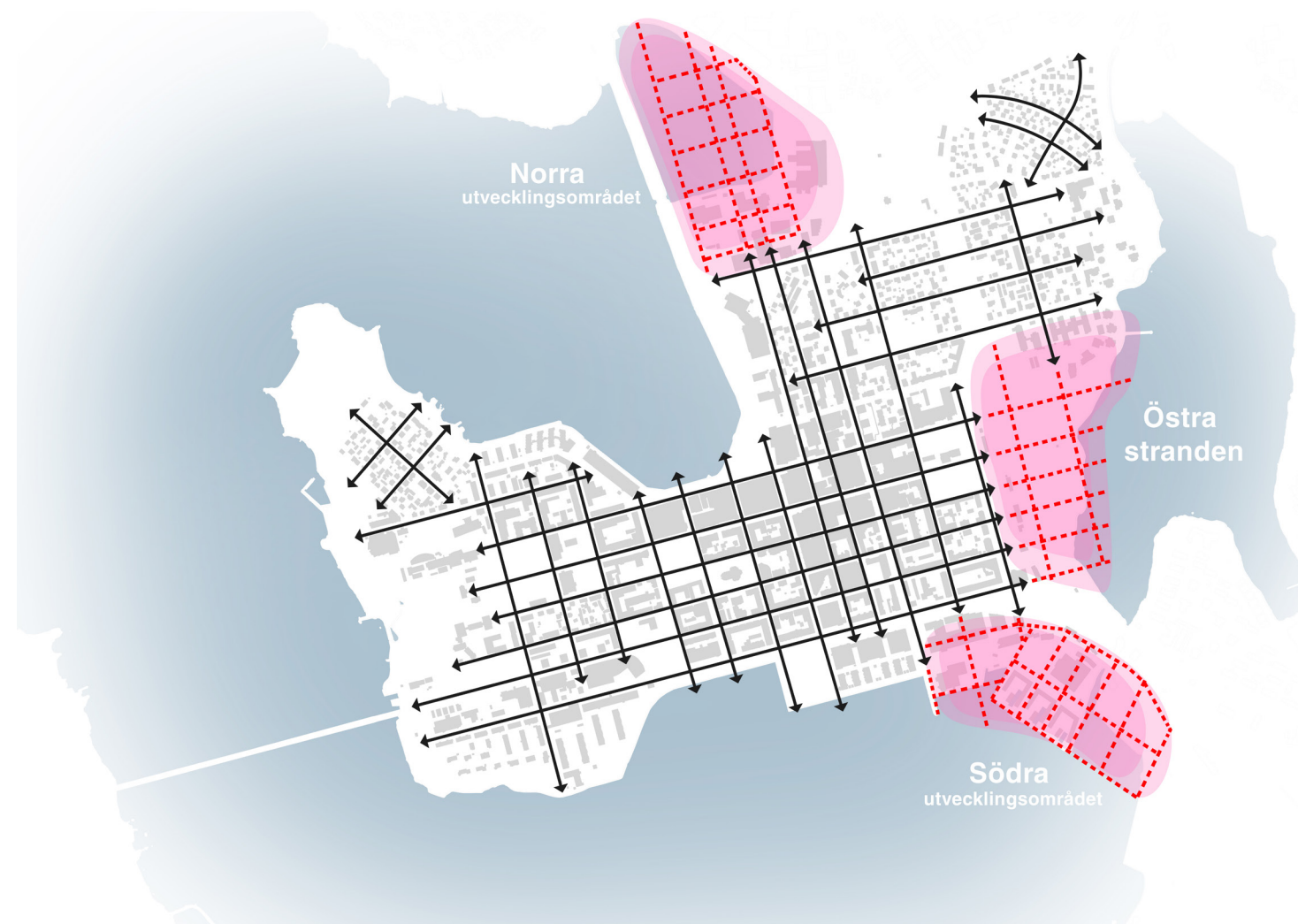
Stadsstruktur

Stadsstrukturen ska utformas med utgångspunkt i att skapa ett tydligt sammanhang mellan områden i Centrum samt med omgivande stadsdelar.

Stadskärnans bebyggelsestruktur är inordnad i rutnätsstrukturen som formades efter branden år 1887 och har karaktären av en kvartersstad med en sammanhållen och jämn höjdskala med undantag från Domkyrkan och ett fåtal högre byggnader. Den befintliga gatunätsstrukturen ska behållas. Rutnätsstrukturen ger utblickar mot vatten framför allt i nord-sydlig riktning. Att ha utsikt över vatten är vackert i staden och är dessutom viktigt för orienterbarhet och upplevelsen att Centrum är beläget på en halvö. Att bevara dessa siktlinjer är viktigt. Byggnader och planteringar som skymmer sikten mot vattenytorna i gaturummen bör därför undvikas.

Inom stadskärnan ska byggnader inte inkräkta på gaturummet utan placeras i linje med stadskärnans rutnät, d v s inte sticka ut eller vara indragna i kvarteret. Byggnader, balkonger och skärmtak som kragar ut över gaturummet bör generellt undvikas. Placering av till exempel pallar, skrinor likväl som fastighetens cykelparkering ska inrymmas på kvartersmark och inte placeras på gatumark. En sammanhängande stadsstruktur är en förutsättning för en stad för fotgängare och cyklister, vilket i sin tur leder till förutsättningar för en levande stadsmiljö.

Nya områden är inte lika bundna till att följa Centrums befintliga stadsstruktur. Nya stadsstrukturer kan bidra till att skapa identitet i nya områden samtidigt som de blir en ny årsring på staden

Figur: Illustrationen visar hur dagens rutnätsstruktur ska förlängas och utvecklas vidare inom utvecklingsområden.

Norra Utvecklingsområdet - Kvartersstad, blandning mellan halvslutna kvarter och friare strukturer.

Södra Utvecklingsområdet - Kvartersstad med koppling mot rutnätsstrukturen. blandning mellan halvslutna kvarter och friare strukturer.

Östra stranden - Kvartersstad, förlängning av rutnätsstrukturen. Blandning mellan halvslutna kvarter och friare strukturer.

Riktlinjer: Stadsstruktur

- Nya hus ska ha en sammanhängande fasad mot gatan och placeras i liv med gatan. För friliggande hus eller avvikande placering bör kvarterets gräns mot gatan vara markerad med staket, plantering eller plank. (SBN)
- Byggnader, balkonger och skärmtak som kragar ut över gaturummet ska generellt undvikas. (SBN)

Figur: Illustrationen visar ett exempel av flera möjliga scenarion som den framtida bebyggelsestrukturen kan utvecklas på i norra- och södra utvecklingsområdet samt Östra stranden.

Friytor

Det ska finnas ytor för lek och utevistelse i anslutning till bostaden - friyta - det regleras i plan- och bygglagen. I Centrum spelar friytor en särskilt viktig roll eftersom tillgången till natur och grönstruktur är mindre än i andra stadsdelar.

Friytan, eller bostadsgården, fyller i första hand ett socialt och rekreativt behov för de boende i fastigheten. Den betyder särskilt mycket för barn, äldre och människor med funktionsnedsättning som kan ha svårt att transportera sig eftersom den erbjuder utomhusvistelse nära bostaden.

Men friytor spelar också en viktig roll för grönstrukturen och klimatregleringen i stadsdelen. Det hänger ihop med att andelen grönstruktur är liten och stor del av marken i Centrum är hårdgjord. Grönska i form av träd och planteringar på bostadsgårdar är därför värdefulla för biologisk mångfald, för att rena luft och för andra ekosystemtjänster. Gräsmattor och grusytor kan släppa igenom regnvatten eller fördröja dagvatten och är betydelsefulla för hanteringen av dagvatten i kvarteret.

Grönska på bostadsgårdarna kan utgöra betydande värden också för de boende, främst för att den bidrar till skönhetsvärden och trivsel. Möjligheter till egen odling kan öka värdet och upplevelsen. Även de klimatreglerande egenskaperna kommer de boende till godo, exempelvis genom att träd och grönska ger svalka när det är varmt och lä när det blåser.

För friytor är god tillgänglighet och hög kvalitet viktigare än att kraven på storlek tillgodoses. Friyta ska i första hand anordnas på kvartersmark. Barns behov av lek och rekreation ska prioriteras.

Friytans innehåll och utformning ska anpassas efter de aktuella bostäderna. Generellt ska följande kvaliteteter beaktas:

Grön och social bostadsgård för lek, rekreation, gemenskap, odling och möten.

Lek

Ytor för närlek för de yngsta åldrarna ska tillskapas inom friytan. Denna lektyta bör vara väl avskild från ytor för trafik, transporter och parkering.

Vegetation

Friytan ska ha möjligheter till att anlägga vegetation i form av träd, buskar och perennplanteringar, gärna arter som gynnar pollinatörer. Stadsodling kan bidra till en ökad kvalitet.

Sittplatser

Sittplatser ska anordnas inom friytan. Gärna med möbler som är anpassade för motoriska svårigheter och funktionsnedsättningar.

Buller

Ljudnivån på friytan bör inte överskrida gällande riktvärden för buller. I bullerutsatta lägen ska möjligheterna till ljuddämpning i form av exempelvis vegetation eller skärmar ses över.

Ljusförhållanden

Både sol och skugga är värdefulla kvaliteter i en utemiljö. Ytor för lek skyddas med fördel från stark sol med vegetation, solsegel eller andra konstruktioner.

Lokalklimat

Friytan ska planeras och anordnas för att skapa ett gott mikroklimat. Att skydda mot förhärskande vind är en av de viktigaste parametrarna att ta hänsyn till.

Markmaterial

Genomsläppliga markbeläggningar som kan infiltrera och fördröja nederbörd ska användas i så stor utsträckning som möjligt.

Riktlinjer: Fritya

- På kvartersmark ska friytor prioriteras före parkeringsplatser. (SBN)
- Friytan ska planeras och utformas för att erbjuda goda vistelsekvaliteter och möjligheter till rekreation och lek. Barns behov ska prioriteras. (SBN)
- Friytan ska innehålla buskar och träd samt ge en god rumsverkan och möjlighet att följa årstidsväxlingarna. (SBN)
- Friytan bör vara minst en sjättedel av bostädernas totala yta (m2 BTA) (SBN)

Klimatanpassning. Foto: Shutterstock

Solceller på tak. Foto: Shutterstock

Klimatanpassning

Ett klimat i förändring ställer stora krav på det framtida byggandet. Ny bebyggelse ska anpassas med hänsyn till dagens och framtidens klimat. Det kräver hållbara material och anpassning till högre vattenstånd, extrem nederbörd, högre temperaturer och starkare vindar. Vid utformningen av kvarter och gårdar ska andelen hårdgjorda ytor hållas nere för att istället skapa fler ytor som kan hantera dagvatten samt minska risken att gårdarna överhettas.

Ett varmare klimat innebär att risken för skadliga värmeböljor ökar. Perioder av höga temperaturer kan påverka hälsan negativt, särskilt hos känsliga befolkningsgrupper som barn och äldre. Behovet av kyla i bostäder, arbetsplatser och stadsrum ökar samtidigt som uppvärmningsbehovet kan minska. Stadsmiljön behöver anpassas för att klara ett varmare klimat utan att öka behovet av energikrävande kylning. Byggnader bör utformas för att kunna skärma av solinstrålning och ta tillvara svalare nattluft.

Grönska i stadsmiljön är ett viktigt verktyg för att reglera och stödja ett gott utomhusklimat under hela året. Under den varma sommaren spelar träd och parker en viktig roll i stadsmiljön genom att utjämna

höga temperaturer och minska värmestressen. Vintertid bidrar vegetationen till att minska kyleffekten från kalla vindar genom att dämpa vindhastigheten i gaturummet.

Dammar, gröna tak, växtbäddar och andra genomsläppliga ytor, som har en förmåga att fördröja och rena dagvatten och samtidigt minska risken för översvämningar, ska integreras med bebyggelsen. Offentliga platser och friytor på kvartersmark ska utformas med hänsyn till sol och vind, så att ett gott mikro- och lokalklimat och vindskyddade platser skapas.

Riktlinjer: Klimatanpassning

- Utomhusmiljöer ska kunna erbjuda platser med skugga och svalka. (SBN)
- Markanläggningar, byggnader och övrig infrastruktur nära havet ska utformas översvämningssäkra upp till +2,5 m. (SBN)
- Samhällsviktiga funktioner och infrastrukturer utformas översvämningssäkra upp till +3,0m. (SBN) • Vattenflödets fria vattenväg för avrinning mot recipient ska säkras. (SBN)
- Trygghetsboenden, omsorgsboenden och förskolor ska utformas och utrustas för att undvika höga temperaturer inomhus. (SBN)
- Mer grönska och fler träd ska tillföras Centrum, även mindre ytor kan ge värdefulla tillskott. (SBN)
- Grönområden ska i möjligaste mån även utformas för fördröjning av vattenflöden. (SBN)

Luft och buller från trafik. Foto: Susanne Lindholm

Luft och buller

Både luftföroreningar och buller har en negativ påverkan på människors hälsa och möjlighet till en god livskvalitet. Gemensamt är också att vägtrafiken är den största källan till buller respektive luftföroreningar i Centrum.

I Centrum utförs kontinuerliga mätningar av luftföroreningar kvävedioxid, partiklar, svaveldioxid och ozon. Miljökvalitetsnormen för kvävedioxid överskreds under 2010 och 2011. Sedan dess har luftkvaliteten blivit bättre och 2017 har miljökvalitetsnormen för kvävedioxid och partiklar inte överskridits. Kommunen har tagit fram ett åtgärdsprogram för bättre luftkvalitet i Centrum som sträckte sig till 2020. Utvecklingsplanen stödjer flera av åtgärderna som föreslogs i åtgärdsprogrammet, bland annat att skapa förutsättningar för att minska bilberoendet och prioritera hållbara färdssätt samt att lokalisera nya områden med närhet till kollektivtrafik och huvudnät för gång och cykel.

En annan åtgärd var att stödja resecentrum som både bekväm bytesplats för resande och en integrerad del av Centrum och stadslivet. Fordonstrafiken är den dominerande källan till utsläpp av kvävedioxid, partiklar och andra luftföroreningar. Trafikfrågor har därför en väsentlig betydelse för att minska den negativa effekten på luftkvaliteten.

Det finns bestämmelser avseende riktvärden för buller som gäller för bostadsbebyggelse. Det är viktigt att uppmärksamma bullerfrågan tidigt i all trafik- och bebyggelseplanering för att verka för goda boendemiljöer. Fastigheterna som är mest utsatta för höga bullernivåer i Centrum finns längs Sandviksgatan, Rådstugatan, Smedjegatan och Prästgatan.

Med Norrbottenbanan kan störningar från tågtrafiken förväntas öka och planeringen av såväl den nya järnvägen som utvecklingsområdet Östra Stranden kommer att innefatta bullerskyddsåtgärder. Detsamma gäller för Södra utvecklingsområdet som angränsar mot järnvägsområdet. För samtliga utvecklingsområden finns rekommendationer i markanvändningskartan avseende placering av bebyggelse för att skydda mot buller från väg- och tågtrafik.

Utvecklingsplanens inriktning med en tätare stad, fler träd, åtgärder för att stärka gång- och cykeltrafiken samt kollektivtrafikens konkurrenskraft gentemot biltrafiken kan på sikt innebära förbättringar av såväl bullersituationen som luftkvaliteten i stadsdelen.

Riktlinjer: Luft och buller

- Väg- och tågtrafikens påverkan på luftkvalitet och buller ska beaktas vid nybyggnation. (SBN)
- En ny trafikbullerplan ska tas fram. (SBN)

3.6 Kuststad

Hållbarhetsbedömning

Om hela utvecklingsplanen genomförs ger det:

- + Fler bostäder i attraktiva lägen och bättre boendemiljöer
 - + Stärker Luleås attraktivitet och identitet
 - + Mer levande Centrum
 - + Fler som har god tillgång till kollektivtrafik
 - + Mer effektivt nyttjande av markresurser
 - + Bättre rekreativsmöjligheter i närmiljön
 - + Stärkt samhällsekonomi
-
- Risk för bostadssegregation
 - Ökad trafik
 - Mer buller

Vattnet och stränderna som omger Centrum är en tillgång. Skärgården ligger nära. Det kustnära läget är en del av stadens identitet och historia. När staden 1649 flyttades till sitt nuvarande läge berodde det på att landhöjningen gjorde den ursprungliga hamnen för grund. Än idag sker viktiga transporter till Luleås industrier via stadens hamnar. Stränder, kajer, vattnet och isen är viktiga för både vardagslivet och friluftslivet i Luleå.

Siktlinjer och vattenkontakt

Luleå är en sjöstad med stora möjligheter till vattenkontakt i centrum. Närheten till vatten är en av de verkligt stora kvaliteterna i stadskärnan och bör därför tas tillvara. Luleås läge på en halvö i kombination med rutnätsplanen ger långa siktlinjer mot vattnet. Det är viktigt att behålla dessa när nya områden bebyggs. Genom att bevara utblickar mot vattnet och öka möjligheterna att vistas i strand- och hamnområdena i centrum kan Luleås identitet som kuststad stärkas.

Vattnet dominerar landskapsrummet i Centrum och är en viktig förutsättning för stadens utveckling och identitet. Vattnet på sommaren och isen på vintern bjuder på både utsikt och upplevelser. Några av Centrums viktigaste grönområden utgörs av strandnära natur, däribland Gultauudden och promenadstråket förbi Residenset och vidare mot Varvet, samt strandstråket mellan Östermalm och Skurholmsfjärden. Många av stränderna i Centrum är utfyllda eller på annat sätt påverkade. Stränderna med tillhörande vattenområden är viktiga för rekreation som bad, båtliv och aktiviteter på isen vintertid. De har också stor betydelse för växt- och djurlivet.

Vid utveckling av nya och befintliga områden ska stränderna utvecklas för att bli värdefulla och attraktiva vattennära miljöer. Runt centrumhalvön samt längs med Skurholmsfjärden löper promenadstråk som passerar både grönområden och kajer. Dessa ska utvecklas och förstärkas, t ex genom att saknade länkar kompletteras eller att själva stråket eller angränsande platser görs om med ökade vistelsevärden och höjd kvalitet.

Staden vid vattnet. Foto: Peter Rosén

Skärgård. Foto: Luleå kommun

Porten till skärgården

Södra Hamn är porten till skärgården. Den öppna platsen, med hamnkranen och den fria sikten ut mot Gräsälören, hamnen, isbrytarna och havet erbjuder en visuell länk till skärgården. Sommar som vinter är platsen viktig för aktiviteter och evenemang. Turbåtstrafiken angör kajen, det finns en brygga för fritidsbåtar och även stora kryssningsfartyg kan idag lägga till mot den södra sidan. På vintern är Södra Hamn en viktig ankoringsplats för både isbanan och isen i stort.

På vintern är isen en fantastisk resurs som kan nyttjas för friluftsliv såväl som transporter. Isbanan är ett populärt rekreationsstråk för många olika färdmedel och lockar både lulebor och besökare.

Båtlivet är en välkommen del i kuststaden Luleå. Det finns två småbåtshamnar, gästhamn i både Norra och Södra Hamn samt turbåtar och kryssningsbåtar. I Norra Hamn har under många år funnits fast förtöjda båtar. De utgör en del av stadens evenemangsstråk och ska innehålla publik verksamhet som genererar folkliv längs med kajen.

Bad i det fria. Foto: Frank Rizo

Bad i det fria

Det finns ett friluftsbad i kommunal regi på Gültzaudden. Det är långgrund och barnvänligt, med stor sandstrand, grillplatser och närliggande lekplats. Badplatsen är anpassad för människor med funktionsnedsättning.

Därutöver finns naturliga stränder, exempelvis nedanför Varvet, där det är möjligt att doppa sig.

Kallbadhus har funnits tidigare i Luleå på olika platser och efterfrågas ofta i dialoger med medborgarna. Plats för att uppföra ett framtida kallbadhus reserveras vid Hälsans hus i förlängningen av Repslagargatan.

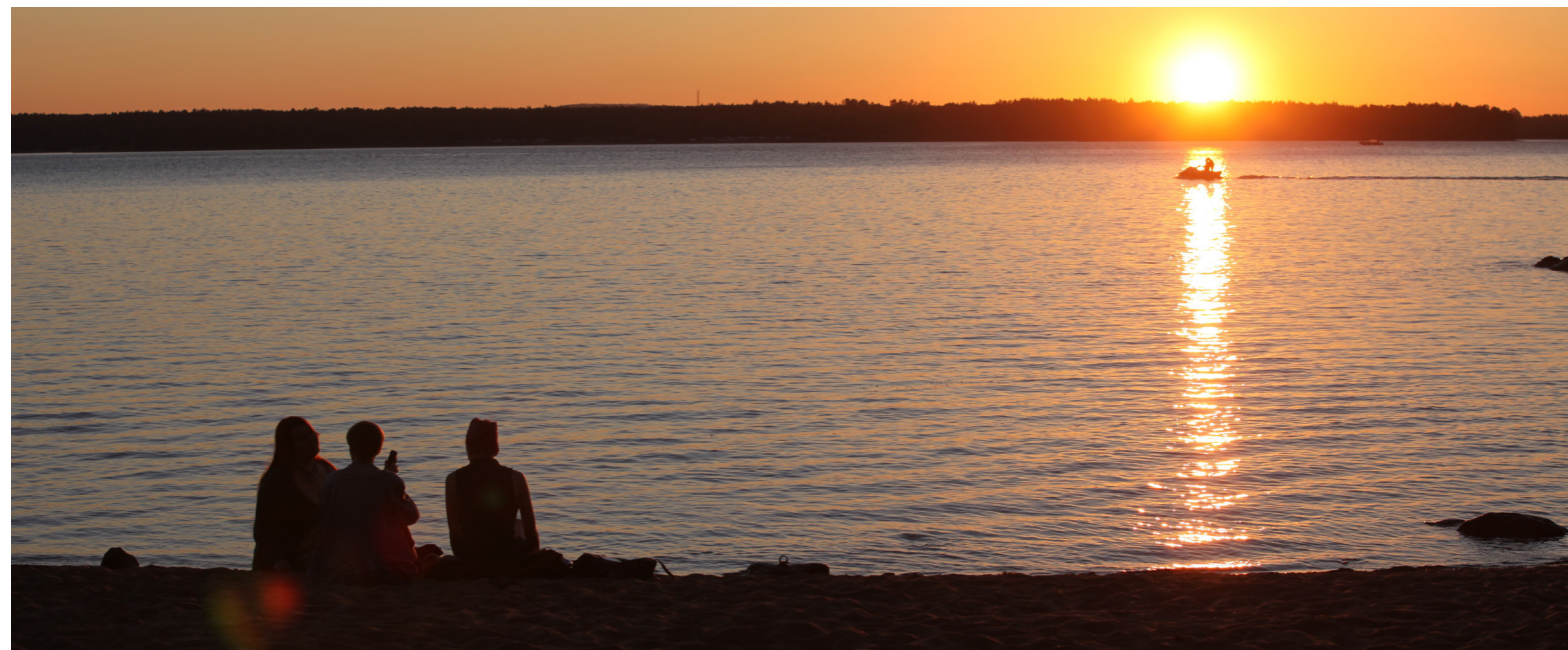
Strandskydd och bebyggelse i strandnära läge

Det finns ett lagstadgat strandskydd för att skydda flora och fauna som är beroende av strandnära livsmiljöer samt för att se till att allmänheten har tillgång till strandområdet. Det generella strandskyddet sträcker sig 100 m från strandlinjen, både in på land och ut i vattnet. I Centrum ligger bebyggelse närmare stranden än 100 m nästan överallt. Det är viktigt att värna de gröna strandområden som finns kvar. Det är också viktigt att Luleå kan fortsätta att utvecklas som stad med ett attraktivt centrum, som kuststad med aktiva kajer och strandstråk.

Marken inom Centrum är i stort sett redan bebyggd och mark för nyproduktion av bostäder och arbetsplatser finns i princip bara i strandnära lägen. Det innebär att för att få till stånd ny bebyggelse som motsvarar behovet av nyproduktion under de kommande 20 åren i Centrum krävs upphävande av strandskyddet i detaljplan.

För att bebyggelse ska kunna uppföras i strandnära läge kommer det bland annat att krävas att något av de särskilda skäl som anges i strandskyddslagstiftningen uppfylls. Bestämmelser om vilka krav som ska vara uppfyllda för att strandskyddet ska kunna upphävas finns i miljöbalkens sjunde kapitel och i plan- och bygglagens fjärde kapitel.

När ny mark tas i anspråk blir påverkan på bland annat stadsbild större jämfört med förändringar i befintlig bebyggelsestruktur. All nybyggnation på ej

Strandläge vid Gültzaudden. Foto: Frank Rizo

ianspråktagen mark ska ske på ett sätt som bidrar till en hållbar utveckling av samhället och som också tar hänsyn till andra allmänna intressen.

Utvecklingen med fler bostäder i Centrum är nödvändig för att skapa förutsättningar för bibehållen eller utvecklad service, fler arbetstillfällen, ökad tillgång till kvalificerad arbetskraft och ett rikt kulturliv för hela kommunen och regionen. Ny bebyggelse i strandnära lägen är ett angeläget allmänt intresse som inte kan ske på annan plats om den uppfyller eller möjliggör något eller några av följande bedömningsgrunder:

- ett väsentligt tillskott av bostäder och/eller arbetsplatser som går att kombinera med en funktionell grönstruktur och en strandpromenad som är tillgänglig för allmänheten
- bostäder som bidrar till blandning av upplåtelseform eller bostadstyp samt ökar mångfalden av människor i närområdet
- byggnader som bidrar till utökad samhällsservice, underlag för handel, möten eller kultur i närområdet eller i Centrum som helhet
- bebyggelsen bidrar till att stärka stadens och/eller regionens konkurrenskraft.

Med hänsyn till strandskyddet är det viktigt att kunna motivera skälen till lokalisering av de nya bebyggelseområdena. För de föreslagna utbyggnadsområdena Norra utvecklingsområdet,

Östra stranden, Södra utvecklingsområdet, kvarteret Svanen och kvarteret Fågeln anser kommunen att samtliga av bedömningsgrunderna är uppfyllda.

Riktlinjer: Kuststad

- Isen runt centrumhalvön ska utvecklas för att möjliggöra evenemang för civilsamhället och näringslivet. (KFN)
- Promenadstråken runt stadshalvöns vattenlinje och mellan Norra och Södra hamn ska utvecklas och förstärkas. (SBN)
- Mellan strandlinjen och bebyggelse ska det finnas ett område som säkerställer allmänhetens tillgång till stranden. (SBN)
- Vid befintliga småbåtshamnar ska område för framtida behov av ytterligare båtplatser reserveras. Dispens från strandskydd och prövning enligt Miljöbalken krävs vid planläggning. (KS)
- Mark som redan är ianspråktagen inom strandområdet kan förtätas. Gröna strandområden med höga naturvärden ska utvecklas och bevaras. (SBN)
- Byggnation inom strandskyddsområdet ska stärka stadens attraktionskraft, ge ett väsentligt tillskott av bostäder och ytan ska nyttjas effektivt. (SBN)

3.7 Spara viktiga värden

Hållbarhetsbedömning

Om hela utvecklingsplanen genomförs ger det:

- + Bevarad och utvecklad grönstruktur
- + Förbättrad folkhälsa
- + Ökade möjligheter till möten, fysisk aktivitet och tillgång till grönområden och natur
- + Bevarat utrymme för ekologiska funktioner och biologisk mångfald
- + Möjlighet att hantera kraftiga och/eller extrema regn utan allvarliga effekter
- + Stärker Luleås identitet
- + Ökad förståelse för Luleås historia

- Begränsar exploatering

Utvecklingen i Centrum kommer att medföra förändring. Det är viktigt att de värden som finns idag värnas och också utgör en del i morgondagens Centrum. I Centrum ska även i framtiden finnas en livskraftig grönstruktur, kulturbyggnader och miljöer som berättar om Luleås historia, tillgängliga stränder och platser med lugn och stillhet. Detta bidrar till Centrums identitet och attraktivitet.

Grönstruktur

Naturområden, parker, älv och fjärdar är delar av grönstrukturen. I Centrum utgör vattnet och isen en populär resurs för rekreation och friluftsliv, men tillgången till sammanhängande grönytor är låg jämfört med andra stadsdelar. De gröna ytor som finns är i huvudsak anlagda parker med intensiv användning och skötsel. Ofta är de miljöer med begränsat utrymme för biologisk mångfald.

Grönstrukturen genererar vad som brukar kallas för ekosystemtjänster - funktioner hos naturen som ger nytta för människor. Ekosystemtjänsterna gynnar människors välfärd och livskvalitet och är en vital del av ett hållbart samhälle. I Centrum är en av de viktigaste ekosystemtjänsterna rekreation och hälsa. Biologisk mångfald, klimatreglering, bullerdämpning och kulturarv är andra viktiga tjänster.

Området i nordvästra Centrum, med Gültzauudden, Residensparken och Hermelinsparken, är en värdekärna för ekosystemtjänster. Här sammanfaller flera viktiga värden som sammantaget gör att området är viktigt för luleåborna. Området spelar också en roll i spridningskorridoren för växter och djur som sträcker sig över till både Bergnäset och till Mjölkudden. Stränderna runt Centrum är till övervägande del annars anlagda som kajer eller på annat sätt artificiella med utfyllnader och kantskoning. Därmed saknas här i stort sett förutsättningarna för de sammanhållna gröna stråk och spridningskorridorer som annars är så betydelsefulla i staden. Strandstråket längs med hela västra sidan av centrumhalvön och även strandstråket längs med nordvästra delen av Skurholmsfjärden är särskilt viktiga för rekreation och hälsa.

Eftersom andelen grönyta i Centrum är låg spelar också grönska på gårdar liksom trädalléer längs med gator stor roll för grönstrukturen. I trädgårdsstadsbebyggelsen på Gültzauudden och Östermalm står de privata trädgårdarna för en viktig del av grönstrukturen, de är bärare av kulturarv och till nytta för biologisk mångfald, för klimatreglering och som spridningskorridorer för växter och djur från angränsande stadsdelars grönområden och vidare in i de mer hårdgjorda delarna av Centrum. Trädrader och enskilda träd som finns längs gatorna i stadsmiljön spelar stor roll av samma orsaker. Vid planering av nya gator inom utvecklingsområdena ska trädplanteringar inrymmas för att bidra till både trivsel och ekosystemtjänster.

Allteftersom Luleå växer och får fler boende och besökare så ökar användandet av grönytor i Centrum. Mötesplatser, lek och rekreation är högt prioriterade funktioner både när befintliga parker och grönytor utvecklas och när nya gröna områden ska anläggas.

Grönstrukturen är lika viktig på vintern som på sommaren. Den klimatreglerande funktionen växlar från att skydda från höga temperaturer till att skydda mot vindar. Gräsytor kan ge plats för tillfälliga snöupplag. Parkerna och strandstråken har samma uppgift att locka till utevistelse och isbanan är en mötesplats, en evenemangsarena, en friluftsmöjlighet och en motionsanläggning på samma gång.

Att länka ihop olika utomhusmiljöer som parker, torg och stränder i gröna stråk gör dem lättillgängliga och de kan bilda sammanhållna promenad- och rekreationsstråk samtidigt som funktionen för spridning av växter- och djur gynnas.

Grönskan mellan husen. Foto: Henric Nilsson

Riktlinjer: Spara viktiga värden - Grönstruktur

- Befintliga parker ska bevaras och i samband med större exploateringar skapas nya parker. (SBN)
- Mer grönska och fler träd ska tillföras Centrum, även mindre ytor kan ge värdefulla tillskott. (SBN)
- Grönområden ska i möjligaste mån även utformas för fördröjning av vattenflöden. (SBN)
- En lokalt anpassad grönytefaktor för kvartersmark och allmän platsmark för att säkerställa grönskan i en alltmer tätbebyggd stad ska arbetas fram. (SBN)
- Grönstrukturen i samband med promenadstråken runt stadshalvöns vattenlinje ska förstärkas med fler träd, växter och gröna ytor för att förbättra funktionen för samtliga ekosystemtjänster. (SBN)

Luleå kommun har tagit fram en **Grönplan** som tydliggör kommunens övergripande mål och principer för att bevara, stärka och utveckla grönstrukturen. Dokumentet finns att läsa på kommunens webbsida.

Ekosystemtjänster

Biologisk mångfald

Variationsrikedom inom arter, mellan arter och av ekosystem möjliggör anpassning och ger motståndskraft.

Reglerande av lokalklimat

Grönska och natur bidrar lokalt till jämnare temperatur, ökad luftfuktighet, skugga och vindskydd.

Reglering av buller

Växtlighet och icke hårdgjord mark dämpar buller och skapar lugnare miljöer för människor och djur.

Kulturarv och identitet

Grönska och natur skapar attraktiva miljöer, bidrar till den lokala identiteten och är en del av kulturarvet.

Fysisk hälsa

Grönska och natur gynnar fysisk aktivitet som motion, lek och friluftsliv.

Mentalt välbefinnande

Vistelse i grönska och natur främjar hälsa, välbefinnande och mental återhämtning.

Social interaktion

Grönska och natur erbjuder mötesplatser för människor av olika bakgrund och åldrar.

Luleå kommun har tagit fram en **Kulturmiljöinventering 2015- 2016** som tydliggör var inventerade kulturhistoriska byggnader och miljöer finns i Centrum. Informationen finns att hitta på kommunens webbsida.

Kulturmiljö

Bevarandet och förvaltningen av kulturmiljön utgör en viktig del stadens historia och identitet när staden förväntas förändras i allt snabbare takt. Den befintliga arkitekturen och miljöerna rymmer stora värden som sällan kan ersättas med nya byggnader eller platser. Mötet med de befintliga byggnaderna måste ske med ödmjukhet och respekt, för att inte försvaga deras värde. Vid ett väl avvägt samspel kan mötet mellan det nya och det gamla skapa spänning och dynamik både i stadsbild och stadsmiljö. Utgångspunkten vid planering och exploatering ska alltid vara platsens karaktär och kulturhistoriska kontext, att spegla stadens historia, nutid och stärka Luleås identitet för framtiden. I stora delar av Centrum handlar det om att fånga och omtolka arvet från varvs-, sjöfarts-, och stålstaden i den nya bebyggelsen. Det kan handla om att bevara både materiella och immateriella kulturvärden. Nya byggnader ska bidra till att lyfta fram kvaliteter hos den befintliga bebyggelsen och samma sak kan ske i omvänd ordning. Detta innebär dock inte att alla nytillskott ska anpassa sig, nya byggnader ska även bidra till den framtida utvecklingen av en levande stad genom att skapa nya årsringar som avspeglar en modern samtida arkitektur.

I Centrum finns flera värdefulla miljöer, byggnader och platser som är en del i Luleås identitet och historia. Några byggnader och platser är skyddade genom byggnadsminnesförklaring eller i detaljplanebestämmelser. Andra kanske inte har varit värdefulla förut men är nu ensamma i sitt slag och därför viktiga. Kulturmiljö är en viktig del av vår gestaltade livsmiljö och tillför värden både för den enskilde och samhället i stort.

Flera fornlämningar från olika perioder finns registrerade i Centrum. Invid domkyrkan har

Trädgårdsstaden. Foto: Henric Nilsson

gravplatser påträffats, i vattnet finns flera platser med fartygslämningar och på Gültzauudden finns bland annat en milstolpe. Samtliga fornlämningar visas i den digitala kartan under lager Hänsyn - Kulturmiljö. Fornlämningar är skyddade enligt kulturminneslagen. Inga ingrepp får ske i eller i närheten av en fornlämning utan att länsstyrelsen har lämnat tillstånd. Även okända fornlämningar skyddas av kulturminneslagen. Om en ny fornlämning upptäcks, till exempel vid ett grävningsarbete, ska arbetet genast avbrytas och en anmälan ska göras till länsstyrelsen.

I Centrum finns 15 byggnader som är byggnadsminnen, antingen statliga, kyrkliga eller enligt 3 kap i kulturminneslagen. Byggnadsminnen berättar om historiska skeenden och hur samhället över tid har förändrats. För varje byggnadsminne finns skyddsbestämmelser som reglerar hur det kulturhistoriska värdet ska tas tillvara. Residenset i Luleå, Domkyrkan, Bergströmska gården, Fängelset Vita Duvan, Gamla Hamnkranen, Pontusbadet

Att tänka på vid kulturmiljöer!

I närheten av en kulturhistorisk viktig byggnad måste hänsyn tas till dess kulturella egenart genom exempelvis siktlinjer, byggnadshöjder och arkitektoniska uttryck. För äldre byggnader är det viktigt att använda traditionella material och metoder för att upprätthålla byggnadens karaktär och i förlängningen de kulturhistoriska värdena.

I ett område med kulturmiljövärden ska hänsyn tas till värdet. Det innebär att ny bebyggelse eller andra anläggningar ska anpassa sig till kulturmiljön avseende exempelvis skala, färgsättning, material och placering för att uppnå en god helhetsverkan.

och Kurirenhuset hör till byggnadsminnena. Ofta är det mer än bara byggnaden som omfattas, för exempelvis Pontusbadet ingår utöver själva badhuset också transformatorstationen, stenmuren inklusive solbadet samt den fristående bad-skylten.

Två områden är utpekade i Norrbottens kulturmiljöprogram med höga kulturhistoriska värden. Det ena är domkyrkan med kringliggande kvarter. Här ligger flera pampiga och påkostade byggnader som uppfördes efter den stora stadsbranden 1887. Bebyggelsen från denna tid berättar om en expansiv tid när staden sammanbands med Norra stambanan. I beskrivningen omnämns även Bergströmska handelsgården och Rödlundska gården från tiden före branden.

I det andra området finns miljöer som visar Luleå som residensstad med landshövdingens residens, Länsstyrelsen, det gamla fängelset Vita duvan, Residensparken, Hermelinsparken, Hushållningssällskapet, Norrbottens museum och f.d. Vägförvaltningens hus.

För att identifiera andra kulturhistoriskt intressanta byggnader och miljöer inom Centrum har kommunen låtit göra en översiktlig byggnadsinventering (2015-2016). Inventeringen är ett kunskapsunderlag i kommunens planering och bygglovhantering. Vid planläggning ska antikvarisk bedömning göras av om det finns höga eller mycket höga kulturmiljövärden som ska utgöra grund för att bebyggelse skyddas eller att ny bebyggelse ska gestaltas med hänsyn till kulturmiljövärdena.

För att tillgodose bland annat kulturmiljön kring domkyrkan med tornspiran som stadens högsta punkt har tillkomsten av högre bebyggelse begränsats. Kvarteren närmast domkyrkan skyddas mot högre bebyggelse än dagens. Detta beskrivs närmare i "Bästa boendet i Centrum".

Riktlinjer: Spara viktiga värden - Kulturmiljö

- Byggnader eller miljöer med höga kulturmiljövärden ska bevaras, användas och utvecklas. Vid detaljpanelläggning ska kulturhistoriska byggnader med mycket höga värden skyddas. Planering och byggnation i områden med mycket höga kulturmiljövärden ska utföras så att det som tillkommer eller förändras samspelar med värdet. (SBN)
- I samband med planläggning och bygglov i områden med utpekade kulturmiljövärden ska antikvarisk bedömning göras. (SBN)
- Tillgång till antikvarisk sakkunskap ska säkerställas. (MBN)
- Samverkan ska ske med fastighetsägare för användning, bevarande och utveckling av viktiga hus och miljöer. (MBN)
- Med kulturmiljöinventeringen 2016 som grund ska riktlinjer för kulturmiljöer tas fram som bland annat ska redovisa lämpliga skyddsbestämmelser. (SBN)

Domkyrkan. Foto: Henric Nilsson

Gröna och tysta miljöer. Foto: Henric Nilsson

Tysta miljöer

Buller påverkar människors hälsa negativt. Att vistas i tysta miljöer, allra helst i både gröna och tysta miljöer, ger möjlighet till återhämtning och avkoppling. I Centrum bullrar det bland annat från tågtrafiken, flyget och emellanåt kan även folklivet vara livligt. Det är dock biltrafiken som är den största och mest utbredda bullerkällan.

Det finns flera allmänna platser som är relativt fria från fordonsbuller - Hermelinsparken, Gültzauudden och Residensparken, stranden söder om Varvet, samt Kajen vid Södra hamn och Tutti-Frutti-husen. Ju fler människor som bor och vistas i Centrum desto mer värdefulla kommer de tysta miljöerna att vara och desto viktigare för rekreation och hälsa. Det är därför viktigt att se till att dessa kvaliteter finns kvar.

Det finns också möjlighet att tillskapa nya tysta miljöer när utvecklingsområdena bebyggs. När Östra stranden exploateras kan byggnader vid järnvägsspåret skärma av området närmast Skurholmsfjärden från buller. Även för Norra och Södra utvecklingsområdet ska friytor och allmänna platser med god ljudmiljö tillskapas.

Riktlinjer: Spara viktiga värden - Tysta miljöer

- Tysta miljöer ska värnas vid planering och byggnation.

Stränderna och strandskydd

Beskrivs under kapitlet "Kuststad".

3.8 Smarta resor

Hållbarhetsbedömning

Om hela utvecklingsplanen genomförs ger det:

- + Minskad risk för olyckor för oskyddade trafikanter
- + Ökade möjligheter till fysisk aktivitet
- + Minskad påverkan på klimatet
- + Bättre förutsättningar för hållbart resande
- + Ökad tillgänglighet
- + Förbättrade resmöjligheter för personer och hushåll utan bil
- + Ökade möjligheter till möten och därmed ett levande stadsliv
- + Förbättrade parkeringsmöjligheter
- Ökade investeringskostnader

Trafiksystemet i Centrum ska bidra till att skapa en mer levande, miljövänligare och hälsosammare stad att leva och vistas i. Gående, cyklister, buss- och bilresenärer ska alla ha lätt att nå Centrum. Det ska framför allt vara lätt att vara fotgängare. Alla resor startar och slutar till fots och det är fotgängarna som utgör folklivet i staden.

Utvecklingen i Centrum, med fler bostäder och arbetsplatser, tillsammans med befolkningsutvecklingen i hela kommunen kommer att medföra fler resor och transporter till och från Centrum. Om biltrafiken skulle utvecklas i samma takt som utbyggnaden av Centrum så skulle de negativa konsekvenserna i form av bland annat buller och luftföroreningar bli stora. Utvecklingsplanen styr därför mot att fler transporter ska göras på ett hållbart sätt. Andelen lokala resor till fots, med cykel och med kollektivtrafik ska öka kraftigt. Biltrafiken är fortsatt viktig men andelen ska minska.

Foto: Simon Eliasson

Smarta resor

Luleå främjar för hållbart resande!

Exempel på några kampanjer som Luleå kommun har jobbat med för att påskynda förändringar i attityd och beteende så att fler resor ska göras på ett hållbart sätt är: Vintertramparna, Aktiva skoltransporter, Bussig kompis och #viresergrönt.

Trafiksystemet i Centrum ska vara tillgängligt för alla. Människor ska ha möjlighet att färdas inom stadsdelen oavsett ålder, funktionsnedsättning eller ekonomi.

Fotgängare prioriteras högst i Centrum, därefter cykeltrafik, kollektivtrafik och biltrafik. På en del gator, till exempel huvudnätet för biltrafik och vid huvudbusshållplatsen kommer prioriteringen att se annorlunda ut för att helheten ska fungera.

Centrums rutnätsplan och kompakta stadskärna ger goda förutsättningar för att utveckla gator och stråk så att de är trygga, säkra och trivsamma för fotgängare att färdas på, dygnet runt, året om. Huvudnäten för gång- och cykel skapar gena och aktiva stråk inom Centrum men också ut till omkringliggande stadsdelar och rekreationsområden. All utformning av trafikmiljön ska utformas så att hälsa och säkerhet förbättras.

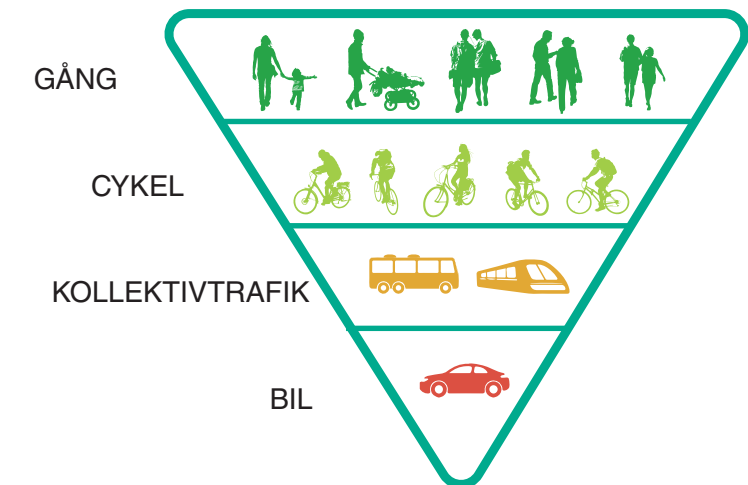
Kollektivtrafiken ska ges goda förutsättningar till effektivisering och utveckling inom Centrum. Smedjegatans befintliga busshållplats ska omvandlas till ett centralt nav för lokalbussar. Ett nytt resecentrum ska byggas i anslutning till järnvägen. Resecentrum ska knyta ihop regional och lokal busstrafik med tågtrafik. Flygplatsen knyts ihop med Resecentrum med en lokal busslinje och i framtiden med Norrbotniabanan. De två noderna för kollektivtrafiken, Smedjegatan och Resecentrum, ska kopplas ihop och samspela.

Det ska vara enkelt att nå Centrum även med bil och det ska finnas goda parkeringsmöjligheter vid infarterna. Biltrafiksystemet ska anpassas efter de hållbara färdmedlens krav på framkomlighet och säkerhet. Prioriteringsordningen för trafikslagen innebär att en del körbanor kan smalnats av eller att

antalet filer för biltrafik minskar och att en del gatu- och markparkeringar ersätts av parkering i p-hus. Parkeringshus ska placeras i närhet till infartslederna för att minska antalet bilar i Centrum. Dessa p-hus ska underlätta för gående och cyklister att med enkelhet ta sig till sin målpunkt inom Centrum.

Bilansvändandet för resor till och från Centrum ska långsiktigt minska i och med att staden blir tätare, avstånden mellan funktioner blir kortare samt att andra trafikslag blir mer effektiva och tillgängliga. Trenden visar att bilresorna till och från Centrum har minskat under de senaste åren trots en växande befolkning. För att fortsätta styra mot denna utveckling måste vi skapa fler lösningar och åtgärder som motiverar fler invånare att förändra sina resvanor genom att göra det enklare att välja ett hållbart färdssätt som att gå, cykla eller resa kollektivt. Luleå kommun arbetar redan idag med medvetna och långsiktiga insatser med beteendepåverkande åtgärder, vilket är ett viktigt komplement till de planerade fysiska åtgärder som har som syfte att främja gång, cykel och kollektivtrafikens konkurrenskraft.

Exempel på beteendepåverkande åtgärder för att öka andelen transporter till fots, med cykel samt kollektivtrafik är att kombinera infrastruktursatsningar med kampanjer, att arbeta med gröna resplaner på större arbetsplatser, anpassade åtgärder för kollektivtrafik till specifika mål eller att ta fram information kring hur byggherrar kan bidra till hållbart resande genom åtgärder på kvartersmark.

Att prioritera gång- och cykeltrafik samt kollektivtrafik före biltrafik är en viktig del i att begränsa klimatpåverkan samt bidra till att skapa en hälsosam och levande stad. Det är viktigt att med både fysiska och beteendepåverkande åtgärder minska onödig genomfartstrafik som inte har sin målpunkt i stadskärnan. En väl utbyggd kollektivtrafik och förbättrade förutsättningar för gång- och cykeltrafik minskar koldioxidutsläppen samt främjar en god hälsa och ett levande stadsliv.

Smarta resor. Foto: Susanne Lindholm

Gående

I Centrum ska fotgängare tillåtas ta mer plats på stadens gator. Att öka antalet gående är miljövänligt, främjar en god folkhälsa och bidrar till ett levande stadsliv.

Det ska vara lätt att röra sig till fots i hela Centrum. Huvudnätet för gångtrafik ska vara enkelt att orientera sig i, med hög tillgänglighet och framkomlighet samt ge goda förbindelser mellan Centrum och omkringliggande stadsdelar. Gator och gångvägar ska utformas för att skapa en trygg och trivsam miljö för fotgängare.

Idag är flera av stråken mellan Centrum och närliggande stadsdelar utsatta för mycket buller och luftföroreningar från biltrafiken. För att få fler människor att gå mellan Centrum och närliggande stadsdelar behöver miljön samt upplevelsen kring dessa entréstråk stärkas för att öka känslan av trygghet och trivsel. Exempelvis ska entréstråken från Bergnäset, Mjölkudden och Malmudden utformas med en välkomnande gestaltning med kreativ belysning, sittplatser, bullerdämpande åtgärder samt träd- och växtplanteringar.

Storgatan är vårt mest levande stadsrum, det viktigaste handelsstråket och en del i huvudgångnätet som binder ihop Centrum i östvästlig riktning. Stråket blir en viktig länk mellan Centrum och ett framtida resecentrum. Sammantaget innebär det att det är väldigt viktigt att Storgatan utformas med hög kvalitet, en välkomnande, trygg och trivsam karaktär och att stråket ger goda förutsättningar för många fotgängare att transportera sig såväl som att vistas på platsen. Storgatans östliga del ska ledas under järnvägen och fortsätta fram till Skurholmsfjärden med ett avslut som kan motsvara Residenset som fond i andra änden av Storgatan. Passagen som skapas under järnvägen ska vara tydlig, ljus och luftig med uppgångar till spåren och med entré till stationsbyggnaden. Passagen ska vara enbart för gående och cyklister.

Gående på Floras kulle. Foto: Henric Nilsson

Smedjegatan ska på motsvarande sätt vara en central nord-sydlig länk som binder ihop Norra och Södra hamn för fotgängare. Gaturummets utformning ska spegla funktionen som handelsstråk, levande stadsrum och länk mellan hamnarna. Även Nygatan får en förstärkt roll som gångstråk mellan hamnarna, med mer grönska, mer aktiva fasader och färre markparkeringar för att ge mer utrymme för trottoarer.

Det ska bli enklare och säkrare för gångtrafikanter att passera Södra Hamnleden respektive Skeppsbrogatan för att nå Norra eller Södra Hamn. Innan en ombyggnation sker behöver gaturummets utformning utredas så att tillräckligt god framkomlighet för kollektivtrafik och biltrafik kan uppnås samtidigt som fotgängare och cyklister får mer utrymme och bättre tillgänglighet. Utformningen av gaturummet ska också ge mer plats för träd och grönska. För Södra Hamnleden har en utredning redan påbörjats, men inga beslut om ombyggnation är tagna.

Skomakargatan utvecklas som gångstråk till Norra utvecklingsområdet, vilket också ökar tillgängligheten kring Luleås evenemangsstråk. Gatan har idag bitvis karaktär av bakgata. Gångstråket ska omvandlas till ett gångstråk med hög kvalitet och ta fasta på kultur och konst i sin gestaltning. Utformningen ska mildra barriäreffekterna för fotgängare vid Skeppsbrogatan, Magasinsgatan och Gammelstadsvägen.

Rekreatiionsstråk

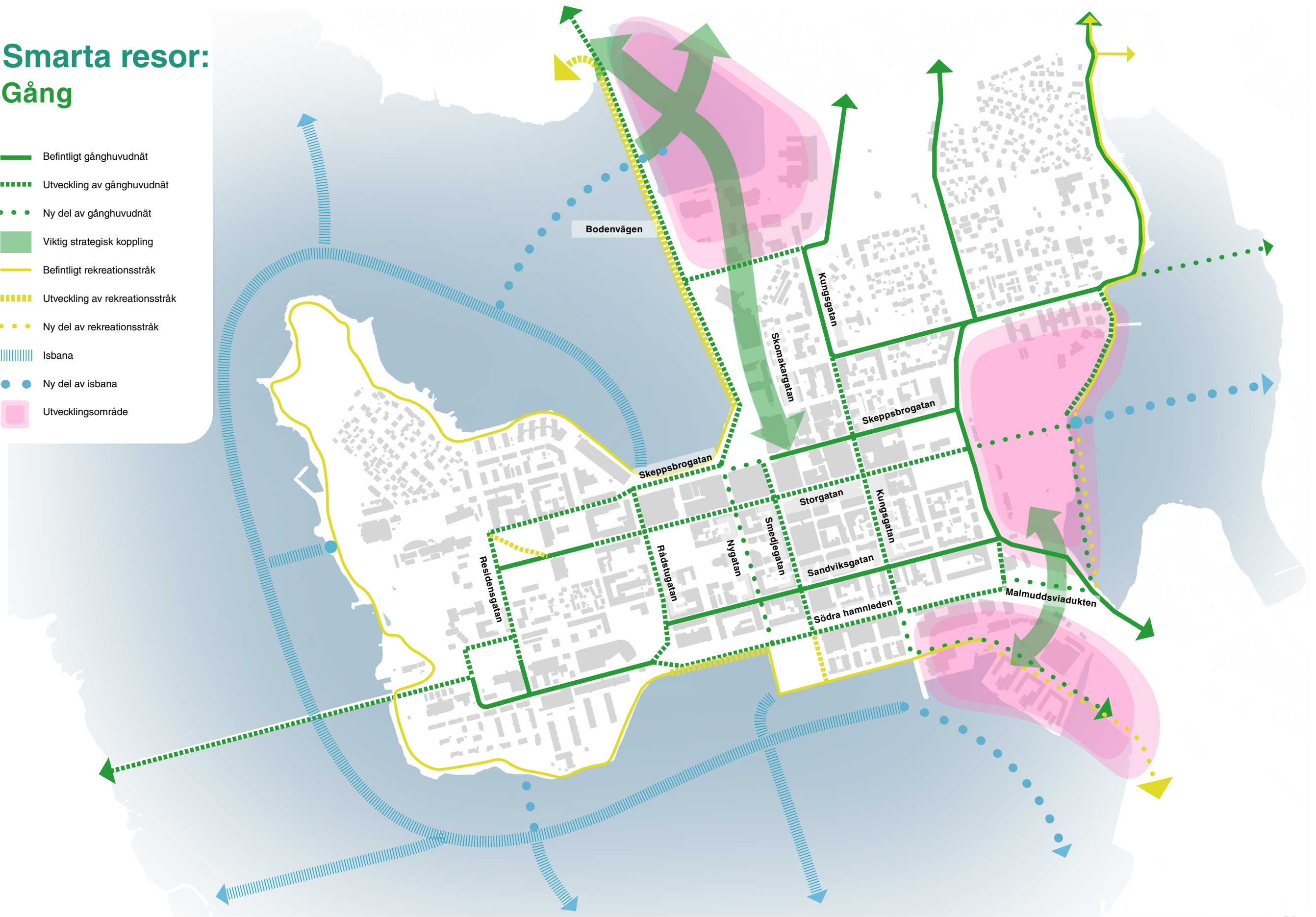
Det är viktigt att det i Centrum även finns gångstråk för rekreation. Idag finns ett promenadstråk längs med stranden som skapar en förbindelse från Mjölkudden, via Norra Hamn, runt Gultzaudden mot Södra Hamn och vidare mot Svartöstad. Strandstråket ska utvecklas genom att fler platser för sommar- och vinteraktiviteter skapas längs med stråket.

En del av Hälsans stig, gångstråket runt Skurholmsfjärden, ligger i Centrum. Hälsans stig följer stranden runt fjärden, men viker av och gör en omväg väster om järnvägsstationen och bangården. När Östra Stranden byggs ska stråket kompletteras och ett promenadstråk längs stranden ska anläggas.

Även vintertid ska gående prioriteras och ha möjlighet att med god tillgänglighet färdas mellan stadens målpunkter. Det är viktigt att gatans utformning stimulerar till ett aktivt liv utomhus de perioder då vi har kyla, mörker och snö. Isbanan som anläggs under vintern är framförallt en viktig del av Centrums rekreatiionsutbud, men den utgör också en del av vägnätet för fotgängare vintertid och ger gena förbindelser till andra delar av staden. Nya anslutningar för angöring till isbanan kan förbättra tillgängligheten. Möjligheten att tillskapa en isväg för fotgängare över Skurholmsfjärden, i Storgatans förlängning och över till Skurholmen, bör utredas.

Smarta resor: Gång

- Befintligt gånghuvudnät
- Utveckling av gånghuvudnät
- Ny del av gånghuvudnät
- Viktig strategisk koppling
- Befintligt rekreativstråk
- Utveckling av rekreativstråk
- Ny del av rekreativstråk
- Isbana
- Ny del av isbana
- Utvecklingsområde

Cyklister

Luleå kommun arbetar för att öka andelen resor med cykel, inom Centrum såväl som till och från andra stadsdelar. För att uppnå det är det viktigt att jobba med cykelvägnätet, med cykelparkeringar och med att ge en positiv bild av cyklingen. Elcyklar, lastcyklar och andra nya typer av cyklar kommer tillsammans med ett ökande antal cyklister att ställa nya krav på utrymme och utformning av cykelinfrastrukturen framöver.

Det ska vara enkelt att cykla i hela Centrum. För att få fler att cykla och för att fler ska välja att cykla längre sträckor är det viktigt att vi har ett sammanhängande nät av cykelbanor med god framkomlighet, alltså ett huvudnät för cykel. Huvudnätet ska vara separerat från både biltrafik och fotgängare och det ska erbjuda smidiga genomfarter av hög kvalitet genom stadshalvön. Hög kvalitet betyder att det ska vara jämn beläggning, väl skyltat, fritt från hinder och tillräckligt brett. Utformning och materialval ska bidra till att cykelbanan är lätta att särskilja och känna igen. Hög kvalitet kan också betyda att gatukaraktären är trevlig med grönska och med vackra utblickar. Längs huvudnätet för cykel ska det vara enkelt och säkert att korsa gator med biltrafik.

Det behöver bli enklare att ta sig igenom Centrum som cyklist. Centrum har goda cykelförbindelser med de omgivande stadsdelarna, däremot saknas viktiga länkar för att ta sig in i och genom Centrum. Några av de befintliga cykelbanorna behöver förstärkas genom exempelvis tydlig skyltning och genom att säkra korsningspassager anordnas. Vid ombyggnad av gator som ingår i huvudcykelnätet ska både kvaliteten och bredden på cykelbanan ökas om det behövs.

Cykling över Bergnälsbron. Foto: Simon Eliasson

I öst-västlig riktning genom Centrum kommer Skeppsbrogatan, Sandviksgatan och Södra Hamnleden/Västra Varvsgatan att utgöra delar av huvudcykelnätet. Det innebär att Skeppsbrogatan behöver kompletteras med cykelbana från Smedjegatan och västerut, så att befintligt cykelstråk som går söder om Skeppsbrogatan löper hela vägen bort till Rådstugatan. Vid korsningen Skeppsbrogatan/Rådstugatan behöver passagerna för både gående och cyklister ses över för att hitta enkla och säkra korsningsmöjligheter. Även Södra Hamnleden behöver kompletteras i östra änden och få en bra anslutning mot Malmuddsviadukten såväl som en framtida anslutning till Östra stranden.

I nord-sydlig riktning ska Residensgatan, Rådstugatan, Kungsgatan och Prästgatan utgöra delar av huvudvägnätet. Både Residensgatan och Kungsgatan får en ny gatusektion för att bereda plats för cykelbana. Cykelbanan längs med Rådstugatan behöver breddas och längs Prästgatan behöver gång och cykeltrafik separeras.

Det mest centrala stråket i Centrum, Storgatan, finns bara delvis med i huvudcykelnätet. Storgatan är en viktig målpunkt som navet för handel och mötesplatser i Centrum. Här prioriteras fotgängare och därför har vi inte möjlighet att låta cyklister färdas snabbt på Storgatan, däremot kan färd i gångtempo tillåtas.

Det är självklart att nya bebyggelseområden i Centrum ska ha goda cykelförbindelser. Det nya stråket längs Kungsgatan ska ledas vidare utmed Småbåtsgatan bort mot Svartöstan. Östra Stranden och Resecentrum kommer att länkas till huvudnätet genom en förlängning av stråket längs Storgatan, genom en ny cykelbana längs med Skurholmsfjärden samt genom bron till Malmudden. Dagens bro kommer att ersättas med ny när järnvägsområdet byggs om. Norra utvecklingsområdet bör få förbindelser både mot Mjölkuddsbanken, mot Gammelstadsvägen och mot Kungsgatan.

För att förkorta restiden mellan stadsdelarna och göra cykel till ett mer attraktivt val bör en gång- och cykelbro anläggas över Skurholmsfjärden, mellan Östermalm och Kronbacksvägens förlängning.

Utöver huvudnätet för cykel finns det cykelbanor och gator som ingår i lokalnätet. När andra gator i Centrum, som inte ingår i huvudnätet för cykel, byggs om är det viktigt att se över om åtgärder som kan förenkla cykling kan vidtas. Det kan exempelvis vara kantstenar som fasas av, hur gatan regleras och skyltas eller vilken markbeläggning som används.

Luleå kommun har en **Cykelplan** med tydliga mål och vilka åtgärder som ska genomföras för att nå dessa. Avsikten är att kraftigt öka andelen resor med cykel. Dokumentet finns att läsa på kommunens hemsida.

Cykelparkering

Som en del av cykelinfrastrukturen behövs större allmänna cykelparkeringar i anslutning till huvudcykelnätet. Cykelparkeringarna ska vara väderskyddade, ge möjlighet att låsa fast cykeln och vara dimensionerade för att rymma såväl klassiska cyklar som lastcyklar och cykelkärror. Det är lika viktigt att de är utformade och placerade för att skapa en trygg miljö. Lämpliga platser är i närheten av stora målpunkter som Storgatan, Resecentrum, Trekanten och Södra Hamn samt i kommunala parkeringshus som Karpen och Kulturens hus.

Vid nybyggnad av bostäder och arbetsplatser är det viktigt att se till att det iordningsställs tillräckligt många parkeringsplatser även för cykel. I kommunens parkeringsnorm finns cykelparkeringstal att följa. Kommunen ska agera förebildligt i anordnandet av parkeringsplatser för cykel vid kommunala fastigheter där också kommunal verksamhet bedrivs.

Cykelparkering behövs även vintertid, då är både väderskydd och snöröjning särskilt viktigt. Under barmarksperioden är dock parkeringsbehovet större och kan delvis uppfyllas med mobila cykelställ som ställs ut där behovet är som störst. Mobila cykelställ kan sedan användas vintertid där snöröjning är möjlig samt för att utöka antalet platser i parkeringshus.

Vintercykling

Vintercyklingen har ökat de senaste åren. För att möjliggöra cykling under vintermånaderna är det viktigt att snöröjningen är god samt att cykeltrafik prioriteras. Under vintern kan även isbanan användas som en del i cykelvägnätet. För att det ska fungera är det viktigt att göra anslutningspunkterna till fastlandet så cykelvänliga som möjligt. Eftersom olika markbeläggningar samt markeringar och symboler målade på cykelbanan inte syns vintertid är det viktigt att det finns tydlig skyltning för vad som gäller för fotgängare och cyklister. Detta är extra viktigt i Centrum då det är en målpunkt för många.

Illustrationen visar hur ett cykelgarage kan se ut.

Vintercykling. Foto: Susanne Lindholm

Smarta resor: Cykel

- Befintligt huvudcykelstråk
- Viktig strategisk koppling
- Ny del av huvudcykelstråk
- Utveckling av huvudcykelstråk
- Cykel parkeringsgarage
- Utvecklingsområde

0 200 400
Meter

Kollektivtrafik på Smedjegatan. Foto: Henric Nilsson

Illustrationen visar ett av flera möjliga scenarion hur Smedjegatan kan utvecklas för mer liv och rörelse samt att öka tillgängligheten för att resa kollektivt.

Kollektivtrafik

I Luleå ska andelen lokala resor med kollektivtrafik öka kraftigt för att möta transportbehovet från en ökande befolkning. Luleå lokaltrafik har ett väl fungerande system som bidragit till mycket positiva värdeomdömen från resenärerna. En omfördelning av resor från bil till kollektivtrafik leder till lägre energiförbrukning och lägre koldioxidutsläpp per resa. Kollektivtrafiken är en nyckel för att minska andelen biltrafik eftersom det är ett färdmedel med hög transportkapacitet. Luleå kommun har som mål att minska koldioxidutsläppen med 60 % till 2030. Transporter står för en stor del av utsläppen. En ökad kollektivtrafik som drivs med icke-fossila bränslen ska bidra till att minska utsläppen.

De senaste årens satsningar på kollektivtrafiken med tätare busstrafik och nya linjer har medfört att lokala bussresor ökat med över 40 % sedan 2006. Centrum är den största målpunkten och på huvudhållplatsen på Smedjegatan har antalet påstigande ökat med 90 % under samma tid. De senaste åren har kollektivtrafikresorna ökat med 2 % per år.

Smedjegatan är navet för Luleås lokala busstrafik. För att busstrafiken ska kunna öka ytterligare krävs högre kapacitet och fler hållplatslägen. Även Länstrafiken angör Smedjegatan och har behov av hållplatser nära lokaltrafiken för att underlätta för byten. På Smedjegatan ska busstrafiken prioriteras och ges möjlighet att öka sin kapacitet genom bland annat fler hållplatslägen.

Nya hållplatslägen för Länstrafiken ska förläggas på Smedjegatan i höjd med Kulturens hus vilket frigör kapacitet för lokaltrafiken och samtidigt tillgodoser smidiga byten mellan läns- och lokalbusstrafik. För att attrahera fler människor att välja kollektivtrafik som transportmedel framför bil behövs god tillgänglighet till viktiga målpunkter och omsorgsfull utformning av hållplatser.

Busshållplatser ska ha god tillgänglighet för bussar och god tillgänglighet för alla resenärer samt tydlig information och skyltning för resenärerna. Hållplatsen bör också vara väderskyddad och ha nära till cykelparkering. För att stärka kollektivtrafikens konkurrenskraft ska förändringar av linjenät och turtäthet ses över kontinuerligt. Detta arbete sker i samråd med operatörerna för lokal och regional kollektivtrafik.

Skärgårdstrafik

Under sommaren utgår tur- och kryssningsbåtar från Södra och Norra hamnen. Turbåttrafiken angör de största och populäraste öarna i Luleå skärgård.

Skärgårdstrafik. Foto: Susanne Lindholm

Järnväg

Järnvägen förbinder Luleå med Boden och vidare norrut och söderut. Den spelar stor roll för både gods- och persontrafik till kommunen. Pendeltågstrafik mellan Boden och Luleå infördes 2019. 2021 förlängs tågtrafik från Luleå till Kalix och Haparanda.

Norrbotniabanan

Norrbotniabanan är en ny kustnära järnväg som planeras mellan Umeå och Luleå och förväntas skapa såväl ökad kapacitet, ett mer tillförlitligt järnvägssystem och kortare restider som förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling, ökad konkurrenskraft för näringslivet och en positiv regional utveckling.

För sträckan mellan Skellefteå och Luleå har flera järnvägsutredningar gjorts, men Trafikverket har ännu inte fått i uppdrag av Regeringen att påbörja arbetet med att ta fram Järnvägsplaner. Trafikverket svarar för hela planeringen och fastställandet av järnvägsplanen och är huvudman för bygget av Norrbotniabanan. Det finns två alternativ för hur Norrbotniabanan ska angöra Luleå, där Luleå kommun förordar det östliga alternativet som leds från Alvik, via Luleå flygplats vidare över Hamnholmen och sydöstra delen av Gräsälvfjärden på bro innan den når SSAB-kajen på Svartön. Från kajen kommer spåren att gå i markplan genom Centrums östra del till det planerade resecentrumet Luleå C.

Inom det område som har reserverats för Norrbotniabanan finns befintlig bebyggelse. Bebyggelsen inom korridoren kan förändras i enlighet med befintliga detaljplaner. Ny bebyggelse eller anläggningar kan vara möjligt inom korridoren men förfrågningar ska samverkas med Trafikverket och bedömas restriktivt innan Norrbotniabanans sträckning är avgjord och järnvägsplanen är antagen.

Tåg. Foto: Luleå kommun

Illustrationen visar hur ett nytt Resecentrum kan se ut.

Resecentrum

Ett nytt resecentrum ska byggas i anslutning till järnvägen. Resecentrum ska knyta ihop regional och lokal busstrafik med tågtrafik. Via en lokal busslinje, och i framtiden via Norrbotniabanan, kopplas även flygplatsen ihop med resecentrum. Resecentrum och Smedjegatan, som är nav för den lokala busstrafiken, knyts ihop både med busslinjer och med gångväg som är trygg, trevlig och enkel att följa.

Ett nytt resecentrum har stor betydelse för att öka kollektivresandet i Luleå. Resecentrumet ska tillgodose resenärernas behov av handel och service samtidigt som resenärsflödet ger underlag till kommersiell verksamhet och samhällsservice. Resecentrum ska utgöra en integrerad del i stadslivet i östra delen av Centrum och samtidigt vara en trevlig och bekväm bytespunkt. Här ska alla trafikslag mötas - tåg, buss, cykel, gående och bil för ett effektivt resande med smidiga byten mellan olika färd sätt.

Illustrationen visar ett av flera möjliga scenarion hur ett nytt Resecentrum och utveckling av kvarteret Loet kan se ut.

Resecentrum ska inrymma funktioner för integrerad handel, service kopplad till resande, bussterminal, väderskyddade cykelparkeringar, parkeringshus för bil samt angöringsytor inklusive taxi och handikapparkeringar för på- och avstigning nära entrén till resecentrumet.

Den gamla järnvägsstationen ska finnas kvar och nyttjas som del av resecentrum eller få en ny användning.

Planering för utveckling av resecentrum och bangård har påbörjats i samarbete mellan kommunen och Trafikverket. Luleå kommun och Trafikverket undertecknade år 2017 en avsiktsförklaring som fördelar kostnader och ansvar för detta. Trafikverket ska bygga om bangården och flytta tekniska anläggningar och i samband med detta kommer sträckningen för järnvägsspåren att rätas ut och hela

spårområdet att höjas upp. Som en följd kommer också bron med gång- och cykeltrafik att rivas och ersättas. Byggnation av resecentrum är beroende av ombyggnationen av bangård och spårområde. Utvecklingsområdet Östra stranden kan inte heller exploateras innan Trafikverket har byggt om bangården.

Angöring regionalbussar och lokalbussar

Länstrafiken ska angöra i eller i anslutning till resecentrum. Angöring ska vara möjlig från två håll. Busslinjerna ska ha fasta hållplatslägen. Bussgodsterminal ska finnas nära hållplatserna. Utformningen ska vara trafiksäker och tydligt visa att platsen är till endast för bussar.

Lokaltrafiken ska ledas längs Prästgatan. Det ska finnas utrymme att angöra med samtliga linjer.

Smarta resor: Kollektivtrafik

- Angöring turbåt
- ▶▶ Turbåtstrafik
- Befintligt huvudnät för buss
- ▤▤▤▤ Förbättrad tillgänglighet för buss
- B Ny busshållplats
- NAV Centrumnav: Smedjegatan
- RC Nytt Resecentrum
- Norrbotniabanan
- Utvecklingsområde

Biltrafik

Biltrafiken är en viktig del av infrastrukturen till och från Centrum. Det ska finnas god tillgänglighet med bil att angöra Centrum och det ska finnas goda parkeringsmöjligheter.

Kommunen har en tydlig målsättning att med hjälp av bättre kollektivtrafik och utbyggnad av gång- och cykelvägnätet bidra till ett trafiksystem med mindre negativ påverkan på klimat, luft och buller. För att uppnå det kommer biltrafiken att få minskade ytor. Det innebär att vissa gator kommer att smalnas av eller få färre filer och en del gatuparkeringar och markparkeringar kommer att ersättas av parkering i p-hus.

De gator som pekas ut i översiktsplanen som huvudnät för biltrafik är Bodenbanken-Namnlösa gatan-Skeppsbrogatan-Rådstugatan-Sandviksgatan samt Bergnäsbron-Sandviksgatan-Södra Hamnleden. Det stämmer också väl överens med hur genomfartstrafiken fördelar sig i Centrum idag. Hälften av trafiken i Centrum är just genomfartstrafik. Luleå ligger vackert på ömse sidor om Luleälven med Centrum på en halvö. Utöver det natursköna läget medför det ett behov av broar för trafiken från den ena sidan till den andra. Idag finns två brolägg, för gamla och nya E4 vid Gäddvik/Karlsvik, och Bergnäsbron mellan Bergnäset och Centrum.

Det är inte möjligt att hänvisa all genomfartstrafik genom Centrum till andra vägar eftersom alternativet över Gäddvik kan medföra en avsevärd omväg. I största möjliga mån ska genomfartstrafik med bil ändå styras bort från Centrum genom vägvisning och framkomlighetsåtgärder. I den kommunövergripande översiktsplanen föreslås ytterligare en bro för fordonstrafik söder om Centrum - Söderleden. Söderleden ska förbinda E4 med flygplatsen och sedan följa samma sträckning som Norrbotniabanan över älven för att minska transporter genom Centrum. För den

biltrafik som har Centrum som mål är det viktigt att minimera så kallad söktrafik, bilister som letar efter en parkeringsplats. Genom att förlägga större parkeringshus vid infarterna till Centrum kan denna reduceras.

Biltrafiken har flera negativa konsekvenser i form av koldioxidutsläpp, påverkan på luftkvaliteten och buller. Biltrafiken är dessutom ytkrävande. Det behövs därför en balans mellan att ta tillvara de fördelar bilen står för i form av snabba transporter och samtidigt skapa en levande stadsmiljö för människor, attraktiva parker och torg, en god boendemiljö samt goda möjligheter att gå, cykla och åka buss.

Fordonsflottan förutspås i framtiden bli alltmer elektrifierad och automatiserad och digitaliseringen kommer att möjliggöra nya tjänster för fordonens användning. Förändringarna kan leda till minskade emissioner och högre trafiksäkerhet. Hur fort förändringarna kommer att ske samt den fulla konsekvensen av dessa är svår att förutsäga. Trafikanalys (statlig förvaltningsmyndighet med ansvar att analysera och utvärdera åtgärder inom transportpolitiken) bedömer att personbilstrafiken kommer att öka på kort sikt men troligen minska på lång sikt.

När Luleå växer kommer också trafikrörelserna att öka. Luleå kommun har som mål att trafikökningen i huvudsak ska bestå av gång-, cykel- och kollektivtrafik. Genomfartstrafiken med bil genom Centrum förväntas inte öka i någon större utsträckning eftersom nya bebyggelseområden för bostäder respektive verksamheter i huvudsak är förlagda på östra sidan om älven. Biltrafiken till och från Centrum har mätts sedan 2001 och visar en svagt minskande trend. Under samma tid har befolkningen ökat från 72 000 till 78 000 kommuninvånare.

Trafiksystemet för bilar är idag i vissa delar överdimensionerat. Köbildning uppstår normalt på ett fåtal platser under den 20-minutersperiod när

Biltrafik. Foto: Susanne Lindholm

biltrafiken är som mest intensiv på morgonen samt på eftermiddagen. Den periodvisa köbildningen skapar irritation. Ändå är det inte eftersträvanvärt att dimensionera trafiksystemet efter den mest trafikintensiva tiden.

Södra hamnleden och Skeppsbrogatan vid Norra hamn upplevs idag som barriärer som försvårar åtkomst till vattnet för fotgängare och andra oskyddade trafikanter. Även andra gator med mycket trafik blir barriärer för besökare i centrum. För att minska barriäreffekten måste utformningen av gatan, passagen över gatan och miljön på ömse sidor om gatan visa att det är enkelt och säkert att passera samt ge en upplevelse av att båda sidorna hänger ihop. De mest effektiva verktygen för att minska barriäreffekten är dock att sänka hastigheten och minska trafikflödet. Både på Södra Hamnplan och i Norra hamn finns viktiga målpunkter för besökare och det är därför viktigt att minska trafikledningens barriäreffekt.

Gator är en del av trafiksystemet men de är också en allmän plats och utgör en stor del av stadsmiljön. Det är viktigt att stadsgatornas utformning, med trädplanteringar, trottoarer, körbana och belysning, bidrar till en attraktiv stadsmiljö. Gatans utformning styr också i viss mån beteendet hos trafikanterna. All utformning av trafikmiljön ska utföras så att hälsa och säkerhet förbättras.

Med målsättningen att skapa ett yteffektivt och stadsmässigt gatunät som samtidigt förbättrar för gående och cyklister, stärker kollektivtrafiken och minskar biltrafikens barriäreffekter har olika trafikscenarier studerats. Dessa har analyserats avseende hur förändringar i trafiksystemet skulle påverka trafiken i sin helhet och hur det i sin tur påverkar buller och luftkvalitet. Analyserna indikerar bland annat att antalet körfält på Södra Hamnleden skulle kunna minskas från fyra till två utan stor inverkan på buss- och biltrafikens framkomlighet. Till dessa behöver dock busskörfält finnas på

delar av sträckan. Det skulle ge goda möjligheter att minska barriäreffekten, att omvandla stora asfaltytor till gångstråk och bra cykelbanor, att korta av gångtunneln i korsningen Rådstugatan/Södra Hamnleden och att anordna säkra gångpassager vid Nygatan och Kyrkogatan. Det skulle kanske också vara möjligt att öppna Nygatan och/eller Kyrkogatan mot Södra Hamnleden.

Bergnäsbron

Bergnäsbron utgör en storslagen entré till staden söderifrån. Brons bågformade utformning är ett landmärke och en platsmarkör för att orientera sig i staden. Bergnäsbron har genom sin konstruktion ett högt teknikhistoriskt värde och är också den längsta bron i Norrbotten. Bron är öppningsbar och den segelfria höjden vid stängd bro är 7,3 meter. Bergnäsbron är upptagen i Trafikverkets nationella plan för bevarandevärda broar och i "Våra broar - en kulturskatt".

Den tekniska livslängden för bron närmar sig slutet vilket innebär att underhållet av konstruktionen är kostsamt. Trafikverket har inlett ett arbete för att ersätta Bergnäsbron med en ny bro som sannolikt kommer att vara på plats inom 15 - 20 år. Kommunens mål är att en ny Bergnäsbro ska ha samma funktion som idag, utformas med ett högt arkitektoniskt värde och fortsättningsvis utgöra ett landmärke. Utformningen av Bergnäsbron ska också möjliggöra en anpassning mot framtida behov och trafikflöden. Trafiksäkerheten och framkomligheten för gående, cyklister och kollektivtrafik ska prioriteras. Utrymme för gång- och cykeltrafik ska finnas på båda sidor om bron och standarden ska vara högre än dagens.

Skridskoåkare under Bergnäsbron. Foto: Luleå kommun

Parkering. Foto: Henric Nilsson

Bilparkering

Planering för parkering ska medverka till hållbara transporter samt ett resurssnålt och effektivt transportsystem. Parkeringsplatser för bilar ska i första hand förläggas under marknivå eller i parkeringshus.

Kommunala parkeringshus ska, förutom plats för bilparkeringar, ge tillgång till olika hållbara transportlösningar och delade tjänster som pooler för olika slag, t ex bilpool, cykelpool och andra eldrivande transportmedel.

Parkering i Centrum består av flera olika delar - parkering för besökare, arbetsplatsparkering och boendeparkering.

För att ge goda förutsättningar för mötesplatser, handel och andra besöksmål i Centrum är det viktigt att det är enkelt att hitta en parkeringsplats för besökare samt att parkeringen ligger inom rimligt gångavstånd från service, handel och mötesplatser.

Det finns idag drygt 3000 allmänna parkeringsplatser för besökare i Centrum. Ungefär 60% av platserna finns som markparkering eller på gatumark och resten i parkeringshus. Regelbundna räkningar visar att maxbeläggningen uppgår till 70% av platserna (2017). Det finns alltså alltid minst 900 lediga parkeringsplatser i Centrum, flest lediga platser finns i södra delen av Centrum. Beläggningen har ökat sedan mätningarna påbörjades 2002, trots att biltrafiken inte har ökat och parkeringsplatserna är lika många.

Det finns tillräckligt många parkeringsplatser i Centrum. Däremot finns anledning att fortsätta jobba med bland annat taxan och med vägvisning för att det ska vara enkelt att hitta en ledig plats. För att hålla nere söktrafiken är det viktigt att det finns goda möjligheter till parkering vid infarterna till Centrum samt att det finns ett effektivt trafikledningssystem. Mest biltrafik kommer via Bodenvägen, vilket gör att behovet av parkering är störst i det området.

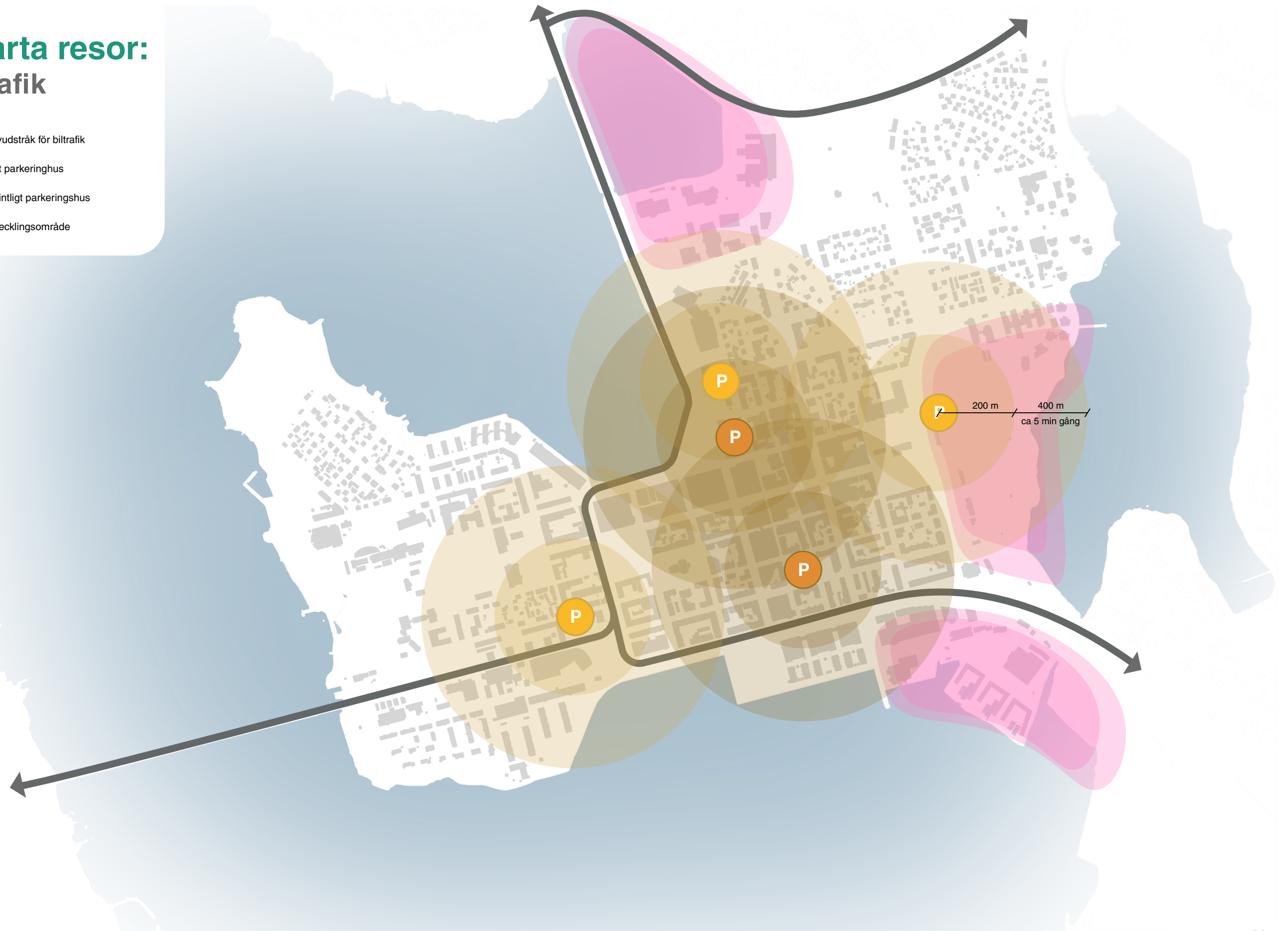
Parkeringsplats med laddningstation. Foto: Shutterstock

De kommunala parkeringsplatserna på gatumark har högst prissättning i de mest centrala delarna, för att de ska vara tillgängliga för besökare och inte nyttjas som arbetsplats- eller boendeparkering. Vid nybyggnads- eller ombyggnadsprojekt ansvarar fastighetsägaren för att anordna parkering. Kommunen har en parkeringsnorm för både bil och cykel som ska följas.

I mån av tillgång erbjuder kommunen friköp där fastighetsägare ges möjlighet att lösa parkeringsbehov i kommunens parkeringsanläggningar. Det gäller alltså om det finns ledig kapacitet i kommunens anläggningar. Det finns också möjlighet att få en reduktion av parkeringsnormen i utbyte mot att fastighetsägaren genomför åtgärder som bidrar till ett förändrat resebeteende och mer hållbart resande.

Smarta resor: Biltrafik

- Huvudstråk för biltrafik
- Nytt parkeringhus
- Befintligt parkeringshus
- Utvecklingsområde

0 200 400
Meter

Godstrafik

Godstransporter ska ha god framkomlighet på huvudvägnätet. I Centrum och på lokalgator ska godstransporternas framkomlighet anpassa sig till gatumiljön. Samlastning och samleveranser av gods uppmuntras.

Godstrafik innefattar bland annat varudistribution, avfallstransporter, bygg- och anläggningstransporter samt tanktransporter. Det kan också vara järnvägstrafik, hamntrafik och flygfrakt. Transporter kan ske med stora lastbilar men också med mindre eld - rivna fordon och med lastcyklar. Centrum är stadens främsta område för shopping vilket medför varuleveranser till butikerna. Arbetsplatser och bostäder har också behov av regelbundna transporter bland annat av avfall.

Utmaningen med godstrafik i Centrum ligger i att få till säker lastning och lossning i en miljö där vi samtidigt eftersträvar ett levande stadsliv och gaturum där människor får ta större plats. Samtidigt är godstrafiken i form av bl.a. varuleveranser en viktig del i ett attraktivt Centrum.

På Storgatan, där varutransporter sker på gågatan, har motorfordonstrafik begränsats till de tidiga morgontimmarna (6-10) för att öka säkerheten.

Farligt gods beskrivs i kapitlet *Planera för säkerhet*.

Riktlinjer: Smarta resor

- Centrum ska prioritera trafikslagen enligt följande ordning: fotgängare, cyklister, kollektivtrafik, biltrafik. (SBN)

- Snöröjning ska prioritera framkomlighet för kollektivtrafik, gångtrafik och cykeltrafik. (SBN)

- Uteserveringar, gatupratare och liknande platsmarkörer tillåts enbart där god tillgänglighet och framkomlighet kan bibehållas. (SBN)

- På övergångsställen som går över fyra körfält ska oskyddade trafikanter säkerhet höjas. (SBN)

- Arbeta långsiktigt för att förändra resvanor genom beteendepåverkande åtgärder och öka medvetenheten om hållbart resande. (SBN)

- Trottoarer ska finnas på båda sidor på alla gator. Bredden på trottoarerna anpassas så att god tillgänglighet samt trygghet uppnås. (SBN)

- När gator byggs om ska gaturummet disponeras så att mer utrymme ges åt gående och cyklister och kvaliteten såväl som trafiksäkerheten ska förbättras. (SBN)

- Gaturummen ska utformas med hänsyn till fotgängare för att skapa en attraktiv och aktiv stadsmiljö.

- Längs huvudvägnätet för bil ska oskyddade trafikanter separeras från biltrafik. Gående och cyklister ska enkelt kunna färdas parallellt med och korsa dessa gator. (SBN)

- Huvudvägnätet för cykel ska ha god framkomlighet och separeras från biltrafik och fotgängare. Det ska finnas gena genomfarter av hög kvalitet genom stadshalvön. Huvudvägnätet ska ansluta till omgivande stadsdelar och till nya bebyggelseområden i och omkring Centrum. Längs med huvudvägnätet ska det vara enkelt och säkert att korsa gator. (SBN)

- När gator i Centrum byggs om ska åtgärder som förenklar cykling övervägas. (SBN)

- Väldimensionerade och väderskyddade cykelparkeringar ska finnas i anslutning till huvudvägnätet för cykel och nära stora målpunkter som Storgatan, Resecentrum, Trekanten, Södra Hamn samt kommunala parkeringshus. (SBN)

- Vid nybyggnad av bostäder och arbetsplatser ska tillses att tillräckligt antal cykelparkeringar anordnas. Parkerings - norm för cykel ska följas. (SBN)

- Tåtortstrafiken ska senast 2030 ha en fordons flotta för Luleå lokaltrafik som till 100 % kan drivas med icke fossila bränslen. (KS)

- Huvudvägnätet för kollektivtrafik ska med hänsyn till stadsbild och trafiksäkerhet dimensioneras och utformas så att framkomligheten för buss inte onödigtvis begränsas. (SBN)

- Hållplatsen på Smedjegatan ska byggas ut för att öka busstrafikens kapacitet. (SBN)

- Trafikledernas barriäreffekter för fotgängare och cyklister som vill nå Södra och Norra hamn ska minska. (SBN)

- Godstransporter ska anpassas för en levande stadsmiljö. (SBN)

- Gods och varutransporter ska i största möjliga mån styras till kvällstid och tidig morgon. (SBN)

- En utredning av godstrafiken i Centrum ska genomföras. (SBN)

- Parkeringshus för bil och cykel ska byggas vid infarterna till Centrum. (SBN)

- Friköp av parkering erbjuds under förutsättning att det finns parkeringsplatser att hänvisa till. (SBN)

- Gröna parkeringsköp i Centrum ska uppmuntras. (KS)

- Trafikledningssystemet för att hitta en ledig parkerings - plats ska utvecklas. (SBN)

3.9 Hålla energin

Hållbarhetsbedömning

Om hela utvecklingsplanen genomförs ger det:

- + Ökad produktion av förnybar el
- + Bättre förutsättningar för luleåborna att ta ett större miljöansvar

Förnybar energi och god resurshantering är viktiga delar i omställningen till ett mer hållbart samhälle. Infrastruktur i form av laddstationer såväl som återvinningsstationer ska göra det lätt att göra rätt.

Solpaneler på tak. Foto: Shutterstock

Energi

Byggandet har stor betydelse för kommunens klimatmål. Bebyggelsens energianvändning behöver minska, både i samband med byggnationen och i driftsskedet. De val som görs i byggprojektets tidigaste skede kan ha stor påverkan på energianvändningen i ett större perspektiv. Byggnaders lokalisering och relation till varandra, val av hustyp och formen på byggnaden är grundläggande faktorer som påverkar energiförbrukningen.

Vid stadsutveckling i Centrum ska möjligheten till lokal och förnybar energiproduktion främjas. Satsningar på energieffektivisering av den befintliga bebyggelsen är viktiga för att sänka energiförbrukningen.

Längs Norrbottenskusten finns goda förutsättningar för elproduktion med solceller. Solenergipotentialen bör tas till vara såväl vid ny bebyggelse som för befintliga byggnader och stadsbyggnadselement. Tekniska lösningar för energilagring samt teknik för solceller behöver ges utrymme och integreras i den gestaltade stadsmiljön.

Energibesparande åtgärder och anläggningar för energiproduktion på äldre byggnader ska utföras med utgångspunkt i husens arkitektoniska och kulturhistoriska värden.

Centrums värme- och varmvattenbehov täcks i huvudsak av det lokala fjärrvärmesystemet som tillvaratar överskottsvärme från SSABs stålproduktion vilket är hållbart både ur miljö- och ekonomisk synpunkt. Vid stadsutveckling finns goda möjligheter för nya byggnader att ansluta till det lokala fjärrvärmesystemet. I Centrum utvinns även fjärrkyla från älven vilket ger en möjlighet att försörja fastigheter med kyla för komfort- eller processbehov.

Hålla energin. Foto: Shutterstock

För trygghetsboenden, omsorgsboenden och förskolor är det extra viktigt att både inomhus och utomhusmiljön erbjuder skydd från höga temperaturer. Det kan anordnas både genom kylsystem och genom utformning och byggnadstekniska lösningar. Fordonsflottan förändras och går mot mer förnyelsebara bränslen. I allmänna parkeringshus ska det finnas laddplatser för el- och hybridbilar. För bussar bör det vid anläggandet av hållplatser utredas om de bör kombineras med möjlighet till laddning.

För omställningen till ett hållbart samhälle är det viktigt med en robust energi-infrastruktur med tillräcklig kapacitet och utbyggnadsmöjligheter. Nya nätstationer kan behövas även i befintlig stadsstruktur för att möjliggöra ökad elanvändning.

Riktlinjer: Hålla energin

- Förutsättningarna för elproduktion på hustak eller fasader ska kartläggas. Fastighetsägare med goda möjligheter ska informeras. (MBN)
- Vid markanvisning och nybyggnation ska möjligheten att bygga anläggningar med solceller stimuleras. (SBN)
- Trygghetsboenden, omsorgsboenden och förskolor ska utformas och utrustas för att undvika höga temperaturer inomhus. (SBN)
- Allmänna parkeringshus ska ha laddplatser för elbilar och plug-in-hybridbilar. (SBN)

Källsortering. Foto: Henric Nilsson

Avfallshantering

I den täta stadsmiljön i Centrum är avfallshanteringen en viktig strategisk planeringsfråga. I Luleå kommun ska det vara nära och enkelt att bidra till en långsiktigt hållbar avfallshantering samt minska avfallets mängd och farlighet. Det är viktigt att avfallet tas om hand på ett korrekt sätt av alla som bor och verkar inom kommunen. Vid förtätning av Centrum behövs ytor för avfallshantering vilket bland annat påverkar utformning av gaturummen. Många olika verksamheter behöver få sitt avfall hämtat flera gånger i veckan, vilket genererar många fordonsrörelser. Planeringen för återvinning och avfallshantering bör därför ske tillsammans med planering för nya bostäder och verksamheter.

Luleå har en väl utvecklad källsortering och insamling av återvinningsmaterial som ligger högre än i riket. I Centrum finns bara en återvinningsstation för insamling av tidningar och förpackningsmaterial. Fler lägen för återvinningsstationer ska planeras, dels i befintlig bebyggelse, dels i några av utvecklingsområdena.

Fastighetsnära källsortering ska öka som komplement till återvinningsstationer. Vid planering av nya bostäder och verksamheter ska möjligheten att skapa plats för återvinning och källsortering som exempelvis underjordsbehållare och soprum ses över. Avfallshämtning, godshantering och andra tunga transporter ska om möjligt samordnas till samma del av en större fastighet eller kvarter för en effektivare hantering av resurser samt för att bidra till skapandet av trivsammare och säkrare boende och stadsmiljöer för människor.

Källsortering. Foto: Shutterstock

Riktlinjer: Avfall

- Alla flerfamiljshus ska ha full källsortering inom fastigheten. (Lumire)
- Minst två återvinningsstationer ska finnas, utformningen ska anpassas till centrummiljön. (Lumire)
- Vid planering av Norra och Södra utvecklingsområdet ska ytterligare lägen för återvinningsstationer planeras. (SBN)

Luleå kommun har tagit fram en **Avfallsplan** som ska ge vägledning i det dagliga arbetet för att förbättra avfallshanteringen. Dokumentet finns att läsa på kommunens webbsida.

3.10 Rent vatten

Hållbarhetsbedömning

Om hela utvecklingsplanen genomförs ger det:

- + Bevarat utrymme för ekologiska funktioner och biologisk mångfald
- + Bidrar till att statusen på vattenförekomster inte försämras
- Bidrar inte till förbättring av statusen på vattenförekomster

Alla vattenresurser ska ha god status och god kvalitet enligt EU:s vattendirektiv. I Centrum finns inga vattentäkter, men däremot vatten i form av älven, vikar och fjärdar som har en viktig funktion för växt- och djurlivet samt för människors hälsa och rekreation.

Rent vatten

Vattenförekomsterna Inre och Yttre Lulefjärden har hög ekologisk status vilket också är miljö kvalitetsnormen för dessa. Skurholmsfjärden och Lulsundskanalen uppnår inte miljö kvalitetsnormen god ekologisk status, huvudsakligen beroende på det urbana läget med påverkan på morfologi och stränder med stor andel hårdgjorda ytor i närområdet. Lulsundskanalen är även påverkad av Innerfjärdarnas vattenreglering. Övergödning och tillfällig förurning tillhör problembilden, där jordarter och markanvändning uppströms i avrinningsområdet är de största påverkansfaktorerna.

Den kemiska statusen är ej god för någon av vattenförekomsterna på grund av miljögifter såsom kvicksilver som har en storskalig spridning och är inte direkt relaterad till utvecklingsplanens område och genomförande.

Lokala problem med föroreningar är kända i Röda havet (Skutviken), men inte utredda till innehåll och omfattning. Med tanke på läget i närheten av både större vägar med tung trafik och ett verksamhetsområde samt kända markföroreningar är det troligt att miljögifter av olika slag har ackumulerats i bottensedimenten. Röda havet är idag recipient för dagvatten från bland annat Skutvikens verksamhetsområde. Området är låglänt och har begränsade möjligheter att ta hand om större mängder vatten, till exempel vid skyfall. Röda havet är därför fortsatt viktig för områdets framtida dagvattenhanteringen. Enligt kommunens dagvattenplan ska förutsättningarna för dagvattenrening i området utredas till 2030.

Skutviken och Röda havet ingår i Norra utvecklingsområdet. När Skutviken fylls ut för

bebyggelse ska en dimensionerad yta och volym av vattenförekomsten sparas för omhändertagande av dagvatten. Utformningen av vattenytan med dess stränder bör ge förutsättningar för tillskott av även andra ekosystemtjänster såsom biologisk mångfald och kulturella ekosystemtjänster.

För flera av utvecklingsområdena för bebyggelse planeras utfyllnad i vattenområden. Utfyllnad av vattnet vid Östra stranden, Norra utvecklingsområdet och Fågeln ska utföras så att berörda vattenförekomsternas status inte försämras. Tillvägagångssätt och skadeförebyggande åtgärder hanteras inom tillståndprocess enligt miljöbalken. Vid Östra stranden finns behov av och förutsättningar för att stärka ekosystemtjänster som är gynnsamma för den ekologiska och kemiska statusen i berörd vattenförekomst, Skurholmsfjärden. Förekomster av rödlistade arter i vattenmiljön ska särskilt beaktas och åtgärder vidtas för att undvika, minimera och kompensera för intrång i deras livsmiljö.

Svartholmskanalens funktion är viktig för att upprätthålla innerfjärdssystemet.

En god dagvattenhantering inom planområdet bidrar till att statusen inte försämras. Det centrala läget med redan bebyggda områden innebär att möjligheterna att åtgärda problembilden är mycket begränsade.

När Centrum förtätas ökar konkurrensen om utrymmet för allt som ska finnas i staden. Ett tätare Luleå gör att andelen hårdgjorda ytor ökar och tillgänglig mark för omhändertagande av dagvatten minskar. Vid förtätning måste hänsyn tas till behovet av ytor som kan ta emot nederbörd och fria vattenvägar där ytvattnet kan rinna vidare.

En långsiktigt hållbar dagvattenhantering innebär att ta hand om dagvattnet på ett så naturligt sätt

som möjligt. Vid stadsutveckling ska dagvatten i första hand omhändertas lokalt på den fastighet där det uppkommer. I andra hand i nära anslutning till källan i öppna system. I sista hand ska avledning till rörledningssystem nyttjas.

Riktlinjer: Rent vatten

- Dagvattenanläggningar ska utformas så att dagvattenhanteringen inte bidrar till att vattenmiljöerna försämras och med fördröjning av vattenflöden. (SBN)
- Vattenflödets fria vattenväg för avrinning mot recipient ska säkras. (SBN)
- Utfyllnader i vatten ska utföras så att berörda vattenförekomsternas status inte försämras. Om möjligt ska ekosystemtjänster stärkas vid utformning av ny strandlinje. (SBN)

Luleå kommun har tagit fram en **Dagvattenplan** som tydliggör kommunens inriktning för dagvattenhantering. Dokumentet finns att läsa på kommunens webbsida.

3.11 Planera för säkerhet

Hållbarhetsbedömning

Om hela utvecklingsplanen genomförs ger det:

- + Minskad risk för olyckor med farligt gods i Centrum
- + Möjlighet att hantera kraftiga och/eller extrema regn utan allvarliga effekter
- + Minskad risk för olyckor och ekonomisk skada
- + Hälsosammare miljö för människor och djurliv

Olyckor och skador drabbar människors hälsa och välmående såväl som ekonomin och samhället. Därför är det viktigt att planera för att förebygga uppkomsten av olyckor och skador.

Översvämning

I Sverige är det vanligast med översvämning till följd av skyfall. Andra orsaker till översvämning i Centrum skulle kunna vara stigande havsnivå, ökade flöden och dammbrott längre upp längs Luleälven.

Även om dödsfall till följd av översvämningar är ovanligt i Sverige kan betydande materiella och ekonomiska skador kan uppkomma då stora ytor läggs under vatten. Ny sammanhållen bebyggelse och samhällsviktig verksamhet bör lokaliseras till områden som inte hotas av översvämning.

Risken för ett dammbrott är väldigt liten. Det är en extrem händelse som skulle medföra höjning av vattennivån med 5-6 meter och utrymning av Luleå tätort enligt gemensam vägledning från kommunen och länsstyrelsen.

Klimatförändringarna resulterar bland annat i mildare och blötare vintrar, stigande havsnivåer, ändrade flöden i vattendragen, längre perioder av torka och längre växtsäsong. Årsnederbörden kommer att öka samtidigt som tillrinningen i vattendrag ökar vilket leder till tidigare vårflöden och högre höst- och vinterflöden. Risken för skyfall kommer att öka.

Vattenflödet i Luleälven kommer att öka, men högsta vattennivån bedöms inte bli högre. Stigande havsnivåer kompenseras av landhöjningen fram till slutet av seklet, därefter kommer havsnivån att stiga. Havsnivån varierar redan idag mycket beroende på bland annat vindar och lufttryck. Högsta högvattennivån beräknas till +1,90 m. Prognoserna är osäkra. Nya anläggningar och bebyggelse inom Centrum ska grundläggas så att risken för översvämning är liten.

Samtliga tre utvecklingsområden berörs i dagsläget av översvämningssrisk vid högt vattenstånd i Luleå älv eller havet (+2,5 m i RH 2000 för hav och +3,0 m för Lule älv). Att de ingår i utvecklingsplanen beror dels på att de inte är helt nya bebyggelseområden dels på att exploateringen inkluderar utfyllnad som kan påverka marknivåerna och därmed översvämningssrisken.

Skyfall. Foto: Luleå kommun

Södra utvecklingsområdet är inte ett nytt område utan ett omvandlingsområde som redan har sammanhållen bebyggelse. Norra utvecklingsområdet är delvis ett befintligt område med sammanhållen bebyggelse, delvis kommer exploateringen att ske genom utfyllnad där marknivåerna kan höjdsättas för att ligga över risknivåerna. Även för Östra stranden kan marknivåerna anpassas både vid ombyggnation av bangården (vilken har som syfte att höja marknivån och undvika att stationsläget ligger i en svacka) och vid den planerade utfyllnaden i vattnet.

Vid regnväder är det viktigt att vattnet kan rinna undan både via dagvattensystem och infiltration.

En skyfallsanalys framtagen i arbetet med kommunens dagvattenplan visar att områdena vid Järnvägsstation/Luleå bangård närmast Östermalm, Varvsleden vid Tutti-Frutti husen samt Skutvikens industriområde riskerar påverkan för samhällsviktig verksamhet samt framkomlighet vid 100-årsregn och ska utredas vidare.

Riktlinjer: Översvämning

- Markanläggningar, byggnader och övrig infrastruktur nära havet ska utformas översvämningssäkra upp till +2,5 m. (SBN)
- Samhällsviktiga funktioner och infrastrukturer utformas översvämningssäkra upp till +3,0m. (SBN)
- Dagvattenanläggningar ska utformas så att dagvattenhanteringen inte bidrar till att vattenmiljöerna försämrats och med fördröjning av vattenflöden. (SBN)
- Vattenflödets fria vattenväg för avrinning mot recipient ska säkras. (SBN)

Höjdmåttan anges i RH2000, Rikets höjdsystem 2000, Sveriges nationella höjdsystem. Nollnivå i RH 2000 definieras av en punkt i Amsterdam som används som nollpunkt också i andra europeiska länder.

Översvämningssäker utformning

För ett bostadshus måste all konstruktion under riktlinjens nivå tåla att översvämmas utan att det påverkar funktionen som permanentbostad. Det kan betyda att man inte bor i källarplan, höjer grundläggningsnivån, har täta konstruktioner mm. Teknisk försörjning ska fungera. För en väg kan det handla om att välja material som tål att ligga under vatten utan att vägen eroderar.

Farligt gods

En olycka eller ett tillbud med farligt gods i tätbebyggd miljö riskerar liv, hälsa och miljö samt är svår att hantera för räddningstjänsten.

Rekommendationer för transport av farligt gods finns utgivna av Länsstyrelsen. Rekommendationerna är avsedda för alla transporter av farligt gods enligt ADR-S. Rekommendationen är att farligt gods till och från Luleå hamn ska transporteras Bodenvägen – Svartövägen – Uddebovägen. För transport av petroleumprodukter ska kortast möjliga väg från rekommenderad väg till förbrukare användas. Det får till följd att transporter av bränsle till flygplatsen passerar genom Centrum längs Södra Hamnleden och Sandviksgatan.

Svartövägen är alltså den enda rekommenderade transportleden för farligt gods i närheten av Centrum. Farligt gods kan också fraktas med järnväg. Vid utbyggnad av Norra utvecklingsområdet, Östra stranden och Södra utvecklingsområdet måste hänsyn tas till transporter av farligt gods i de delar som ligger inom föreskrivet skyddsavstånd från transportlederna. Åtgärder som skyddsavstånd mellan väg och bebyggelse, skyddsvallar och brandfasader kan komma ifråga.

Längs med Sandviksgatan och Södra Hamnleden prioriterar kommunen ny bebyggelse med bostäder, arbetsplatser och centrumverksamhet framför transporter av farligt gods. Båda gatorna kommer att utvecklas med en gestaltning och funktion som stadsgator snarare än trafikleder. Det är viktigt att de utformas med ökade inslag av grönt och med aktiva fasader som ökar tryggheten för fotgängare och cyklister.

Södra hamnleden. Foto: Henric Nilsson

Det finns också utrymme för förtätning och ny bebyggelse i området. Allt eftersom Centrum utvecklas och befolkningen ökar kommer det att bli mindre lämpligt med farligt gods längs med dessa gator, vilket måste påverka tillståndsgivarens riskbedömning. Kommunen arbetar för att Länsstyrelsen ska ändra rekommendationerna avseende transport av petroleumprodukter, så att dessa inte rekommenderas att ta vägen genom Centrum.

Utöver de transporter som bara färdas genom Centrum finns också transporter av farligt gods som har en målpunkt i Centrum, exempelvis tankbilar till bensinstationer.

Riktlinjer: Farligt gods

- Utmed Sandviksgatan och Södra hamnleden prioriteras bostäder, arbetsplatser och centrumverksamhet före transporter av farligt gods. (KS)
- Länsstyrelsens riktlinjer avseende skyddsavstånd till transportleder för farligt gods i Norrbottens och Västerbottens län ska följas. (SBN)

Föroreningar

Förorenad mark förekommer spritt i hela Centrum. Föroreningar kan påverka människors hälsa negativt och även påverka vår miljö.

I Centrum är det främst föroreningar från tidigare verksamheter som påträffats vid mark- och grundvattenundersökningar. Verkstadsindustrier, kemtvättar, bensinstationer m.fl kan ha förorenat marken. Föroreningar kan ha komplicerade spridningsmönster i tätbebyggda områden.

Vid exploatering av mark kan markföroreningar frigöras och spridas. I det norra utvecklingsområdet finns sulfidjordar, sedimenterade föroreningar i vattenförekomsten och deponiområden. I området har det funnits både en oljehamn och ett sågverk. I södra utvecklingsområdet finns idag en bensinstation. Södra utvecklingsområdet har präglats av sågverksamhet från början av 1900-talet och har också fyllts ut. Förekommande föroreningar är oljor och tungmetaller, andra föroreningar i marken eller i sedimenten kan inte uteslutas. Östra stranden utgörs främst av industrimark som används för järnvägens behov. Flera markföroreningar som olja, polyaromatiska kolväten, kadmium och vanadin har hittats inom området.

Föroreningar som utgör en fara för människors hälsa ska saneras innan ett område är lämpligt att bebygga.

Ökad nederbörd kan påverka förekomster av föroreningar i mark eller vattenmiljöer och bidra till ökad spridning och exponering för föroreningar.

Schaktning av mark. Foto: Frank Rizo

Riktlinjer: Föroreningar

- Utredning om eventuell markförorening ska göras vid detaljplanering. (SBN)
- Kartläggning av markföroreningssituationen vid om- och nybyggnation samt vid rivning ska alltid göras, där även utredning om behov av sanering ingår (SBN).
- Vid om- och nybyggnad samt vid rivning ska markföroreningssituationen kartläggas. Behov av sanering ska ingå i kartläggningen. (SBN)

ADR-S = benämningen på Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om transport av farligt gods på väg och i terräng.

4. Genomförande

Tidshorisont

Genomförandet av Utvecklingsplan Centrum kommer att pågå under hela planens tidshorisont, fram till 2041.

Löpande arbete och utredningar

Flera av riktlinjerna i utvecklingsplanen beskriver ett förhållningssätt och ska användas löpande. Det är exempelvis riktlinjer om hur bebyggelse och stadsrum ska utformas eller om prioriteringar, men också riktlinjer som handlar om samarbete med civilsamhället och andra organisationer samt om demokrati och deltagande.

Andra riktlinjer beskriver utredningar och planer som ska göras för att föra utvecklingen framåt.

Dessa riktlinjer ska omhändertas av respektive kommunal nämnd och genomföras som en del i det löpande arbetet eller arbetas in i de kommunala förvaltningarnas verksamhetsplanering.

Exploatering av nya områden och ombyggnad av allmänna platser

Några riktlinjer och rekommendationer avser mer omfattande förändring i form av ombyggnation av allmänna platser eller exploatering av nya områden. För dessa kommer i de flesta fall en prövning även i detaljplan att ske innan exploatering. För vissa åtgärder, bland annat de som inkluderar utfyllnad i vatten, måste även en tillståndsprövning enligt miljöbalken genomföras.

Investeringar och drift för de föreslagna åtgärderna måste säkras i förvaltningarnas budgetar i takt med att de beslutas av respektive nämnd.

Allmänna platser

Åtgärder avseende allmänna platser inkluderar bland annat att Trekanten ska utvecklas till en publik plats, strandstråket ska utvecklas med fler aktivitetsplatser samt få mer utrymme och högre vistelsevärden mellan Varvet och Södra hamn. Nya torg och parker ska anläggas i utvecklingsområdena när de exploateras. I dessa projekt ska samverkan och samfinansiering med berörda fastighetsägare eftersträvas.

Trafikinфраstruktur

Utvecklingsplanen innehåller flera åtgärder kopplade till trafiken, bland annat utbyggnad av huvudnät för cykel och utbyggnad av busshållplatsen på Smedjegatan. Flera åtgärder avser också utredningar som kan leda till ombyggnader, exempelvis översyn av antalet körfält på Rådstugatan respektive Södra hamnleden. Vidare kommer exploateringen av de tre utvecklingsområdena att föranleda förändringar i trafikinfrastrukturen med nya anslutningar av gångbanor, cykelbanor och vägar för fordonstrafik. För både Östra stranden (planskilda korsningar) och för Södra utvecklingsområdet (anslutning med stor höjdskillnad) kan dessa anläggningar bli omfattande.

Parkeringshus

Parkeringshus ska anläggas vid infarterna till Centrum. Detta kan göras i kommunal regi eller på annat sätt. En utredning avseende ett kommunalt parkeringsbolag pågår vilket kan påverka exploateringen. Flera andra delar i utvecklingsplanen är beroende av anläggandet av parkeringshusen. Trekanten kan inte utvecklas som publik plats utan att befintliga parkeringar ersätts. Parkeringshus inom Östra stranden behöver planeras tillsammans med resecentrum.

Bergnäsbron

Den tekniska livslängden för bron närmar sig slutet och Trafikverket har inlett ett arbete för att ersätta Bergnäsbron med en ny bro som sannolikt kommer att vara på plats inom 15 - 20 år. Planeringen sker i samverkan mellan Trafikverket och Luleå kommun.

Utvecklingsområden

I **Södra utvecklingsområdet** har omvandlingen redan påbörjats genom byggandet av Kuststad. Även planeringen av området har inletts med ett planprogram som godkändes 2013 (KF 2013-03-30 §203). Marken ägs av olika fastighetsägare och både planering och exploatering bör ske i samverkan med dessa. En del av området ligger inom riksintresseområde för Norrbottenbanan, vilket kommer att påverka tidplanen för exploatering/utveckling av den delen.

Östra stranden ägs till största delen av Jernhusen, men också av andra fastighetsägare. Kommunen äger delar av Järnvägsparken samt strandområdet och gatorna. Tidplanen för exploatering är beroende av en planerad men ej tidsatt ombyggnad av bangården. En stor del av området ingår i riksintresseområde för Norrbottenbanan, vilket också påverkar tidplanen.

Planering för utveckling av **resecentrum** och bangård har påbörjats i samarbete mellan kommunen och Trafikverket. Luleå kommun och Trafikverket undertecknade år 2017 en avsiktsförklaring som fördelar kostnader och ansvar för detta. Trafikverket ska bygga om bangården och flytta tekniska anläggningar och i samband med detta kommer sträckningen för järnvägsspåren att rätas ut och hela spårområdet att höjas upp. Som en följd kommer också bron med gång- och cykeltrafik att rivas och ersättas. Byggnation av resecentrum är beroende av ombyggnationen av bangård och spårområde. Utvecklingsområdet Östra stranden kan inte heller exploateras innan Trafikverket har byggt om bangården.

Det finns både ett detaljplaneprogram (KF 2006-08-30 §155) för området och en målbild för resecentrum (KF 2015-03-30 § 46). Planeringen av Östra stranden ska ske i samverkan med Trafikverket och fastighetsägarna.

Norra utvecklingsområdet är dels ett omvandlingsområde, dels ett nytt exploateringsområde som sker genom utfyllnad av delar av Röda havet. Planeringen ska ske i samverkan med befintliga fastighetsägare i området. Exploatering bör ske genom flera markanvisningar. Områdets genomförande är på mycket lång sikt enligt Plan för markanvisning eftersom vidare utredningar krävs, bland annat avseende markföreningarna och hur trafiklösningarna till området ska se ut (gång, cykel, kollektivtrafik samt bil/fordon). Planering och utredningsarbete bör starta i början av utvecklingsplanens planperiod för att exploatering ska kunna påbörjas inom tidshorisonten på 20 år.

Vem genomför utvecklingsplanen?

Kommunen har ett stort ansvar i genomförandet genom efterföljande planering, genom förvaltningarnas verksamheter och genom utveckling av de allmänna platserna. Genomförandet förutsätter ett samarbete mellan samtliga av kommunens förvaltningar. Luleå kommun har dock inte ensam rådighet över alla processer och all mark som berörs.

Ansvaret delas med fastighetsägare, fastighetsutvecklare, verksamheter och föreningar som är verksamma i Centrum. Alla kan bidra till en positiv utveckling av Centrum.

Efterföljande processer

Uppföljande beslut avseende bland annat verksamhetsplaner, utredningar och investeringar behöver tas i respektive nämnd för att förverkliga genomförandet av utvecklingsplanen.

För ny bebyggelse sker alltid en prövning i detaljplan och/eller bygglov. Prövning genom bygglov sker där bebyggelsen kan uppföras i enlighet med gällande detaljplan. För nya områden eller där bebyggelsen föreslås få ny användning eller ändrad omfattning, exempelvis högre bebyggelse, ska utredning och prövning ske i ett detaljplanearbete. Utvecklingsplan Centrum är vägledande i dessa processer, men ger inga rättigheter.

5. Sammanfattning av MKB

Solnedgång Foto: Frank Rizo

Sammanfattning av MKB

En miljökonsekvensbeskrivning har tagits fram och utgör en del av Utvecklingsplan Centrum. Miljökonsekvensbeskrivningen beskriver de effekter och konsekvenser som planens genomförande kan antas medföra på den fysiska miljön med ett tidsperspektiv på 20 år. Bedömningen görs i jämförelse med ett nollalternativ.

Syftet med miljöbedömningar av planer är att integrera miljöaspekter i arbetet så att en hållbar utveckling främjas, samt att ge beslutsfattare underlag som möjliggör ökad miljöhänsyn och bättre beslut från miljösynpunkt.

Nollalternativet bygger bland annat på ÖP21 och detaljplaneprogrammen för Östra stranden och Södra utvecklingsområdet. Det innebär att nollalternativet i många avseenden liknar planförslaget. De skiljer sig åt framför allt genom att bebyggelsen i utvecklingsplanen är mer omfattande och att ett genomförande kan förväntas ske snabbare. Utvecklingsplanen är också mer detaljerad i sina riktlinjer och rekommendationer än nollalternativet.

Avgränsning miljöaspekter

Miljökonsekvensbeskrivningen omfattar följande miljöaspekter:

- Boendemiljö
- Kulturmiljö och stadsbild
- Trafik och tillgänglighet
- Buller och vibrationer
- Luftkvalitet och minskad klimatpåverkan
- Förorenade områden
- Ytvattenförekomster
- Riksintressen

Bedömning miljöaspekter

Sammantaget bedöms utvecklingsplanen kunna medföra positiva konsekvenser för kulturmiljö eftersom utvecklingsplanen ger ett högre skydd för kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer. Även för förorenade områden bedöms konsekvenserna av utvecklingsplanen vara positiva. Det beror på att exploateringen av utvecklingsområdena också innebär att marken kommer att saneras, en utveckling som förväntas gå fortare med stöd av Utvecklingsplanen. Dessa bedömningar förutsätter att intentionerna i utvecklingsplanen följs.

För ytvattenförekomster är skillnaden mellan planförslaget och nollalternativet så liten att det inte gör någon skillnad i bedömningen av miljökonsekvenserna.

För stadsbild och boendemiljöer bedöms planförslaget få små negativa konsekvenser jämfört med nollalternativet. Det har att göra med att exploateringen är större i planförslaget, framför allt avseende rekommenderad byggnadshöjd, vilket medför både att konkurrensen om mark

blir större och att stadsbilden förändras mer. Det finns åtgärder i planförslaget, som siktlinjer, friytor och rekreationsområden som mildrar de negativa konsekvenserna.

Måttligt negativa konsekvenser bedöms kunna uppstå för trafik och tillgänglighet, buller och vibrationer samt luftkvalitet och minskad klimatpåverkan på grund av fler transporter för att möta de framtida boendes behov vid den planerade förtätningen. För trafik och tillgänglighet samt buller och vibrationer är det bara en liten negativ skillnad i jämförelse med nollalternativet. Bedömningarna grundar sig på att förslaget genererar fler persontransporter, framför allt på grund av den ökade bebyggelsen. Konsekvenserna mildras av planförslagets riktlinjer för trafiksäkerhet och för ett hållbart resande.

Bedömning miljömål

Utvecklingsplanens genomförande förväntas bidra till måluppfyllelsen för miljömålen God bebyggd miljö, Giftfri miljö, Levande sjöar och vattendrag samt Ett rikt växt- och djurliv. Den bidrar inte till måluppfyllelsen för målen: Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft och Bara naturlig försurning.

Bedömning miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer (MKN) för buller, luft och vatten berör planförslaget.

Miljökvalitetsnormen för kvävedioxid överskreds under år 2010 och 2011. Sedan dess har luftkvaliteten blivit bättre och miljökvalitetsnormen för kvävedioxid och partiklar har inte överskridits. Utvecklingsplanens genomförande, med en omfattande utbyggnad och förtätning och en

ökad mängd biltrafik i Centrum, bedöms öka risken att överskrida framförallt miljökvalitetsnorm för kvävedioxid.

Miljökvalitetsnormen för vattenkvalitet uppfylls för närvarande inte i Skurholmsfjärden och Lulsunds-kanalen. Utvecklingsplanens genomförande bedöms inte bidra till en försämrad vattenkvalitet i vattenförekommsterna. Miljökvalitetsnormerna för vattenkvalitet i Inre och Yttre Lulefjärden uppfylls inte i dagsläget, men utvecklingsplanen bedöms inte påverka dessa områden om åtgärder vidtas vid utfyllnad av vattenområden. För vissa områden kan den ekologiska statusen påverkas positivt genom att artificiella stränder utvecklas till grönområden.

Utvecklingsplanen för Luleå Centrum kan komma att bidra till ökad trafik lokalt i området vilket leder till att ljudnivåer på 55 dBA överskrids vid fasad för bostäder belägna nära gator med trafik inom planområdet. Omgivningsbuller bör därför följas upp inför planeringen av bostäder inom planområdet. Miljökvalitetsnormerna för buller i Centrum bör följas upp i det åtgärdsprogram som ska tas fram för att minska bullerstörningar.

Bedömning riksintressen

Centrum berörs av riksintresse för järnväg, väg, sjöfart, totalförsvaret, friluftsliv samt rörligt friluftsliv.

Planförslaget tillgodoser de berörda riksintressena i riktlinjer, vägledning och rekommendationer. Planförslaget bedöms inte riskera att skada något riksintresse.

Åtgärder för att minska negativ påverkan

De aspekter som, jämfört med nollalternativet, bedöms kunna påverkas mest negativt av planens genomförande är trafik och tillgänglighet, buller och vibrationer samt luftkvalitet och minskad klimatpåverkan. Samtliga dessa beror på en förmodad ökning av biltrafiken. För att undvika eller minimera dessa negativa effekter har en rad olika riktlinjer och rekommendationer inarbetats i planen. Dessa främjar hållbara transporter som gång, cykel och kollektivtrafik. Åtgärder utanför utvecklingsplanen Mätningar och uppföljningar avseende buller och luftkvalitet kommer även fortsatt att genomföras.

I detaljplanearbete och förstudier kommer utredningar och mätningar att genomföras för att säkerställa att MKN luft inte överskrids och att riktlinjer för buller innehålls.

Verksamheter som kräver tillstånd enligt miljöbalken prövas i särskild ordning beroende på verksamhetens klassning.

Åtgärder för att minska negativ påverkan

De aspekter som, jämfört med nollalternativet, bedöms kunna påverkas mest negativt av planens genomförande är trafik och tillgänglighet, buller och vibrationer samt luftkvalitet och minskad klimatpåverkan. Samtliga dessa beror på en förmodad ökning av biltrafiken. För att undvika eller minimera dessa negativa effekter har en rad olika riktlinjer och rekommendationer inarbetats i planen. Dessa främjar hållbara transporter som gång, cykel och kollektivtrafik.

Åtgärder utanför utvecklingsplanen

Mätningar och uppföljningar avseende buller och luftkvalitet kommer även fortsatt att genomföras.

I detaljplanearbete och förstudier kommer utredningar och mätningar att genomföras för att säkerställa att MKN luft inte överskrids och att riktlinjer för buller innehålls.

Verksamheter som kräver tillstånd enligt miljöbalken prövas i särskild ordning beroende på verksamhetens klassning.

LULEÅ KOMMUN

Luleå kommun
972 38 Luleå
0920 - 45 30 00
lulea.kommun@lulea.se
www.lulea.se